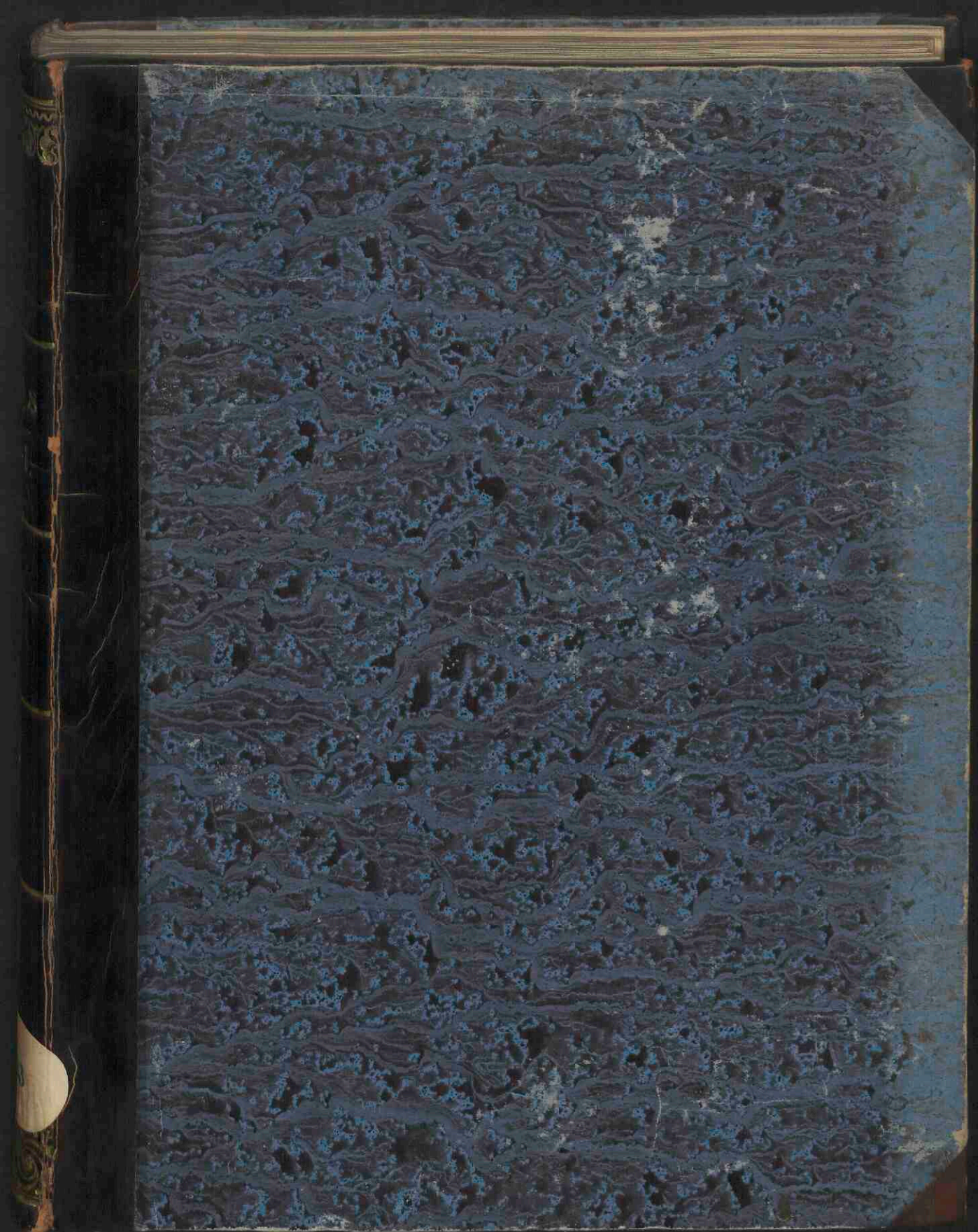

Reis naar Dresden en Saskisch-Zwitserland, 11 Aug. - 27 Sept. 1853

<https://hdl.handle.net/1874/389728>

Hs.
0 C 23

Carlson 102

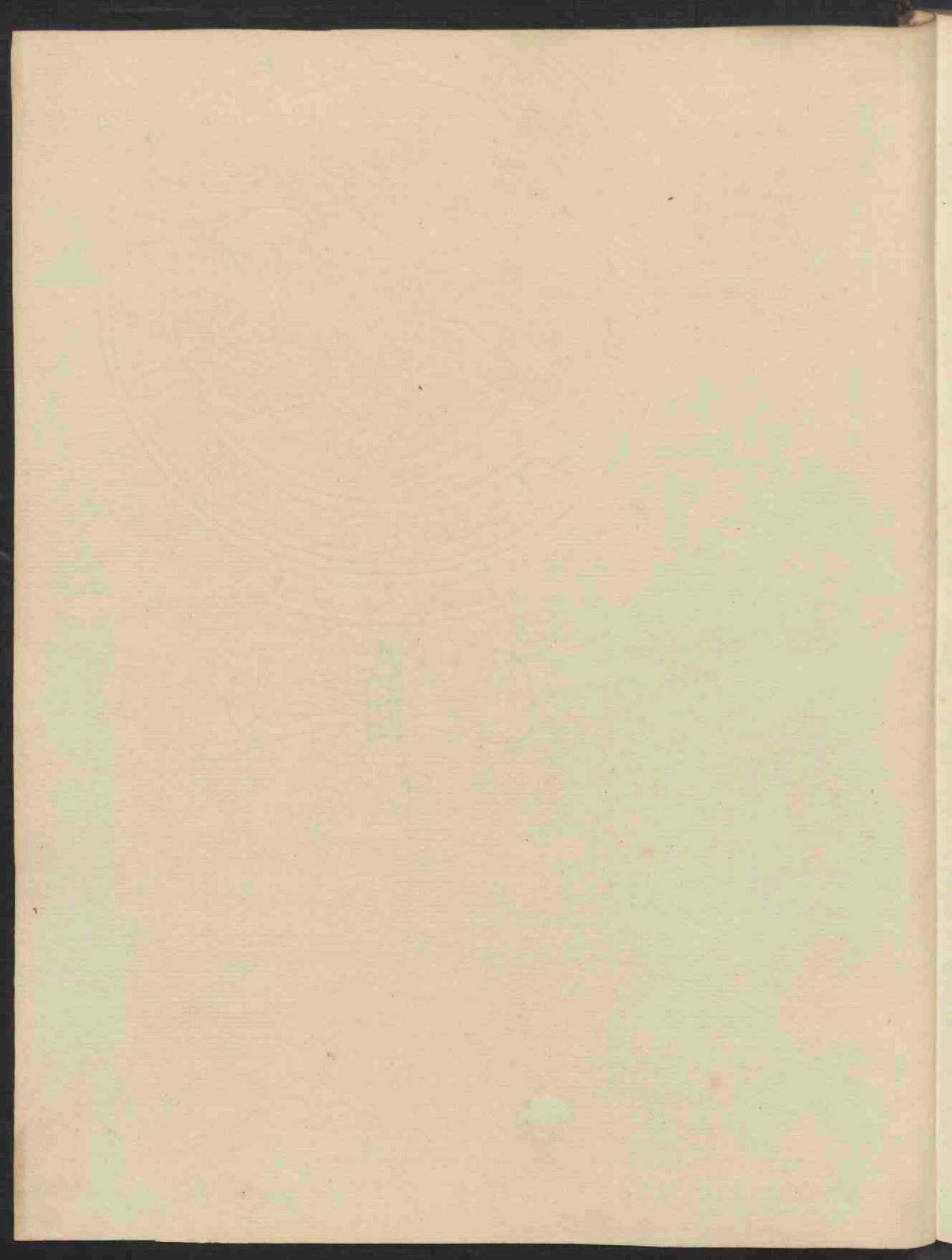
O.C. 23

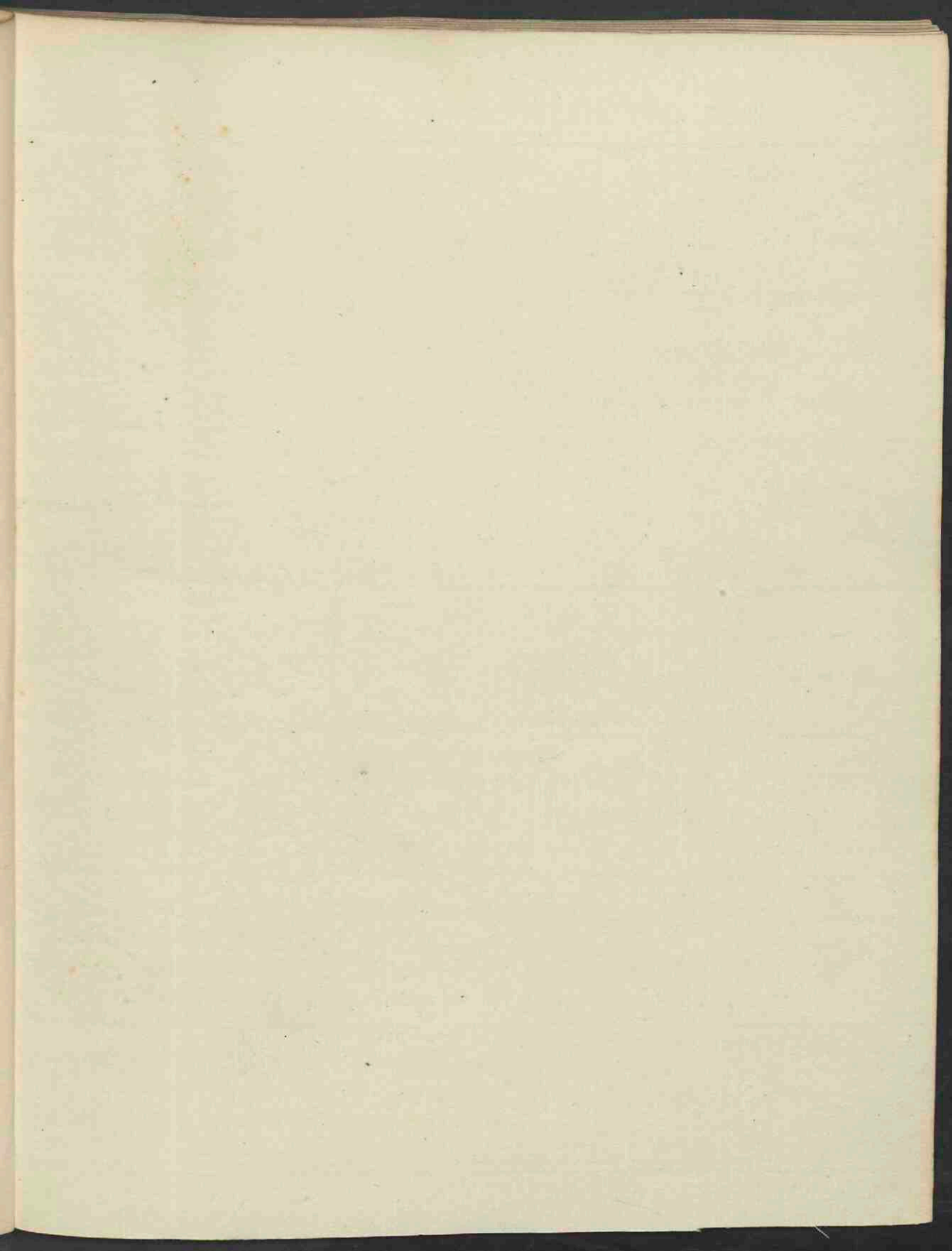
Hss. Ackersdijk.

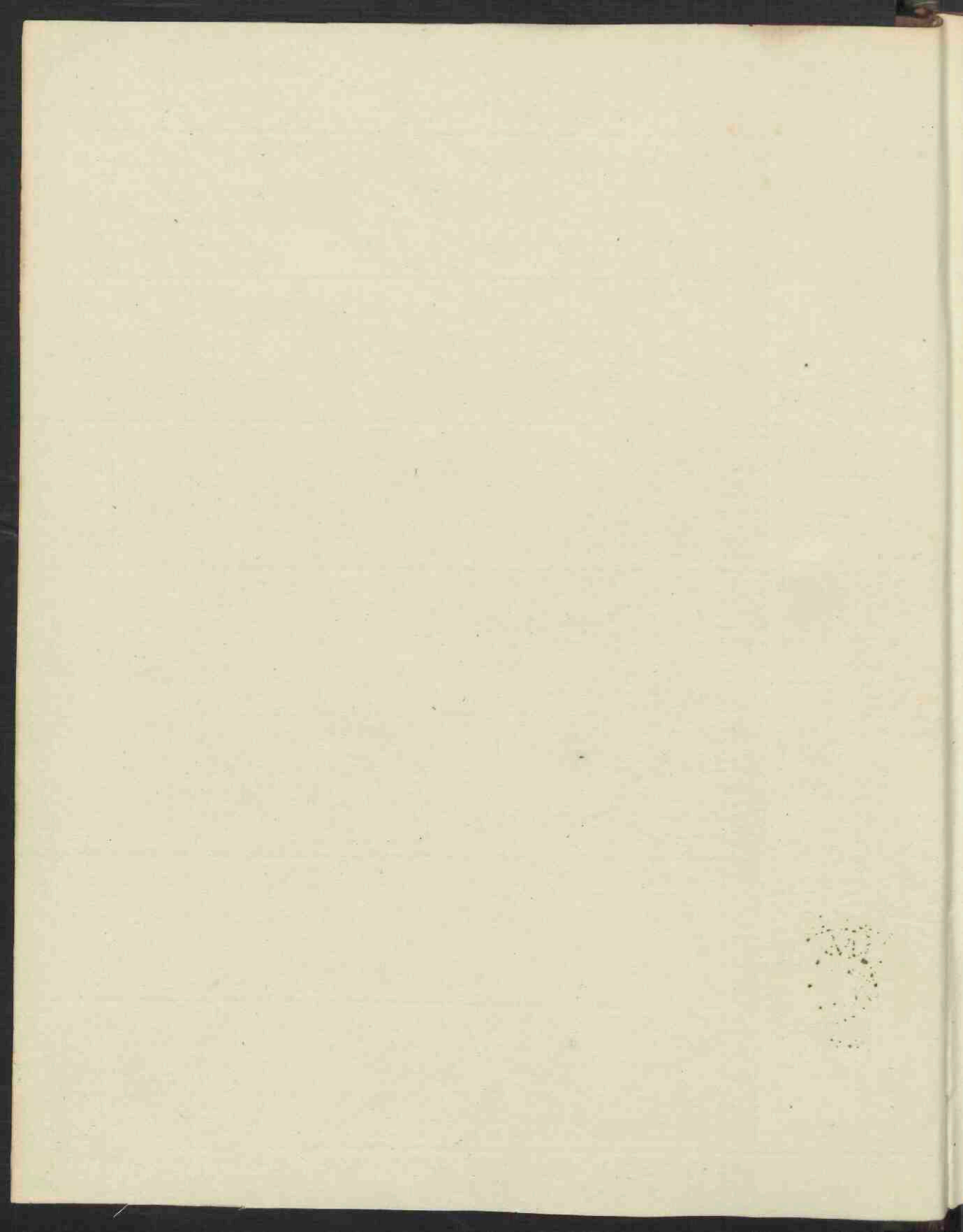
26

J. 1316.

Mrs. Ackland. 26.

Donderdag 11 Augustus 1853, tegen 12 ure ver.

leken wy te trekken, reden op den Spoorweg naar
Amsterdam, en voeren te 2 ure met de stoomboot
den Rijn op. Wy vonden gezelschap waarmede
de wy spoedig kennis maakten, en niet lang na
hielden: Luninga, Prof. Van Apen, den termi-
naal Lucas en diens zwager den heer Lamaison
met zyne vrouw en een 12 ontje, spoedig den spee-
noot naar onze stroom. Aan gesprek ontbrak
het ons niet. Te 4 ure kwamen wy te Em-
merik, tot waar wy de plaatsen gevonden had-
den. Daar het gezelschap doover, besloten wy
ook de reis op de boot te vervolgen, het weder
was zeer zach en schoon. Wy bleven des avonds
nog lang praten. De nachtrust was minder dan
weddertmatig. Prof. Van Apen verliet ons te Dord-
recht

Vrijdag 12 Aug. Nogal belatte des ochtten
gedruende twee uren het varen, zoo dat wy
niet in Konlan aankwamen dan tegen 9 ure
aan de tweede boot afvoer, die ons met 10

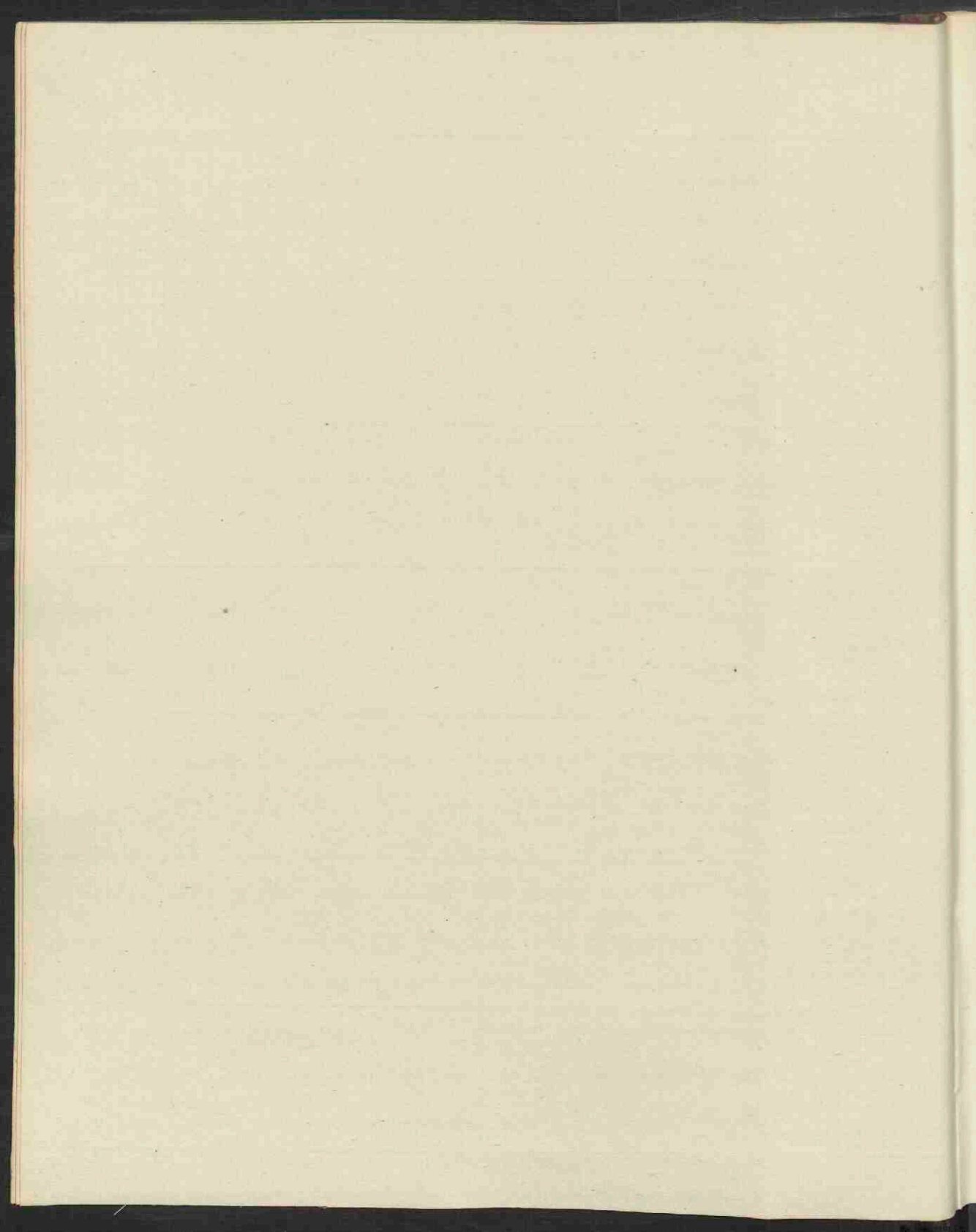

blants maar met tot Meints brengen. Vande, was
als anders, de bestemming was

huy waren nu veel talryker en huy spraken met
allezels reisgenooten. Een Engelsman, die in Span.
is gebleef had, verhaalde van de dapperheid en vroelyk-
heid van Koning Willen III. toen hy als jongdij of-
ficier in het Engelyk Leger was. Een jong mensche
sprack van zyne reizen in Mexico

Tegen 5 ure kwamen wy in Hollandt huy maak-
ten, na een wandeling waardy ons de waerheit
kinderlyk was, zyne vrouw met Maria werden
spaedig terug, ik vervalde nae aan den Ryx en
toen de avond heel vord. Servingspouwen nae
met ons praten toen wy "im Reizen" thee dronken

Datmad. 13 Aug. Daren morgen te 9 ure was,
nae huy den Ryx verder op. Ditmaal vonden wy
wieder veel Hallanders: de familie Van Beek, die
maandag vtracht verlaten hadden, Prof. Pansau
uit Groningen, den Mr. Van Tenten uit Rotterdam,
douw, later ook een zoon van Prof. Van Hall uit
Groningen, en een scheepscapitain de jong met zyn
ne vrouw. Het leentig gesprek heeft het ons niet
ontbraken, huy waren zeer genoglyk byeen. Dicht
te Bingen verlieten ons de meesten, terwyl wy tot
Castel over Meints doornemen. Het was nu zeer
vol op de boot, byzander van Engelyken. Een heer
had een bediende met Indooten medegebragt die

algemeene opmerkenbaarheid maakte; hy was een
 dankbaar geklaagd, met lang haar en geede trachten.
 Hy was onbeweeglyk op het gapak van zyn haar.
 Een Franciscaner monnik trok ook de aandacht.
 Over beide heb ik nog al lang geverdonderd met
 een vyfening helderheid maar niet dan liefal, die van
 der onbetwedenheid myne inwijster, die van de zyne of
 maken aanteerde en ten laatste byna gekeest met
 myn instanda.

Wij nader nog op den spoorweg tot Frankf.
fort; in ons plan om nog verder, tot Giessen, te
 gaan merden wij tekengeesteld door dat de Franse
 reeds afreed teent wij ons goed pas even betamen
 hadden. Wij konden ons dit best troosten; na
 een onzen intrest in de kerker van de Münster,
 naby den spoorweg, daar het taal in den groote
 tuin, waan dezen avond wel mogelijk, maar geen
 groot gevechtspas. Het was op nieuw een
 zeer warme avond.

Zondag 14 Augustus. Wij verlieten Frankfort te soone
 om op den spoorweg naar Giessen te ryden. Deze weg
 leverde weinig merkwaardigs. Het land is doorgaande
 vruchtbaar, het graan was genaeid en staat in lobben op
 den akker; de dorpen zijn er slecht uit, maar door de braaf
 hied en slootghand der bewoners dan door armeste. Wij
 huanenard vandy de oude stad Friedberg met een busch
 en vervallene muren; vervallens vandy de badplaats, Wies
baden, waan veel gebouwd werd. Dit is het weg toe geen meer

In hem gesproken kwam een anekdote voor die het ver-
den professoren betraf. Myn kennis van, reeds de cas, is gelyk,
dat in het Romeinisch; hy kwam voortdurend op het land,
koopt het metaal van de kunst en gedenken de andere van
maanden zelfs by een paar wien in de west des van
twee honderd. In het hem gevraagd, of de regering
den ook niet had van deze kerk. O ja, was my ant-
woord, in datop jenen heb ik eenmaal een testament
vervaard van een Armenier die te Parys gestorven was;
andere gevallen hebben zich voor my al verhalder niet
opgedaan. Intusschen heeft hy het duitland franco juust, te.

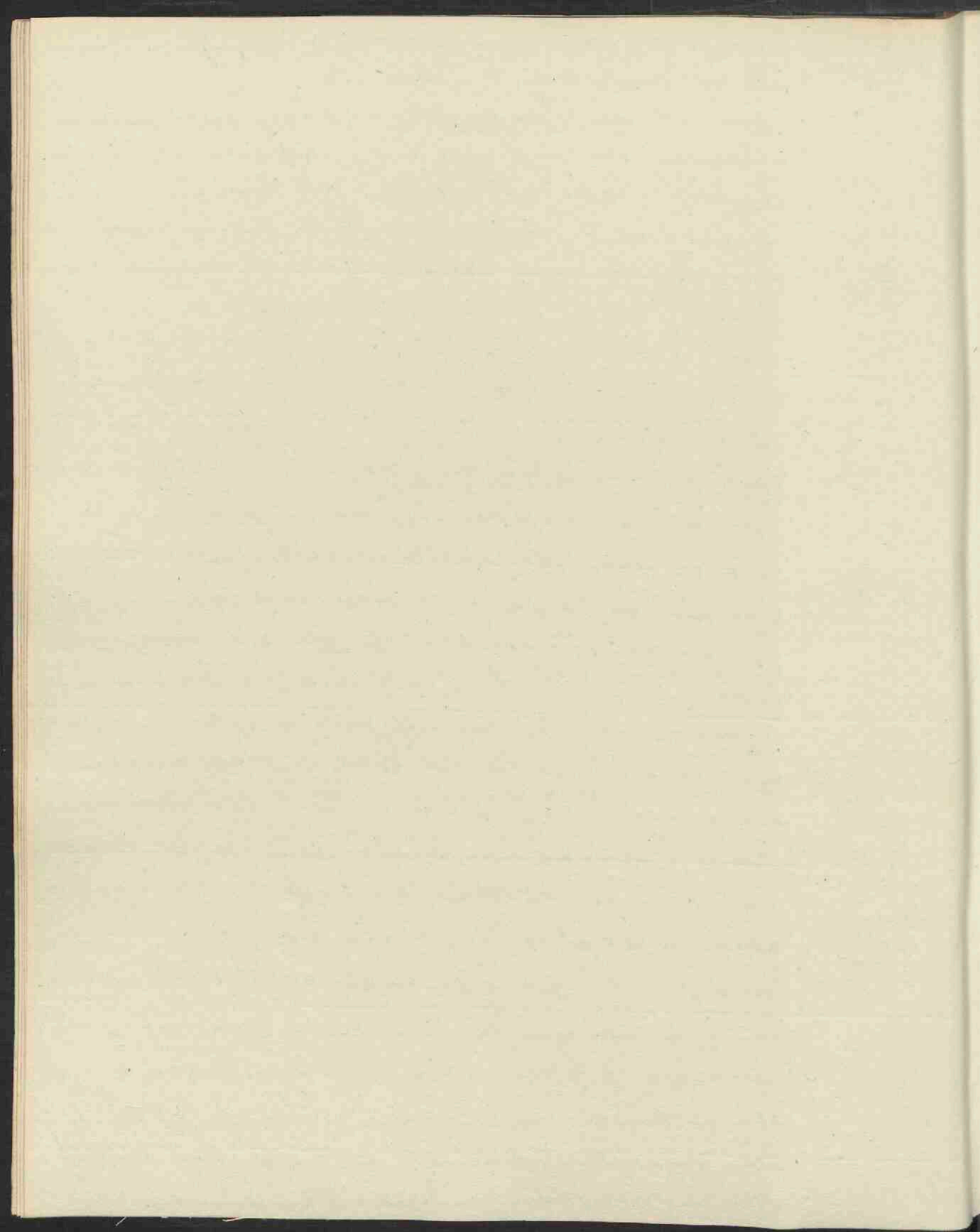
naam vestigt voor handelspelen, maar veel meer een plaats van uitspanning voor Frankfurt.

Men heeft zeer dikwijls stil; de zondag geeft, gelukkig, aanleiding tot meer rustpunten dan anders; en overal zag men welgebledde lieden, niet al verrijger, maar om uitspanning te genieten, de wegen binnentredend. De zelden van het veld terugkeren met roeders door de open velden.

Twee Duitische Joden, beide wonende in Parys, werden een deel van den waf met ons en spraken voortdurend van Frankrijk, stichtend ons niet tot een avontuur te gaan. Het bleef ons nog bezorgdelyk: Oudsch-Joodisch Frankrijk.

Toe een ons herinnerde by aan en vonden in de herberg "den Rappen" de pulcke tafel neerdraan. gerangas, by vamen en dadelijk deel aan.

Wij hielden ons vooral in Geffen op een zeer ander ambtgenoot Birnbäum te bezoeken; nu vernamen wij dat hy met zyne familie was uitgeraden om zyn zoon op het land te bezoeken. "Wij besluten ook daaraan te gaan, en vonden hem allen vereenigd te Allendorf aan de Lumbua by zyn oudsten zoon Herman, die sedert kort getrouwd en daerale arts genestigt is. Wij waren ruim twee uren onderweg. Hoe groot genoegevendheid ik dan vernam, zoo men met zyne familie, die ik in dertien jaren niet gezien had. Wij werden allermeestelyk ontroeven en brachten een zeer aangename avond door. Aan gesprake ontbrak het ons niet. Het land is hier zeer vruchtbaar en tezelyk schilderachtig. Wij

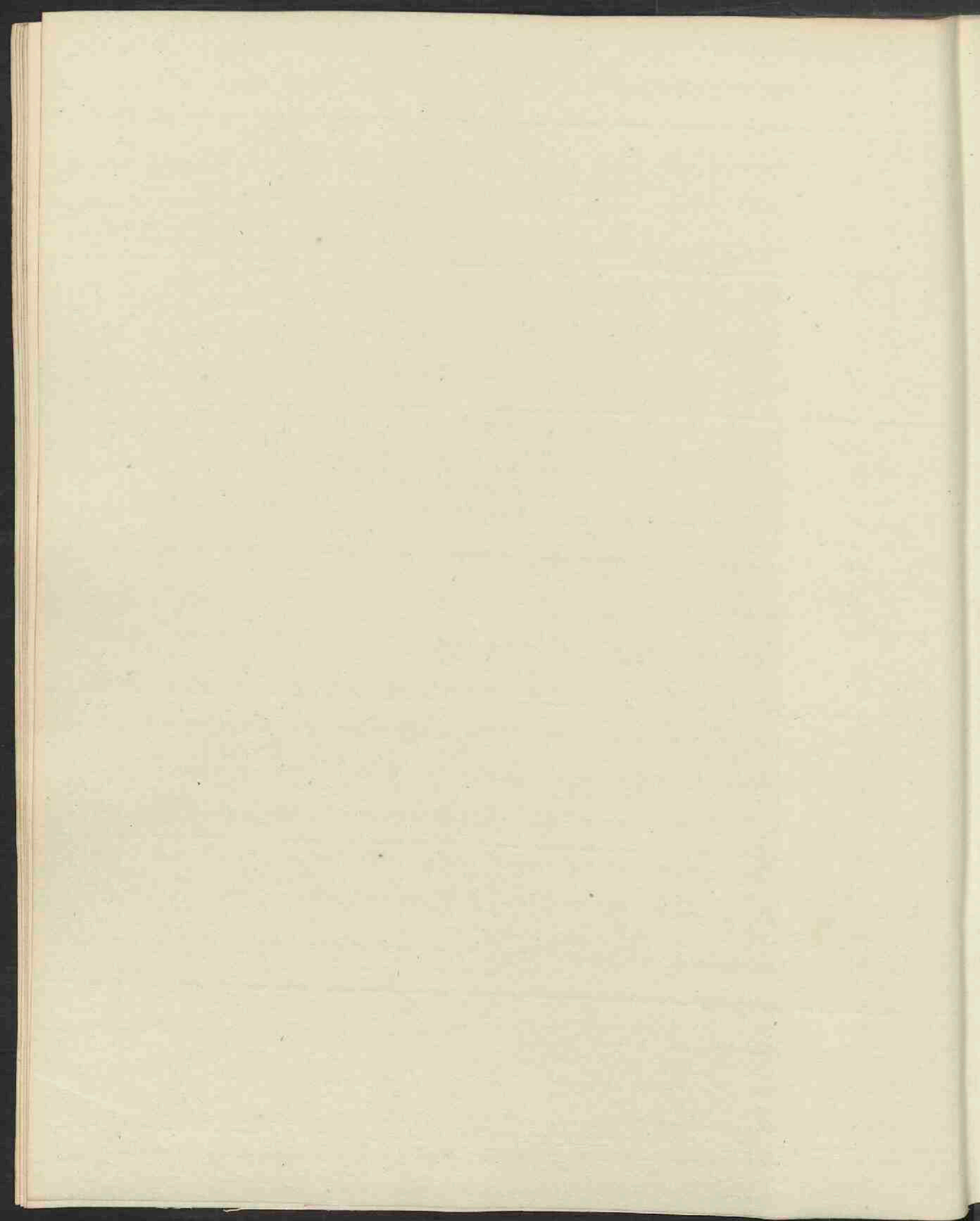

Maakt een wandeling naar een der kloosters. Er zijn in de omstreken verschillende ruïnes van kastelen, sommigen van beroemde families, de Gleibitz, de Strambberg, enz. Op amsen map mees men ons het huis waar de koning van Schinderhannes hese komingplaats (Niederlage) van gestalen gadesen gehad heeft. Het is nu een klein wat klein, my koopkmanen.

Van Gießen hebben my meening gezien; de stad heeft met meening introudering een zeer onaanwien. Zy voorkomen, byna als een dorp. Zy heeft recht 9000 inwoners, en behalve de kroegschouw 4% en slooyende fabrieken, vooral van tabak; een daarvan brengt 60000 gelden in het jaaraan de lasten op.

Maandag 15 Augustus. Met den trein naar half acht ure verlieten wy doren morgens Gießen, en kwamen te twaalf ure te Caipel. Daar hee cost hadden wy negen, en zagen daarders weinig van den tuif. Nu hee eten bezocht ik den heer Bernhardt met wien ik lang praakte. Ja ging ook by den heer von Linden, van wien myn Callega Vrede; doch vand dien zeer ter neder ge. Slagen door het lyden van zyne vrouw, die ook, stelbaar niet was. Ik ging doren avond met myn vrouw in den Schouwburg, waar vertoont werd Die Valentine, Schanspel von Gustav Tencatag. Het stuk was niet geheel van belang onbelovt, hee werd my goed gespeeld. De Schouwburg is middel.

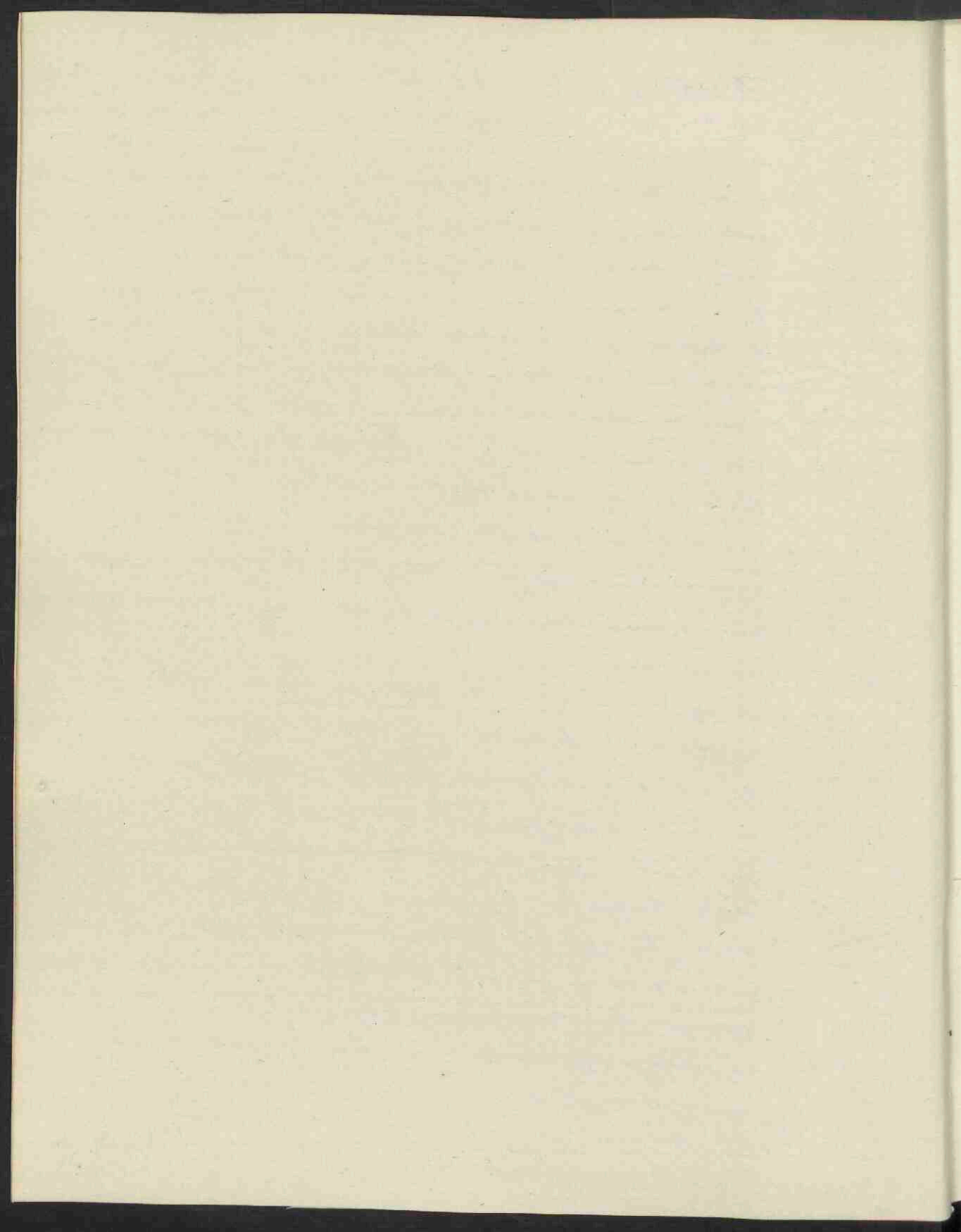

matig.

Dinsdag 16 Aug. Wy wandelen door de stad, maar van het nieuwe gedeelte ons zeer goed konink: groote plantten, breede rechte straten, fonteynen met uitrijt naar buiten, Datta vnc. - veel paleizen en andere publieke gebouwen; wandelingen. Dit alles maakt een aangenaam indruk. De markt scheidt goed voortaan. Doch er zijn vele typen van nepal, en is er weinig beweging; de bevolking is blykbaar niet in verhouding tot de uitgestrektheid der stad. Intifiken is het een onmiskenbaar voordeel dat overal overvloed van lucht en licht is, juist wat in het zuiden van dit deel ontbreekt. Een ander voordeel viel ons in het oog, minder water, dat door alle straten stroomt. En haarticht met al gemeen sinderlykheit. De inwoners lijden algemeen smaak voor bloemen te hebben; men ziet ze over de meeste huizen.

Wy bezochten de gallery van schilderszand, zy is ryk aan Nederlandische stukken: veel van Rembrandt, o.a. een groot stuk: Jacob die op zijn knie bedyne zonen zepent, en wat meer was veel van de van schilder minde, vijf landschappen. Verscheiden Paul Pothart; - een schone watermaal van Reis. Een groote Teniers, als gewoonlyk, wat geestig maar zoef en gemeen: Baerenkeris met veel drooken kaken. Een boonenperst van Jordans, in zyn touw merkbaar wryf, maar voor zyn smaak beneden de kunst: plomp en onedel. Italiaanische en Spaan. lte stukken zyn er niet te veel. Daaronder viel my in het oog een portret van Francois I. door Par.

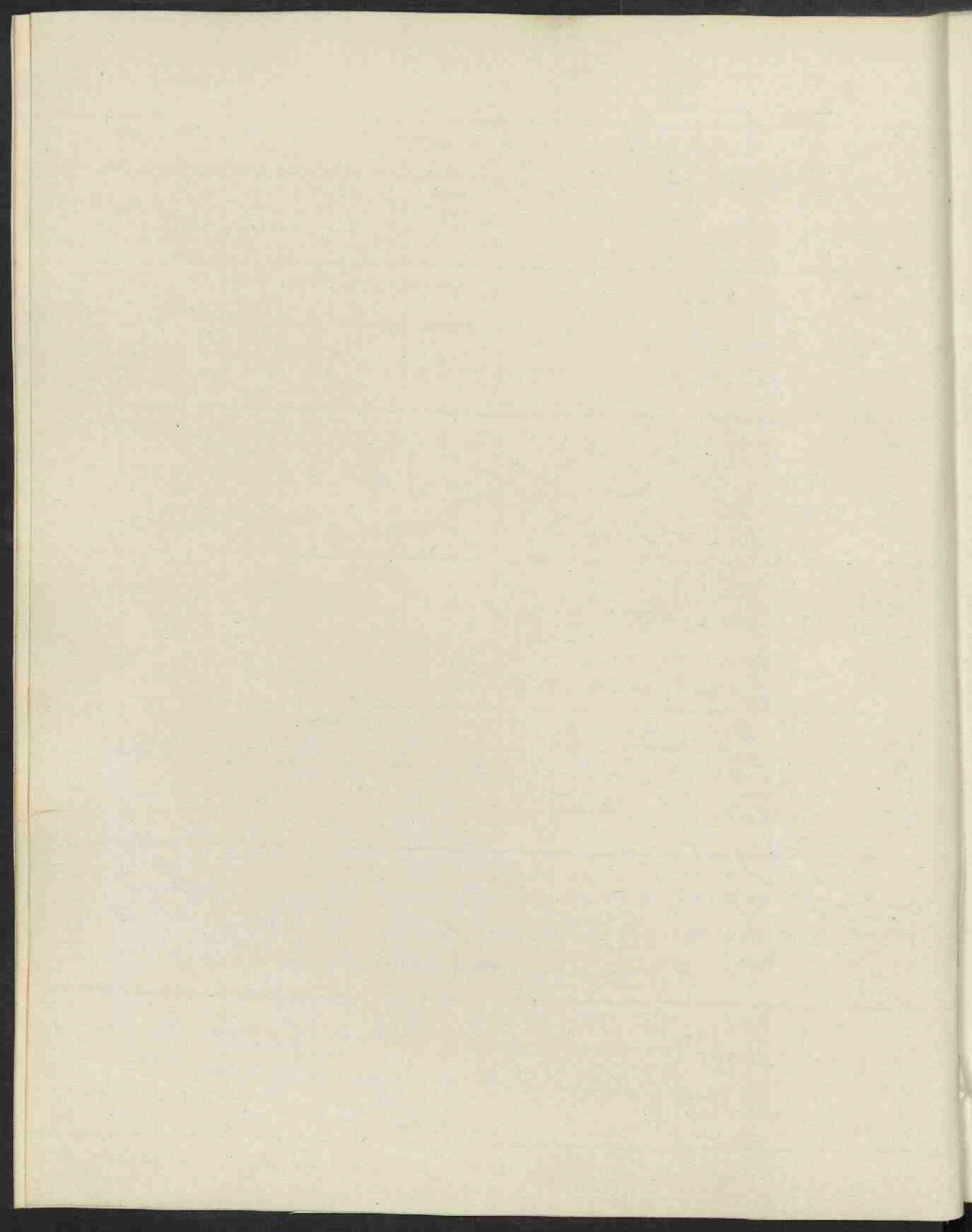

magazijnen het verhuilte van de gewoone portretten; hier is de
narris bezwaard, bleek, met Synchonsa gewaste oopen, maar onde-
te trachten.

In de Bibliotheek vondt wy den heer Bernardi des
Bibliothecaris, die ons door de ruime heldere zalen rond-
leide. De boeken zyn er goed gezind, doch de plaats is
nood, te behoopen. Wy bezagen enige plantwerken van
Gothische bouwkunst, die men in het belang der kee-
zening van de konink. opzettelyk versamelt; - och
enige fraaye miniaturen uit het kopie der 18.
e eeuw. De Bibliotheek is byzonder rijk aan
werken van hystorie; - de eigentlyke faculteit
werken wordt minder aangekocht, dan die in
handlung ten dienste der hooftschool werden ver-
zamelc.

San tafel ontmoetten wy Prof van der Haagen
den natuurvoorscher uit Leiden, die met zyn vrouw en
dokter van Göttingen kwam.

Het tueder was beter geworden; dit gaf ons
moed om een nictkap te maken naar Wilhelms
Tafel, het beoogde zomerveldt van de Keurvorst.
De funkeinen sproongen heden niet; evenwel was
het der maiste maad den grooten aanlay te doen.
Het succeluyf gebeurte, aan de helling der heuvel,
de vele blaas. Vondt om het stot verdalen om
haar. Wy wandelen langs de groote waterwal, bant
reike het groote beed van Kerenlot Staat, bul op 420
Frappes, en omte Maria, die dene wandeling nede
maakte, was geheel niet beoogd. De Linsen
berg is als een voorwerp van liefdeluyf, door den veldkater

Koninkrijk gekend. Het is even, als elken eenig naamloos
geen bestbare nadering van een middelenrijk karakter. Veel
ende menkel en portretten maken het van den bekeer
maken aart.

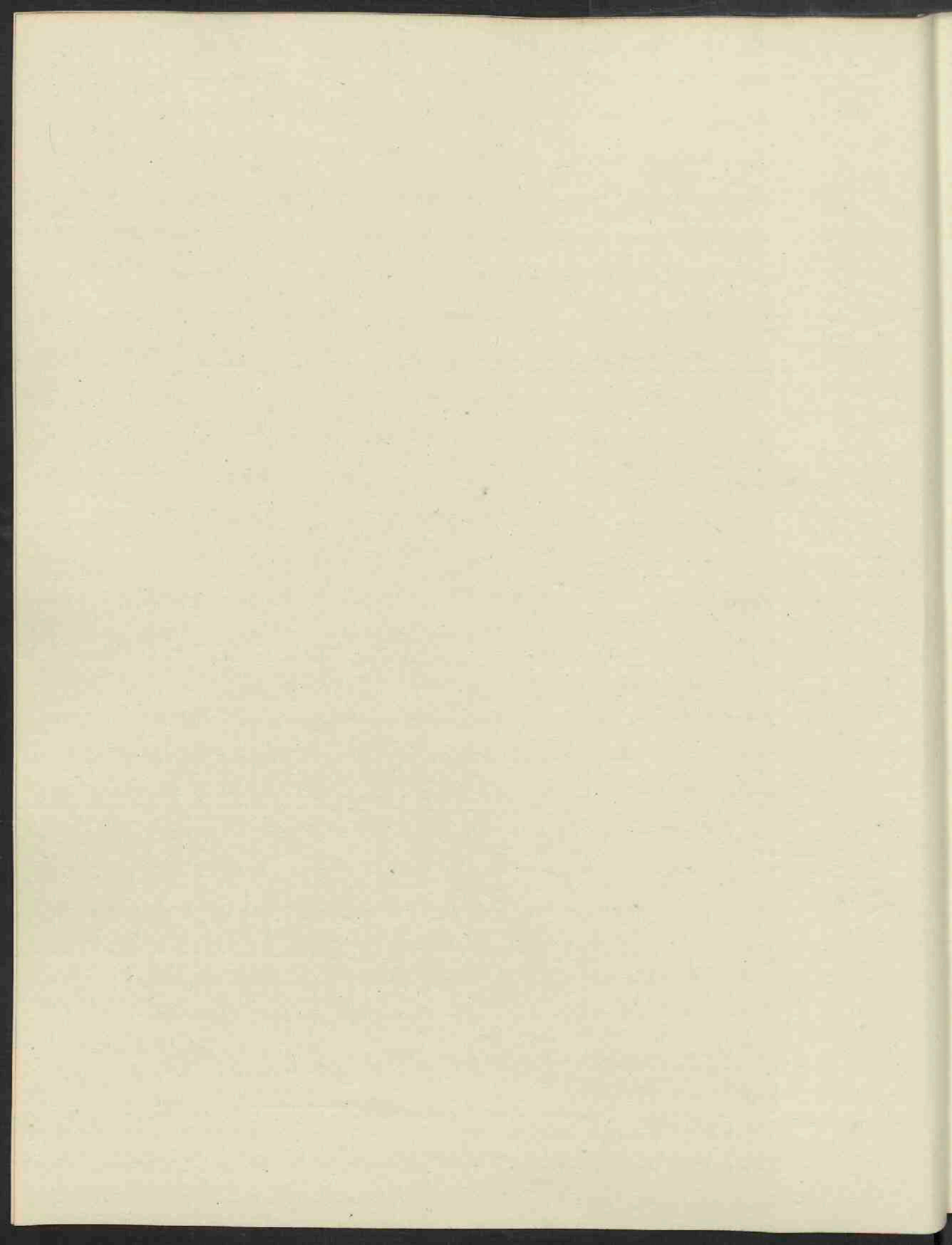
Wij brachten den avond door by den Hr. Bernardi met
zijn familie. Dit was een onderhouden, de koninkrijk
geen van de faden. Sedert wij elkander het land gezien
hadden, zijn een menigvuldig, dat wij overleed van ge,
spraak hebben. Byzonder over de gekoninkrijk, in Duits
land hebben wij veel gesproken. Over de onoverkennelijke
moeijeligheden die niet van de vergaderden in Frankfurt
opbeiden heeft hij mij niet al veel opgehouden. Men, want
te te versenpen wat onverschillbaar was: eenheid voor
Duitsland daar te stellen zonder geweldige ommeke
ring of verdrijving van kleine vorsten; vrijheid van de
Duitschers met behoud van militair gezag by die vor
sten, welke willken begeren. De moedigheid was
afkang van onnatuurlijke middelen en inderstand met
kracht de democratische bewegingen. Hierdoor was
leer de vergadering hare populariteit doch van
kruan veel onheil. De halfheid, veranderlyk
heid en gebrek aan meed by Pruisen belatten ook dat
een hondbare inrigting voor Duitschland konde tot
stand gebracht worden. Het beleid, de list en de nast
heid van Oostenryk brachten te weeg, dat de plannen
die wittentand zijn eigenbelang tegenover dat van Duits
land bedachten, vernieuwlyk worden, of althans van
kand. De overdriving van de uiterste party was
vooral het gevolg van de onnatuurlykheid om geseefd
leer, goeder te scheppen. De gematigden hebben een

Een groot gedeelte van den Spaarweg was zeer
slecht; de waagen schudde voorthoudend heen en we-
der zoo dat het zeer hinderlyk was. Wy kwamen
door drie tinnels, twee waren een zeer lang.

korten tyd niet de magtigheid vooropgegaard aan het
 eigenlyke Duitschland inzonder te verbinden, onder het
 gezag van den koning van Pruisen. Zonder ineen
 smelting, zoudt zelyfstand in de metgering, gelyke poli-
 tische rechten, zamaenschappelyke verdediging en betrou-
 welyke tegemoeten het buitenland zyn doorgesteld. Dit
 Duitsch Ryk zoudt door een verdrag met Oostenryk
 zyn verbonden geworden; - en men wouchte op gelyke
 tye toestelyk Nederland en Saksen met Duitsch-
 land verbonden te zien. Hierdoor konde in het hart van
 Europa een verbond ontstaen, zyn, dat voor de zake,
 haud en voor de uytbreidte de vreesdige zoudten de
 loofde; dat toegelyk van de zee en van de grenzen van
 Turkye niet konde doen verbieden en zyn handel mit
 Breisen. Van dit alles laut niet een niet, neerast,
 ten, Pruisen zyn met d. Oostenryk sluit niet aan Rus-
 land tegenover Frankryk, en om Duitschland te behou-
 men niet beide niet anders dan als middel voor niet.
 Wanneer dere twee cepporind zyn word gelyk het om
 nize Duitschland naar hune wilkebare verdruchte,
 zyn zy oncom, dan wanden de kleine vorsten door het
 de zwaad en door knippen, leen en weder geslingert.
 Dit is ongeveer de slottum, die ik mit onse gespra-
 ken voor my heb opgemerkt.

De tegenwoordige staet van het land is zoo
 bekend dat wy en zeer weinig over spreken
Woensdag 17 Aug. Voor 8 ure verstrakten
 wy van Cassel naar Gotha, twas wy te 12, ure
 aankwamen. Voor den toef en het gezelschap heb ik
 niets op te tekenen. De herberg viel ons tegen; het
 middageten slocht, de gasten weinig talryk.

het myne vrouw bezocht ik eenige maanden lang,
 weder van Göttha. In het slot Friedenstein, een
 groot maar eenigzins vervallen gebouw, zyn ver-
 stelyke verzamelingen; wy bezagen daaraan het
 Museum van Schilderijen, maar van myn ziele
 slechts meenige byzonder bewaard; — Kunstka-
 binet van kabinet van oudheden, getuigen steene,
 waaronder een Onyx voorstellende Ceres die by Ju-
 piter komt klaggen over den rouf van Proserpina; —
 allerlei andere voorwerpen van kunst, waaraan
 een my in het oog vielen houten beeldje van Al-
 brecht Dürer, een kostbaar bandje om een klein
 beelde van Benvenuto Cellini, de bekende ou-
 der groep met den Ixion die te Napoli is, op klein-
 den schaal in brons door Adriaan Pinet ver-
 maardigd en in 1614 in den Haag gezeten. De
 Chinese verzameling is zeer ryk en merk-
 waardig.

De Bibliothek en het Naturalien kabinet wa-
 ren getuigen, en wy hadden ook zeer groot ver-
 langen die te bezien.

In hetzelfde gebouw was een kabinetstel-
 ling der mynsterheid in Thüringen. Zy was vry
 groot en werd veel bezocht. Het is niet dwaal-
 len een oordeel daarover uit te spreken. My kwamen
 vele voorwerpen middelmatig naar bysonder
 merkelyk die en in groote haescheid waren; doch
 ik durf dit niet als een oordeel neder te leggen.
 Een voortbrengsel vanden wy in zyne tent voor-
 treffelyk, te weten: vruchten nagameent van papier

Vie des Catalans.

maakte. Die worden hier vervaardigd.

Eene andere tentoonstelling berochtten wy, die in een gebouw van den zingenaanden Oranje-garten geplaatst was, die van het „Gothaische Kunst-kabinet“ bereide. Deze vereeniging heeft ook uit over een aantal plaatsen, vooral in Thüringen, waar tentoonstellingen „Aufstellungen“ plaats hebben. My vielen de schilders zeer mede. Zy waren ook niet uitsluitend van Schilders uit de plaatsen der vereeniging, hetgeen my dadelijk bleef door de en de Magdalena van Haes, van al, die te Utrecht by Suermanth, aantroef. Een klein stukje van dezelfde schilder: Landlieden uit de omstreken van Rome, is ook zeer lief. Een stuk van Carl Schorn uit Dusseldorf heeft voor Cromwell, die voor den slag van Dunbar, aan zyne Puritaynsche generaals uit het oude testament de overwinning voorspelt. Dit kwam my zeer goed voor. De opreuking van het kind van Jaari, door Heintje in Frankfurt a. M. wordt zeer gemaend; het behoort aan den koning van Pruisen. Ons kinden toch Jans niet genoeg uit. Het kind voor, en een tuchthouder al te zeer op hem gelykend. Het werk is wel goed maar de vinding is even. Een paneel uit den Baensenkong: „De Graafin Helfenstein, die verpooft om het leven van haren man, die gevangen is, smeekt“ door Valkhout in Dusseldorf, beviel my zeer. Het is zonder overdryving val uitdrukking. Er waren ook eenige zeer goede landschappen.

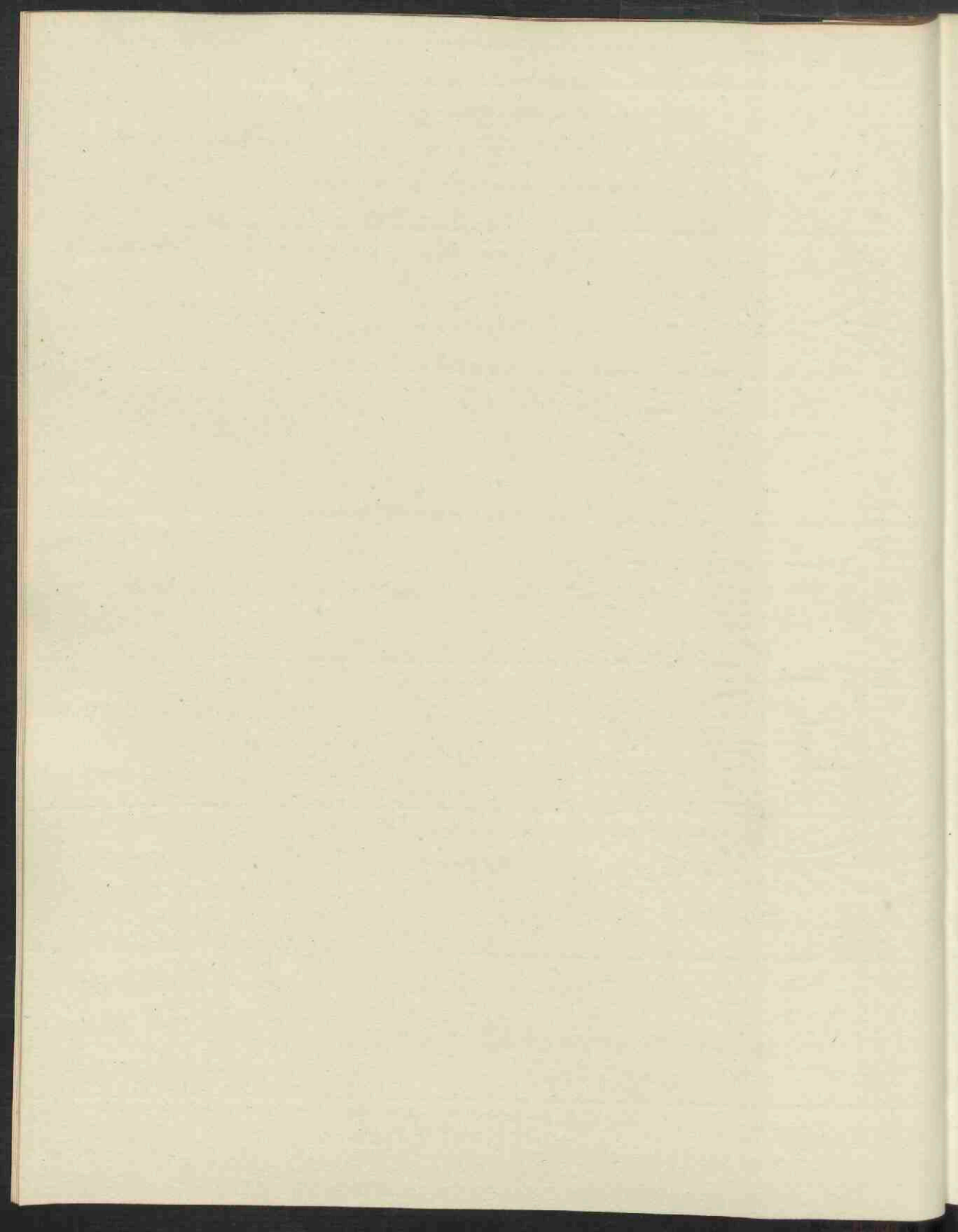
Ik berocht daarvan avond, op aanbeveling van den heer Bernards, den heer Hofrath Becher, die o.a.

Het is in deze kleine Staten zeer maagelyk een
vertegenwoordigende vergadering zamen te stellen.
Men heeft het getal dat in 1848 bepaald was nemi-
dant, omdat luerkelyk de staf ontbrak. Nu zijn nog 11 man
de 19 ambtenaren; zonder invloed der regering op de recht-
zingen. Men heeft het alpenen. Het sneet behouden.

con, des navoname bestuunders is van de Branden,,
 zakerings- Maatschappij. Ik meed zeer vriends-
 lyk ontvanger en bleef met zyne familie zeer
 danken. Wy spraken o. a. over zomsende
 Maatschappij, die de grootste in Duitschland
 is. Zy werd in 1821 door den heer Arnoldi op-
 gerigt, en heeft zoo veel uitbreiding bekomen
 door dat zy op onderlinge verzekering berust
 en geheel geen winstbejag naar ondernemers
 en bestuunders toelaat. Hare groote uitze-
 strektheid heeft het mogelijk gemaakt de teke-
 de naar den brand te Hamburg naar haren aan-
 deel behoorlyk te verpadden, zander belangryke
 opoffering. Zy verzekert meent alleen menkel-
 omdat in vele steden van Duitschland de Staat
 zelf en by dwang de gebouwen verzekert.

Eene levensverzekering is eveneens de uitze-
 strekste in Duitschland; en wat het getal der
 verzekerde personen betreft, is zy de grootste
 in de wereld.

Van den toestand van het Hartogdom Sprak
 de heer B. vrij gunstig. De Vorst, anders Graaf,
 der van Prins Albert in Engeland, is een wel-
 willend eerlyk man. De grondwet, in 1848 toe-
 gestaan, is door hem niet gehandeld; maar
 met overleg der welpensende verpadering is het
 getal der afgevaardigden verminderd en bestaat
 dit nu uit 19. Men heeft ook de bepaling ver-
 anderd, volgens welke de Hertog Slechts twee ma-
 len regt van veto zonde kunnen uitoefenen, en
 by de derde aanneming door de Standen con. be-
 .

Sluit wat goede woorden zonder zijne toestemming.
 En blyfe nu op een punt te negeelen. By die grond,
 met zyn alle domeinen Staatsdomeinen verkleerd,
 de Hertog wil zich aan die bepaling, die hy toe-
 gestaan heeft, niet onttrekken; maar de ager,
 ten protesten en tegen en verkleeren, dat hy en
 zich niet aan gebonden betrouwen. Men
 wenst die zwaarheid met gemeenschappelyk
 overleg uit den weg te ruimen. De Standa-
 zyn niet meer verpand; maar de Aufschub
 der zijne verhandelingen voort; en daarvan is
 de Hr B. voorzitter Hy hoopte wel dat men het
 goede eens worden. Kaburg Staat op zich
 zelf; daar daer zich zelykwaartige misgelyk-
 heden voor, doch eveneens hoop men alle mis-
 rivitend te kunnen uit den weg ruimen.

En zyn nu van de Ernestinische Linie der Saksische
 familie wolk 5 regerende takken, die zich de landes-
 hebben toegedeeld, zekere naar hunne prinsvrouwen
 en indigten; zonder de belangen der bevoorren en van een
 onbeuylt bestuur dourty in aanmerking te nemen. Weisner
 met Eisenach, Coburg met Gotha, Meiningen met Hildburgh-
 hausen, voor alle twee niet samenhangende gedeelten,
 hetgeen voor het bestuur veel misgelykheid geeft.
 De tak van Altenburg is by ruime dwarsen omgevoerd.
 De verhouding van de andere kleine Staten is even
 zoo ongeschikt: Rauff, Rudolstadt, enz. Voor de inwoners
 is de ongelykheid van het roff, het verloop van belastingen,
 en een belammend. Voor de bestuuring heeft die
 toestand niet gunstig gevolge, doch veel verdorvenheit is

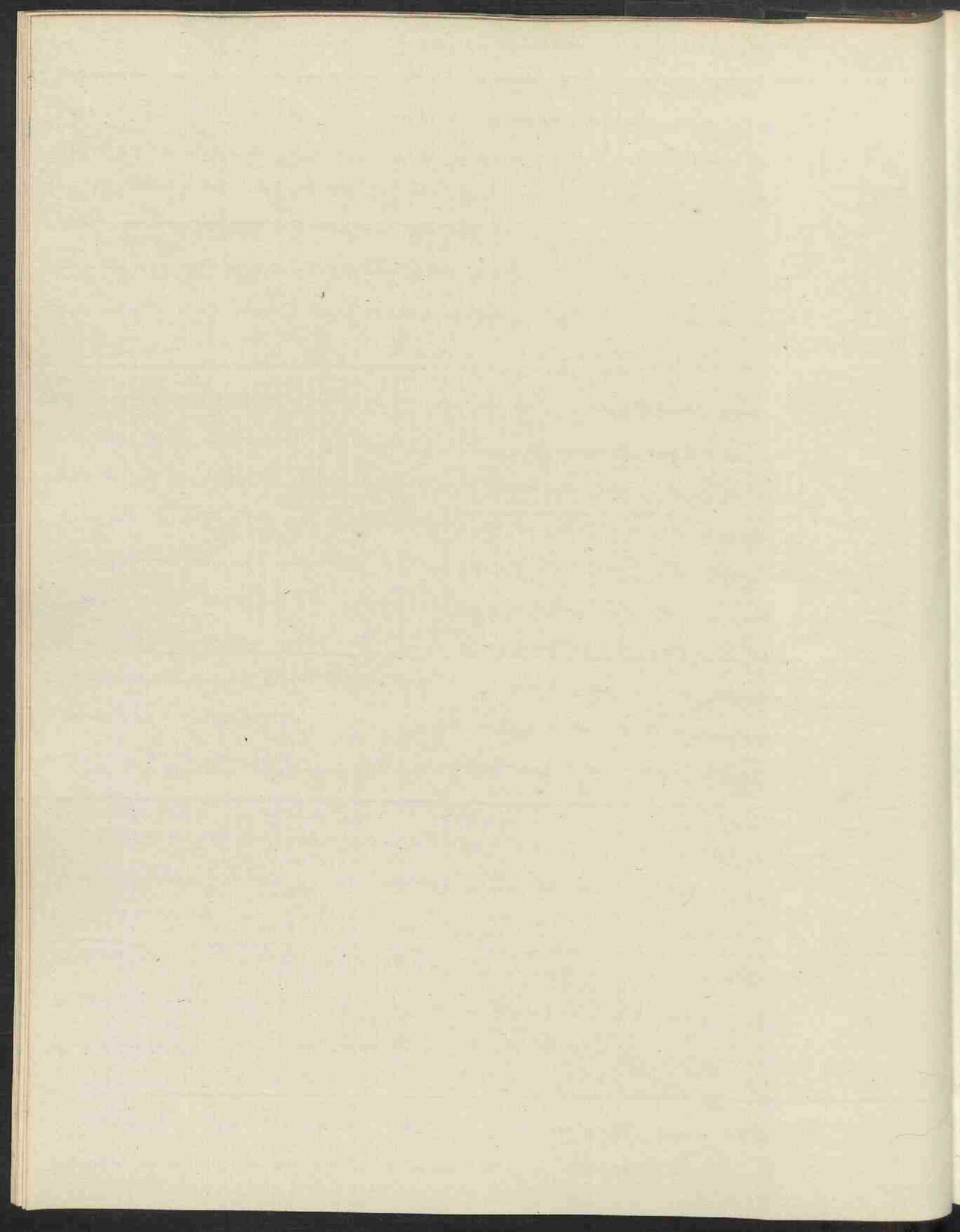
De Hertog kwam zeventien maanden van
den winter 1791 verblyf in Göttingen.

wegelyk door de kleine vorsten verspreid.

Donderdag 18 Aug. Het was weder de vierde dag van mijn reizenachtig weder. My greep dit zoo aan, dat ik zeer ongesteld was; myne vrouw was ook onwel. Dit was een toespied op de reis; te grooter onduidelijkheid was het licht gekuisst van nu. Wy besloten dan, om de reis te vervolgen tot Leipzig, maar eerste plaats, te nemen, waardoor wy het uitrijst hebben alleen in den wagen te zijn.

Wy hebben hierdoor van Gotha minder gezien dan ons plan was; evenwel zagen wy gisteren op onze wandeling en op den toeg naar het Station de vane name straten en wandelingen. De stad is niet groot, maar zy heeft buitengewoon schoone publieke gebouwen; de vorstelyke paleizen, kerksteden, enz. ook de prachtige gebouwen van de brandverzekering en de levensverzekering. De stad is omringd door een schoone tuandelingen en tuinen. Hiergens ziet men schoone oranjeboomen dan in den tuin des koningszonsant wordt. Die behoort by het paleis van de koningin. De stad staat voor het publiek open. Alles zamen maakt dus Gotha een zeer aangenaam in d'zucht.

De trein maakt te 12 ure vertrekken, doch het duende het kwartier voor een uur. Wy waren machelyk op den geheelen toeg alleen in een uitstekend goed wagen. Men reist op de Duitche spoorwegen zeldzaam met de wagens der eerste klasse om de meedele dienst. Oostwaarts kando ik de pyren. reij,

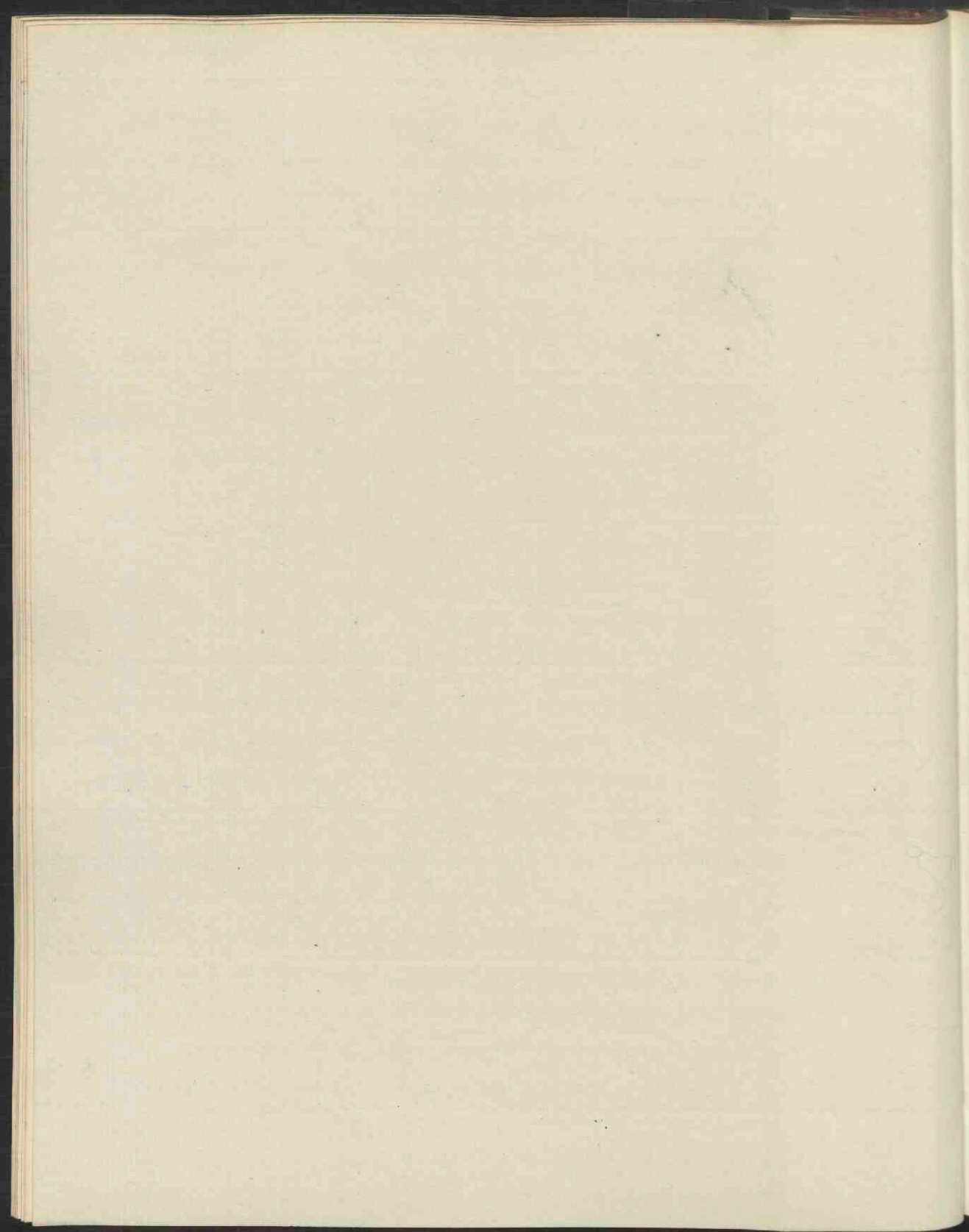
kan door dat men voor de kinderen der prync der lagere
klappe laat betalen. Deze bedroep nu voor onze stam
99 Silberproben, terwyl die voor ons 171 lgr was.

Wij bleven tot Halle in denzelfden wagen; - en kwamen
te half 6 ure te Leipzig aan, want wij in het Hotel
de Pologne goede herberg vonden. Wij bleven thier
en ik hield mij eenig met lezen en schrijven. Het de ge.
Zandheid ging het nog niet goed; doch wij verloven
den maed niet.

Vrydag 19 Augustus. Myne vrouw was nog
zeer ongesteld; zy leed aan kiespijn, had een ge.
zwallen aangezigt en bleef meestal lippen. My
ging het beter. De neven haafs oppschanden.

Voer des middag bleef ik lang thier, en maakte
alleen een wandeling in en om de stad. Zy is de
dorst ik haer voor het eerst, darrig jaan gelaten, de
zien heb, zeer verbetend. Ruime plaatsen zyn aan
top en een groot aantal behaone gebouwen zyn
verrezen, terwyl de wandelingen nog kaefne
men en met eenige monumenten verfraaid zyn.

Bleef nu mid dag poepde ik eenige professoren
te bezochten; dit gelukte my by twee: Wachsmuth
en Bulau. Het beide heb ik nog al veel geprent.
Zy zyn niet meer jong, maar nog yverig werkzaam,
beide eenprins veelzchyners. Over den toestand
van Duitschland wat hun oordeel ongenes hetzelf
de. Er is, zoo het schynt, algemeen ontspanning in
de politiek, onverschilligheid, en desworpheid.
Alleen wenscht men in de bevyrghed naar de
stappelyke toelnaar niet gehinderd te worden.
Over de verbroekeling en de twillekens is veel

rekenen meestal, doch de druk is van de zijde der vorsten,
 met uitzondering van Keur. Hofier, nog eens zoo over-
 dreven, dat de driftten en dreef worden, opgemerkt.
 Intusschen gaat ook de welvoars en rykdom voor-
 uit. Verbeteringen, waaraan de toestand der Duit-
 schers gunstiger wint, zanden thans gemakkelijck
 in te voeren zijn, en de kleine vorsten zanden er
 wellicht niet zoo afhankelijk van zijn; maar de luud-
 yner van Oostenryk en Pruisen maken dat niet.
 mer een besluit van gewicht op den Bondedag tot
 stand komen kan. Het dit veranderen kan is
 valschucht niet te voorzien.

Dezen avond bleef ik weder thuis lezen en
 schrijven.

Zaterdag 20 Augustus. Ik berocht doran morgen met
 twee Collegas: Damborn Schilling, een bijzonder man, die in
 verleden jaar in Pruisen wancateppen had. Hy heeft reukel-
 lende waken van septigjarige oudheid behandeld, en heeft niet
 nu meer uit. Romanisch nege bespaard. Hy sprak
 o.a. over het ontwerp van een Europeesche verbond van
 Saksen dat onlangs verschenen is. Het is wat de uitbrei-
 ding betraffe tusschen de onvolgtoefheid van het Pruis-
 sische en de hartheid van het Oostenryksche. Hy zende
 ons in werkelijck behuofte van bestaat, en hy verwachte
 dat het niet eenige tijdrijpen zal worden aangenomen.
 Hy zende my dat er geen vrees bestaan van het Wille,
 koning afschaffen of wijzen van de grondwet van 1831,
 die een vryzorg is. Het is na 1848 een twee maal
 heeft, is weder ter zijde gesteld; maar was ook prahitise
 niet niet handlaer

Rafcher had ik verleden jaar bezocht en ik wand kom

Ik ben nu geweest in de Permanente Afdeling
van het Palazzo Vecchio. Dit is een handel in kunstzaken,
waar voortdurend een menigte schilderijen en tea-
keningen te koop zetteld worden, die te koop wor-
den aangeboden. Ik zag er geen stukken die mij
byzonder schoon voorkwamen.

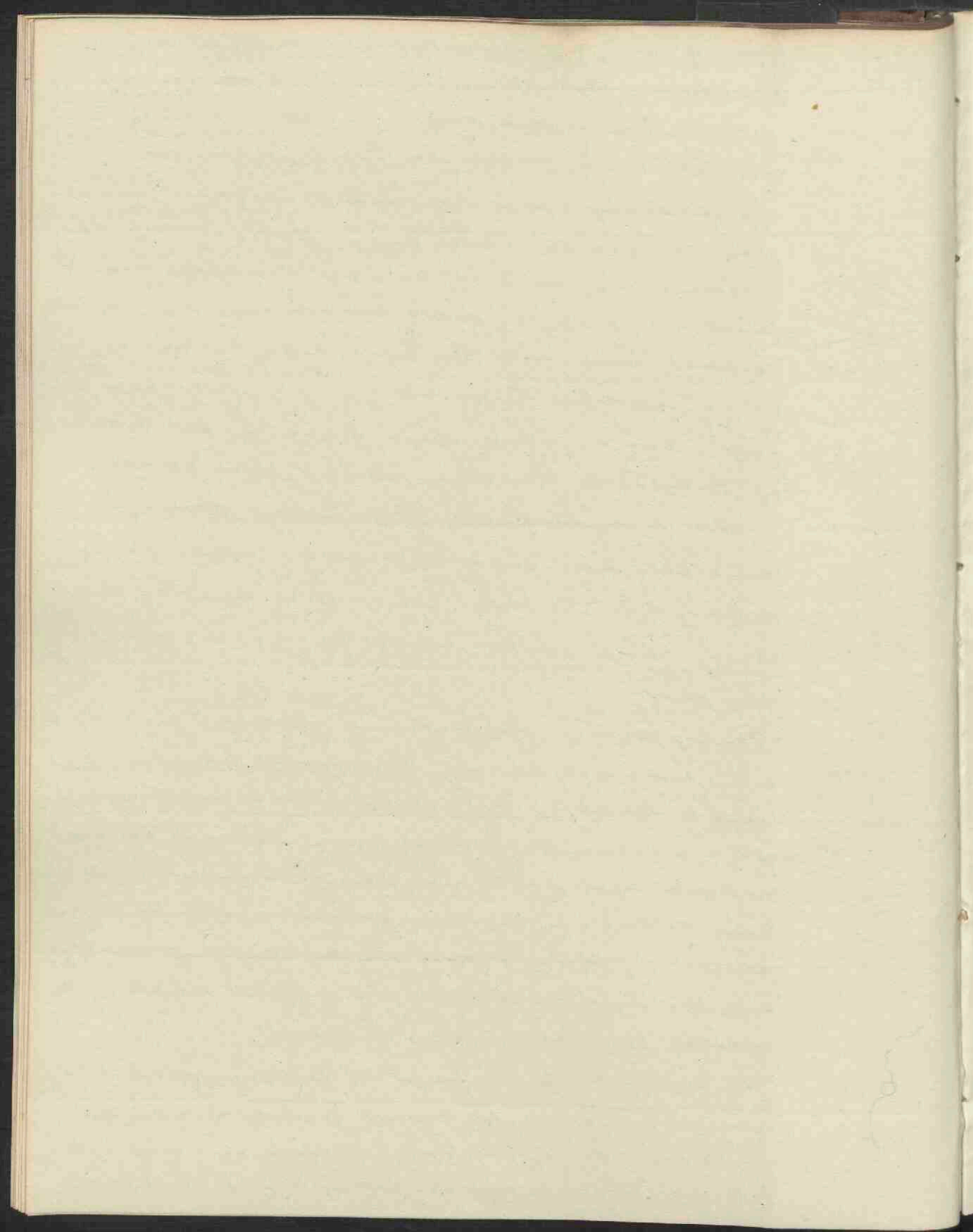
enow als bekend, zeer appassche naar de studie der Staatshuns,
handkunde. Hy was my het koutelste van een groot
werk, waarvan de deuk dezer dagen Kopieren vande, Lem-
ge plaatsen las by my voor. Hy sprak en lang over.

Ik made nog enige zekeren en inuistings beru-
lekken, zoo als het nieuw Universiteitsgeboud, de ban-
delschool, enz. doch ik wouchte my kaden naar
Dorsten te gaan, en myne vrouw was my wel vier
kersteld, maar toch zoo veel beter dat ook by de
kleine reis dertit ondernemen. My vertouwen om
krijg 3 ure en wamen vande bene in het Hotel
de Palagne te Dorsten. Dertig jaar geladen
maakt ik anderhalves dag kuissoo besteden.
Het weder was helder zeer goed. Myne vrouw
leed my aan gewallen wraap en ik bleef by haar
kruis; zoo te vreden dat het haar en my niet thur-
men gaet.

Zondag 21 Aug. Het weder was uitstekend goed; dit be-
waap ont ont kesson den Plauenschen Grund en Tha-
vand te betrachten. Dieren uitstap het ik ook waapes de
munt en naamskening beschreven. Ik vand het dat
my een schouw, en er was meinig versanderd; doch my
Japan, de kessen van een groote aanteande vanan-
doring, namelijk de kessen van den spouwing naar Tsei-
berg, die door dit landtje zoo enge dat tafelen en den
de kessen heen zal worden aangelopt.

My waakten te Tharsand de gewone wandeling
naar de ruine van het kasteel, waasby niet een der
kuylenraan, der Vorstacademia eine nest lisse woning
gebouwd heeft; — door den Botanischen of Vorstgarten,

waarin men alle bomen en andere gewasfen vindt, die
in de beplanten voortkomen. Een beestheid van den hof,
laasar Rhein, hier geplaatst, en op den Königsplatz,
waar het intyft 'sod' s'hamit, een dergelyk beestheid
van Heinrich Cotta, grondlegger en directeur der
Academie, herinneren aan de instelling die Thausend
algemeen bekend gemerkte heeft. Op het hoogste
punt staat de Struktempel, vanwaar wy de zake
te omstreke overzagen. Wy bezochten nu het graf
van de, van onvergandenden Cotta, midden in een hof
van 80 eikebomen geplant door zyne leerlingen.
Aen zy op dergelyk plaats zyn tachtigsten verjaars
dag vanden. Op een steen wordt dit dunn de veld
zende nopens uitgedrukt:

Achtzig Eiken, geplant am Tage wo achtzig am
Jahre
Heinrich Cotta, kräftig an Körper und Geist;
wächst zu mächtigen Bäumen empor, als Leben,
de Leigen
Seiner Lehre und That, die sich so herrlich
gewähret!

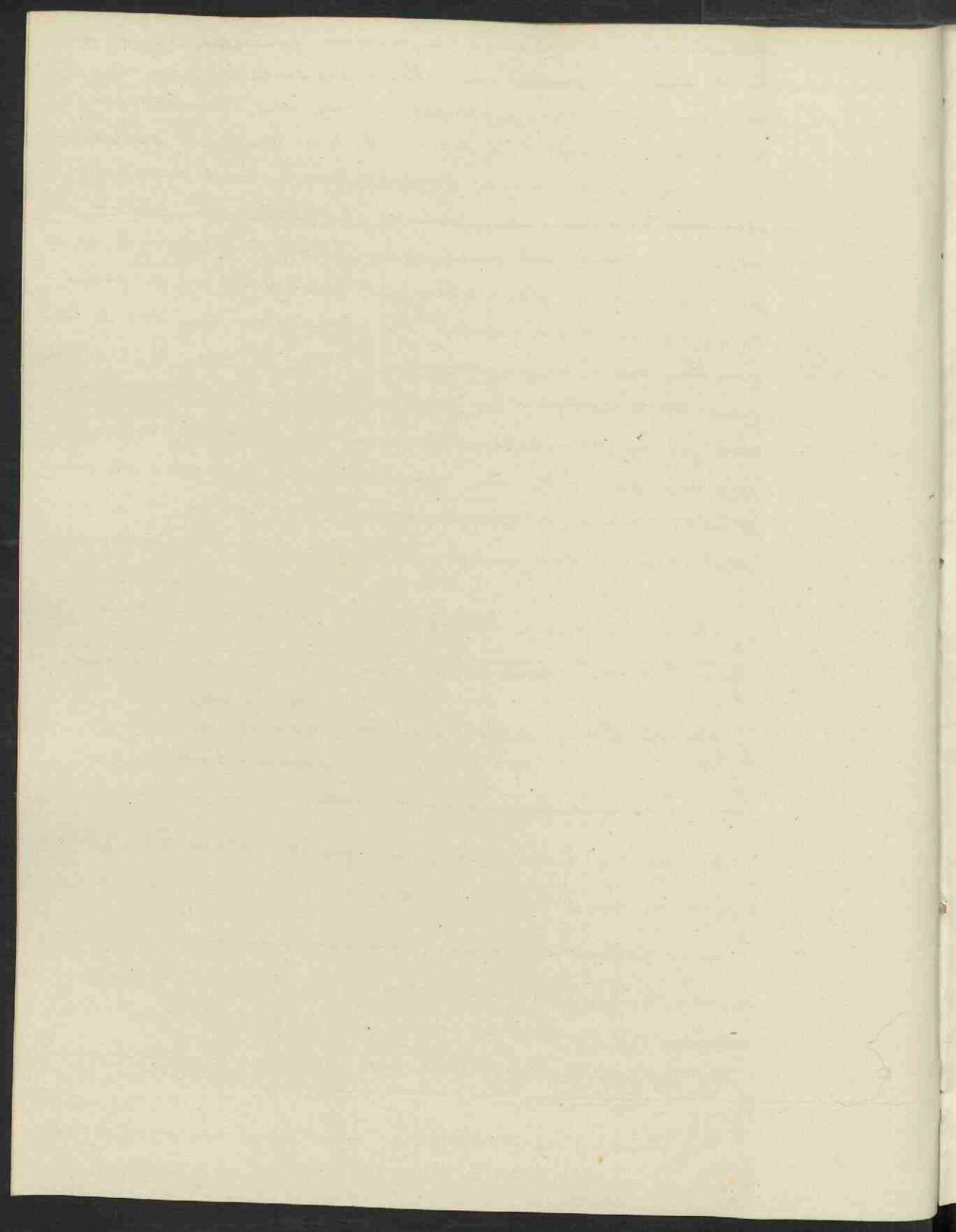
Am 30 October 1843.

Wy hierof na een jaer na dit feest, 25 October
1844, en maect daer hier beplanten.

Het graut gewasfen wandellen wy vervolgens
in den ruygen vanden Heiligen Hallen, en zalen
cansigen tyd onder de statige beukebomen.

Op een punt, Heinrich's Eik hadden wy na een veld
ginge in de veld.

Wy kielden middagmaat in de vrye lucht; heb zeer
mensch en vry talryk gezelschap.

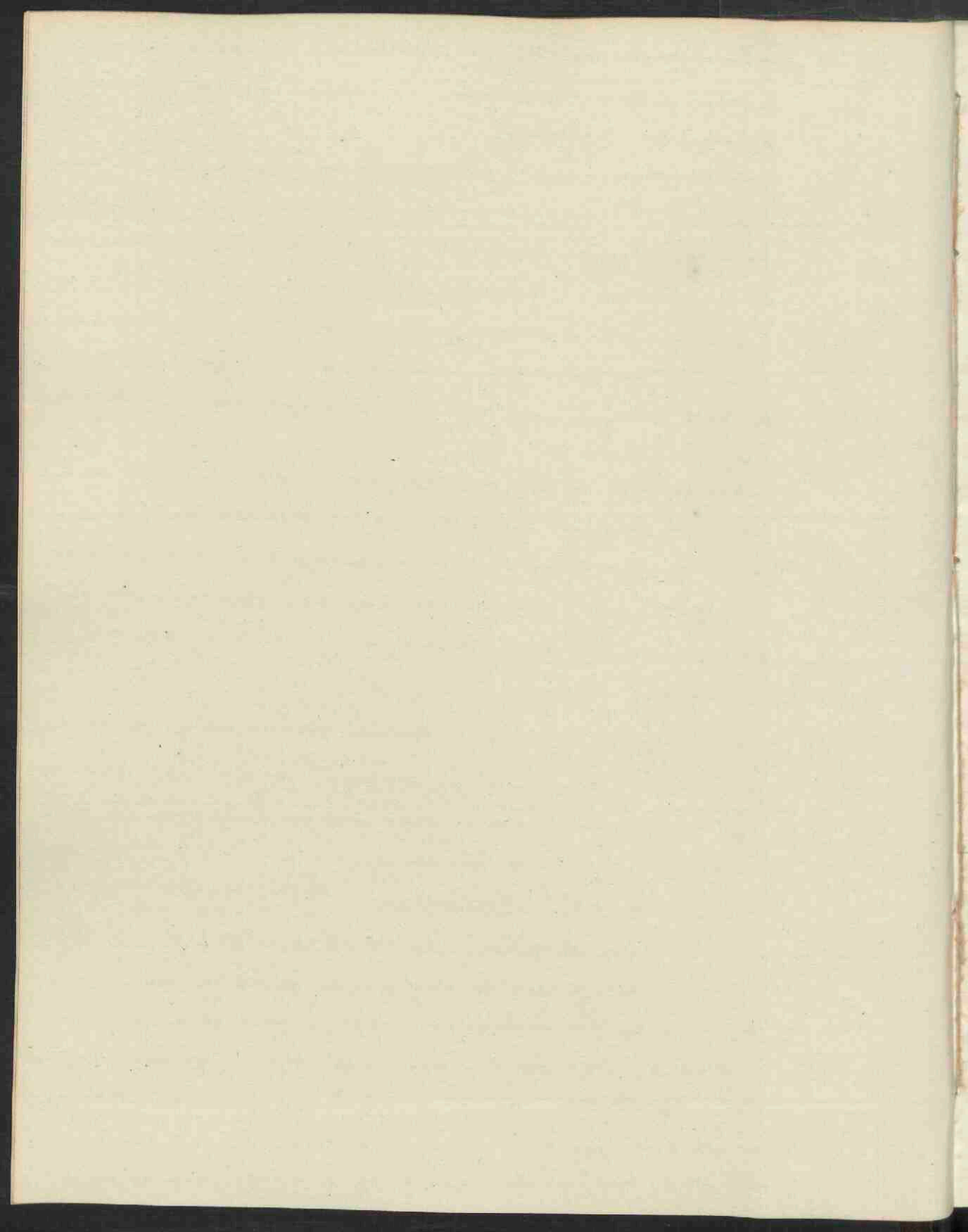
- En is voor de Konst Academie een zeer schoon nieuw gebouw gesticht; zij bezigt steeds in een sleuzenden toestand.

De werkzaamheid in de zijnen bezigt zeer levendig, wij zagen, haermaal het vandaag was, een groot aantal nieuwe schavotten vakeren. De fabrieken zijn zeer toe genomen, men heeft eerst dit aan de groote nieuwe gebouwen, waaronder een uitstekende papierfabriek. Ook van de fabrieken vakeren de schavotten. Die meeste kalammen zijn geen leeuw voor het schone dat.

Het is ons in het aap gevallen dat een veel inwendig, en vooral kinderen een ziekelyk voortkomen hadden; nachtitich, met aanvang van kroppeemel. Een, zelfs met het voortkomen van crotinis. De in, gesloten lucht van het dal van zeer veel heestae bydragen.

De maakte wij een kleine wandeling op de hooft te aan de onoverzee, en daarna reden wij weder te, die terug, zoo dat wij met het onderpauze der zwa meser in Dresden kwamen.

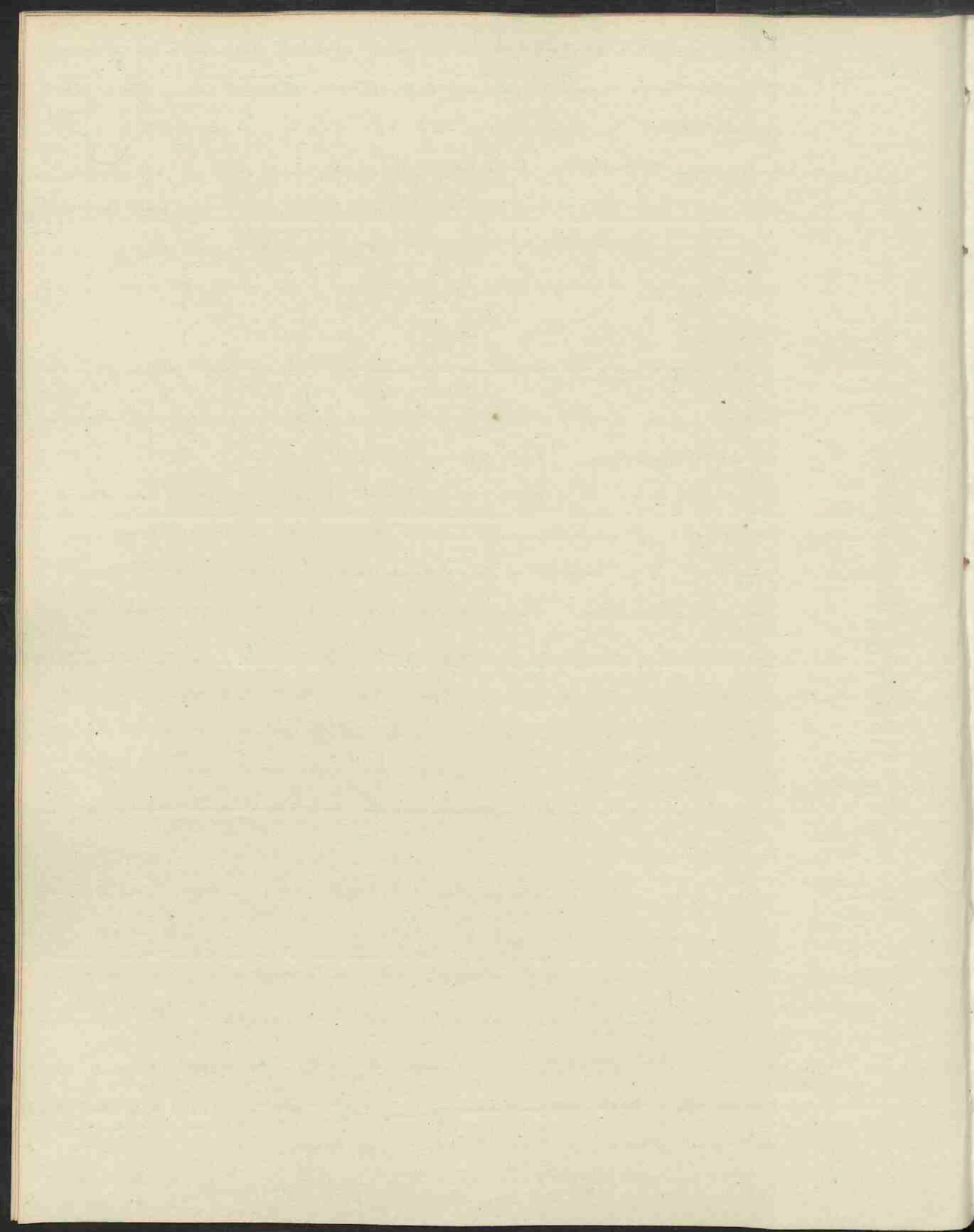
Maandag 22 Augustus. Dieren morgen te 9 ure verlieten wij Dresden met de stroomboot die de Elbe op voer. Wij zagen de ons reeds bekende aasen zeer gunstig by het schone water. Het gezelschap was talryk, vooral by den maandag, twee vele voorname heren en dames op de boot waren, die in Pilnitz reeds het daal van kunnen uitstap bereikt hadden. Het was niet onbelangryk op te merken, hoe zij dienst

handing en gesprek kunnen adelyken stand proof, kan te daer uitkomen; o.a. door afgebroten. Franzen en Duitsch te spraken, 'er als het van de kleine ho. nen van Duitschland plagt zekwikelijk te zyn en 'tand. left nog is. Het letise der gesprekten was ook eigen, aandig. Wy hebben later nog al sprakent met vriezen uit veruillende landen, doch niet van noot belang.

To Schandau verlieten wy de boot en begane ons naar het bad, een kwartier van de stad in een capitan. So vallsi gelopen. Het was ongeveer twee uur, toen wy de 20 plaats, waar wy ons voorstellen. enige dagen verbleef te houden, bereikt hadden. Het was buitengewoon tuarm. Wy hielden middegemael in de veranda; - wantalden toen het kaelx werd in den outel, en naar een hoogte naby onze woning, die Ostrocarische Scheike, van waar wy het land overzagen. Intef. solen twee myn ambtgenoot Royards uit te trecke met zyn familie aangekomen, niet wie wy ons ander. hielden en over onze meestzondige plannen van den valpuden. sag spraken.

Dinsd. 23 Aug. Onze landslieden ondernamen een groote. toer, die hen doren ayond in Drezden naar kempbrangen. Wy myne vrouw en ik, maakten een uitdop naar twee merk. waandige punten aan de overzide der rivier. Er zyn een. grote aantal kegel, en wanden, die men bestygen kan om het intigt; het is voor de reiziger noodig entale, die het best. daarvoor papie, uit te kiezen; wy kosen, op raad van de. waard en het handboek, de Papststein. Wy naden te

paard van onze herberg naar de rivier, waarvan men een
 punt over en wederom door heel Bosch en rots, tot een dat heug
 uitstakend punt, tusschen wy merkelyk een treffend schoon
 zongt vanden ons vanden. De rivier niet een slaakte
 op enkele punten, maar de bekende haften over
 tekenen men zeer goed. De eigenaardige vorm de style
 deling, afgevoerde vanden naar hier een in het
 oop. De sporen vanden vollen men zeer goed bekend
 land aan struimpjes, gelopen en met vanden, daartop,
 scheer afgespeeld. Op deze rots heeft men een wo-
 ning met plaats, naar heel bezochten aangelept, en
 wy werden er met goed grond en hier voortte. Wy
 wandelen naar beneden, en vrede. Toen naar de
 bekende vesting Königstein. Door het diep go-
 roek kwamen wy in de stad en klammen naar daar op
 naar een heberg, die Heue Schenke op klamen afstand
 van de vesting. Terwijl wy hier middagmaal hiel-
 den, zoud men myn pas om vrede te kunnen bekomen
 de vesting te bezochten, hetgeen tegenwoordig gewoone
 vrede vrede vrede. De style vrede vrede door vrede
 ze vrede vrede style vrede, en men kan niet vrede,
 vrede dat niet licht vrede daartop vrede vrede
 vrede. Wy werden door een heel onderrigt onderrigt
 een vrede vrede. Het gezicht van deze alle vrede vrede
 is zeer vrede vrede, vrede wy naar dat van den. Pabst.
 vrede vrede de vrede vrede; doch nu vrede vrede de rivier
 en den Lilienstein zeer goed; vrede de andere vrede de vrede,
 bei der Bila. De hoogte van den Königstein is 863
 vrede vrede de vrede, die hier 340 vrede vrede te vrede is. De
Lilienstein is vrede vrede, en is 6000 vrede vrede.

Dez legendes vind ik in Albina 1. 59 Lundaan Roud,
gemäkelde. 1. 45

Lundaan Roudgemäkelde 1. 109.

Albina. 1. 142.

Er zyw in de vesting ook allerlei Landweertkijde,
den gereskijp en een kleine maatschappij bewijde
zich hier veel minder nau, alles afgesloten dan men,
zich denken kunde als men in de vest die Hyle rat,
boven alle, giet uitstecken.

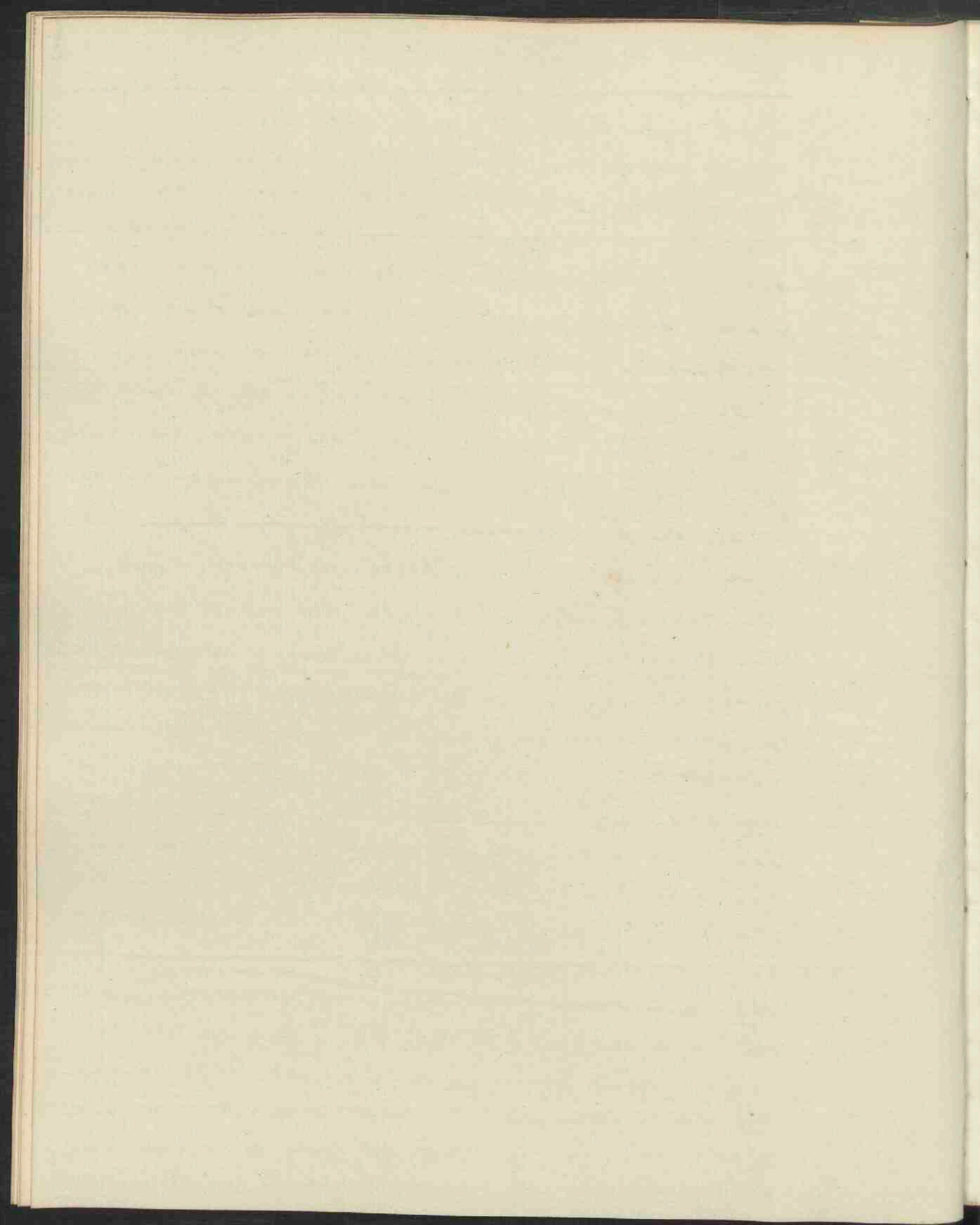
Op dezer is nimmer een vesting aangelegd. De Rijk
 Kammer tuft toe beiden. Het is dan Schied van König,
 Stein op een wit aan den Lilienstein. De Koper, drogen
 met zoo na, maar de afstand is toch te groot om met de
 wapenaars zektheid en kracht te kunnen troffen. Zoo dat
 het belegging niet met geluk van den Lilienstein van
 de gemacht kunnen worden. De beschouwingen
 van Königstein zijn zoo menigvuldig en nauwkeurig
 dat ik die niet behoef hiervan te kopiëren; - Slechts wat
 ons concipius merkwaardig voorkomt. Wy vinden
 de rivier veel grutter dan men normaal de zonde,
 namelijk een half uur in omtrek. Een rivier daarvan
 is met Lohaus gebouwen, banken en eiken, Goprasi; de
 rivieren hebben deestig families, die hier gezetigd zijn,
 groeten en blaasvinnen. Er is een kerk, en een pastoor,
 een school, - geneesket, apothek en. Het kostuum
 verdoet een vrij groot getal liggende ambtenaren;
 overgens wordt de bevesting alle drie maanden vernieuwd,
 zeld en behaast thans uit 180 man. Van de ver-
 dediging berekent men 600 man; - en voor een hant
 verbleef zelden en 2400 kunnen geborgen blijven. Of
 een bevesting van 600 is de vermeerdering van drie jaren
 berekent die in de Kapuinenen steeds berekend
 wordt. Voor aankomst is Königstein van jaar zijnde
 dan als toelichting voor personen en kerkbezoekers, en dan
 voor dienst het ook in twee van openen. In 1849 is de ho-
 ninklijke familie hier geweest van 4 tot 5 July. En
 in 1850, toen men een Hoofd lufften Prinses en Oortuige
 maanda, zijn niet de kerkbezoekers uit het Groene Gevel
 en twee elders, benevens de Raatfotel, was met 200, wapen

Acacia 1. 199.

milliaans Thalern bedragende, benoemd geworden. Thans
was er niets meer in omloop, ook geen Staatsgezinspen
die er vroeger doordraagt geplaatst waren.

De Karematten, waar de vaerwaad, de Schakken, enz
kwaamt kunnen werken, magten wy niet zien. Ook
men heeft ons de put waaraan steeds overvloed van
goed water aanwaaip is. Zy is van 1583 tot 1593 in
graven, steeds in de harde rots; - het water staat
600 voet onder de oppervlakte van de vesting, en is
14 60 voeten diep. Door middel van een Spreepel, waar
op de 400 loeken, konden wy in de diepte het water
zien, en ook opmerken hoe lang het duerde een wa.
ter dat kunen in veltort tussch beneden kwam. Dit
water is uittestand goed en het ontbreekt nooit.

En knoopt zich voortkenen anekdoten van den
Königstein, waaraan onze leidsman er ons ook eeni
ge herinnerde, zoo als het koningstaand Papst: de
plaats waar een pape zich op den ^{(grond van den} Hylen opprande ge.
tepd had om een roet uit te slapen. Deze pape is
nog eens in groot gevaar geweest, toen zyn paard met
hem van de brug te Dresden in de Elbe sprong. En
toch is hy 103 jaren oud geworden; zyn naam was
Karl Heinrich von Grünau. De gezinspenis
waar de ongelukkige Kancelier van Christian VII,
Nicolaus Cröll tien jaren heeft doorgelopen om
eindelijk onthoofd te worden. By deze anekdoten
is ons niemus toegeroep. Den 18 Mei 1848 beklom
een Schouwteensnoper de vesting zonder bemerke
te worden nien hy werkelijc over de muur naar
Binnen kwam. Men meest ons de Largo Spleet in de

rots waarin hy even als in een schavotten was opge-
klommen. Deze daad maakte groot opzien, doch
toen het by ontbreuk bleef, dat hy geen ander doel
gehad had, heeft men hem ongetreft in vryheid gesteld.

Het was op onze wandeling in de richting Lauen-
damburg. Wy rustten nog wat uit in de kleine
Schlechte, wandalden langzaam naar de stad en
wachten van de Elbe de steenboot af, die te 200
ure voorbykwam, juist te gelyk met die welke de
rivier afree, want op wy de familie Rogaards met
begeerten konden, die naar Dresden terugkeerde,
terwijl wy in een half uur weder te Schandau
aankwamen, waar onze Maria reeds met den
wagen uit de herberg was gekomen om met Lau-
de papa en mama af te halen.

Wy waren over deelen kleinere houthou-
den, waasop alleen de warmte ons comfort 20
hield had.

De kleine staden Schandau en Königstein zijn
blykbaar zeer welvarend, men ziet in beide zeer goe-
de nieuwe huizen, sommige zelfs prachtig geschilderd.
Het is, zoo ik hoor, uitsluitend de handel, welke
zoo veel rijkdom geeft. Het land levert bevoor van
al hout en steenen. Wy zagen in de boschen veel
verselde bomen, en op de rivier werden zy met hout
vlotten vervoerd, wel niet voluit zoo groot als op
den Rijn, maar toch zeer beduidend. Hamburg is
de grootste plaats van afzet naar dit land. De
steenprijzen zijn zeer laag, en met name van
de Spoorwegen is de behoefte zeer groot. Men is

Ik heb later bemerkt dat dit kerkhof niet meer zo,
breikt voort en en, ander, dat ruims en niet is, buiten
de stad is aangelegd. Myne opmerking vervalt
hiedoor echter niet, en ik heb sedert nog opgemerkt
dat de Straaten der Stadt Kämpstein zeer slecht ge,
plaveit zijn, hetgeen in een straat, maar de gae,
de straatsteenen zoo gemakkelijk te behouden zijn,
van groote nalatigheid getuigt.

Speurt ook vooral langs de Elbe uitgebaaide plaatsen, groeven. Zy zyn voor de botryphard van het land zeer geschikt; doch de schoonheid van de natuur maakt er zeer daar onadequaat: hals, wille van den verruigen de naalvarnige, vermaarde natuur met dommenhant begraven.

By zoo veel tusschaert en famelyk gevorderde betrekking, viel my de nalatigheid van het plant, selyk bestuur zeer in het oog. De Muur van het kerkhof, dat in de stad Königstein is, was op de meest te plaatsen ingestort, en lag als puinruinen over de weg die er langs loopt. Op het kerkhof zelf werd hieden daar het gras afgemaid, op heel plaatsen lag linnen of wend linnen te draagen geknepen door de bewoners der omlygende wooningen; - alles op de flar digstomst. By de landingsplaats der Naumburger was onder een der lange boomen van den Spoorweg een geschikte plaats om te wachten. Doch hier was naamselyk een bank geplaatst veel te klein voor de wachtenden, en nevens lag en stond hier alleenly outing; zoo dat de vermaarde reizigers op blokken steen, stekken and hout, gebroken tafelen en kistraad, enz. een zeer ongemakkeleke rustplaats zochten. - en daarby door de afzigtelyke sto morigheit en slechte lucht gekweld werden. Het is het tuch magelyk, doch ik, dat in het kieseke laken zoo weinig zin voor naelgraanheid orde en reinheid bestaat. Met zoo weinig kosten en opmak, zamenheid zonde men des, aarstankelike, onverschandte toestand van het kerkhof kunnen, wepnemen; - een net, te, enigzins geschikteleke rustplaats voor de wachtenden.

Helena 1. 80

De naam van kaartal, bewees men, dat ontstaan is in
den 30 jarigen oorlog, toen de landlieden hier de vlucht naar
men niet kon vee. Zoo heet een der hulen, in de rots, die
men by het afklimmen ziet, das Wochendelt; omdat men
in dierzelfde tyde, naar noord hier een heilige plaats naar de
berailling roekt.

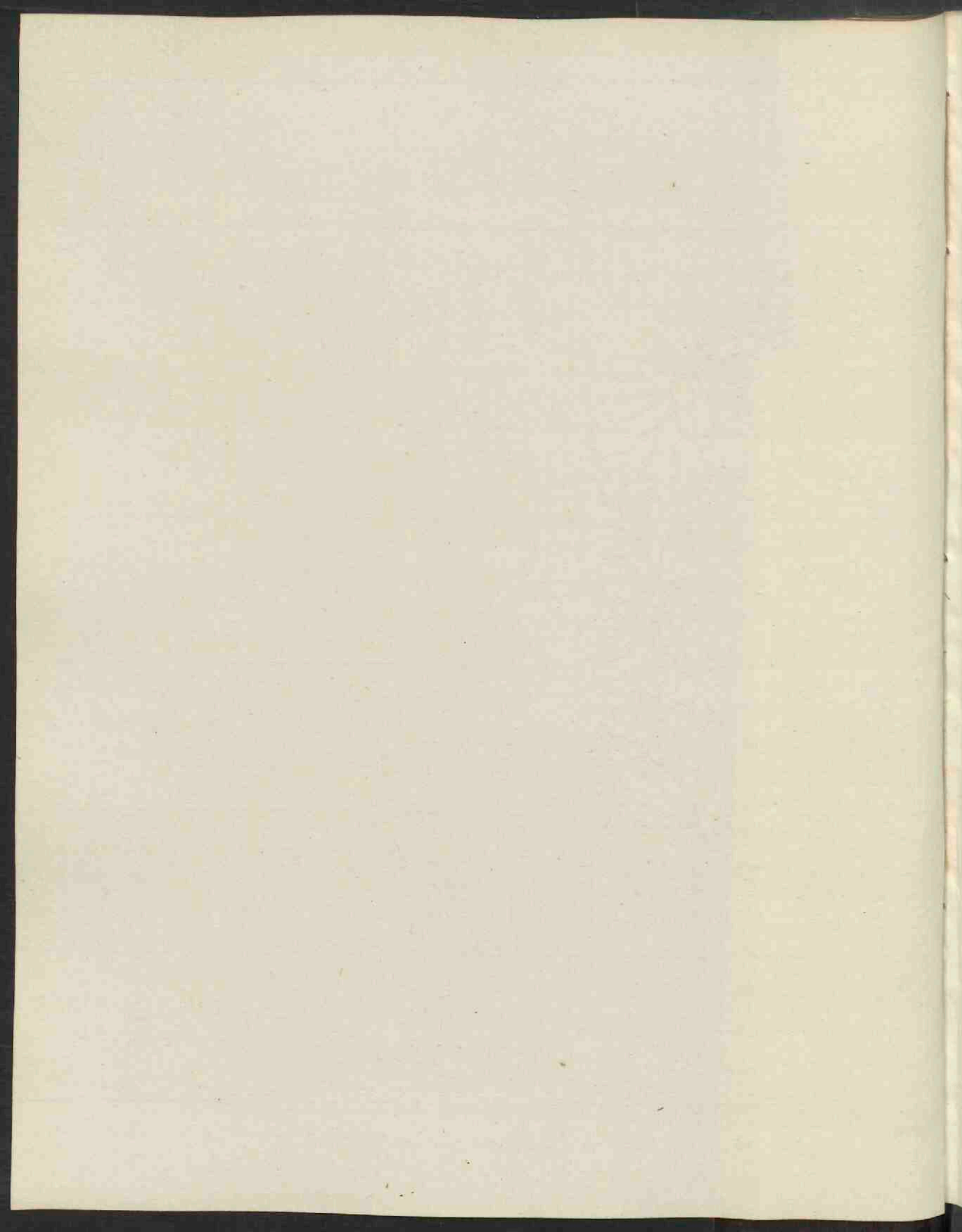
de reizigers kunnen daarstellen. Doch van zulke vanden denkt gewaonlyk niemand.

Woensdag 24 Augustus. Wy besaamen een tusschen uitstap, die toch om de buitengewone hitte met zekere besparing, wat de inspanning betref, meest overlagd worden. Myne vrouw en ik zyn ook naauwelijks van ongesteldheid bevryd zoo dat wy meer uitspanning en rust dan groote oefening van krachten behoeven. Wy bleven daarvan tot 2 ure thuis; - reden toen met een wagen de val, en op, waarin onze verblyfplaats, Bad Schanda, ligt. Men neemt zo Kivuitshogrand naar het riviertje dat er door stroomt. Wy kwamen verder de stye, naar bepraaide rotstenden. Na ruim een uur kwamen wy aan een matrasel van den Sechtankainer Bart die in de rivier nitsel valt. Ons kwam die weinig betastkend voor, te meer omdat men het water daar een slings op, lundt, en al, de reizigers komen aan een tusschen uitstap ken wordet om het te laten vallen. Men wordet juist daardoor opmerkzaam dat dit, overigens zoo behaare, land het straad van matrasellen byna geheel ontbeert. Maria en Louise haardan met den wagen terug; myne vrouw en ik vervolgden onzen weg te paard. In minder dan een uur, door het busch op, waarder, reikende, kwamen wy aan de Kukotal, een groot gewelf in de rots (28 voet breed 20 v. hoog), eindigende aan een stye, naar bepraaide, afgrond. De had vroeger reed dit bevaand punt in het Sabnis gebiedt bevalt en commandant. Wy zonden ons den tyd en rustig te vermylen tot wy valthomen bevedigd waren. De aanmelding van een zoo statige schepning der natuur dat een loort van heberg van

Albina S. 20

in deze soort, met vermelding theatrale muziek, enz. mis-
 haagde ons eindelijk; - zoo ook die alle wanden en
 vloeren met namen bekleed waren. Men bevoegt
 inderdaad de bekende punten van hunne pöetische be-
 tonning door 'tzelke gezamenheden.

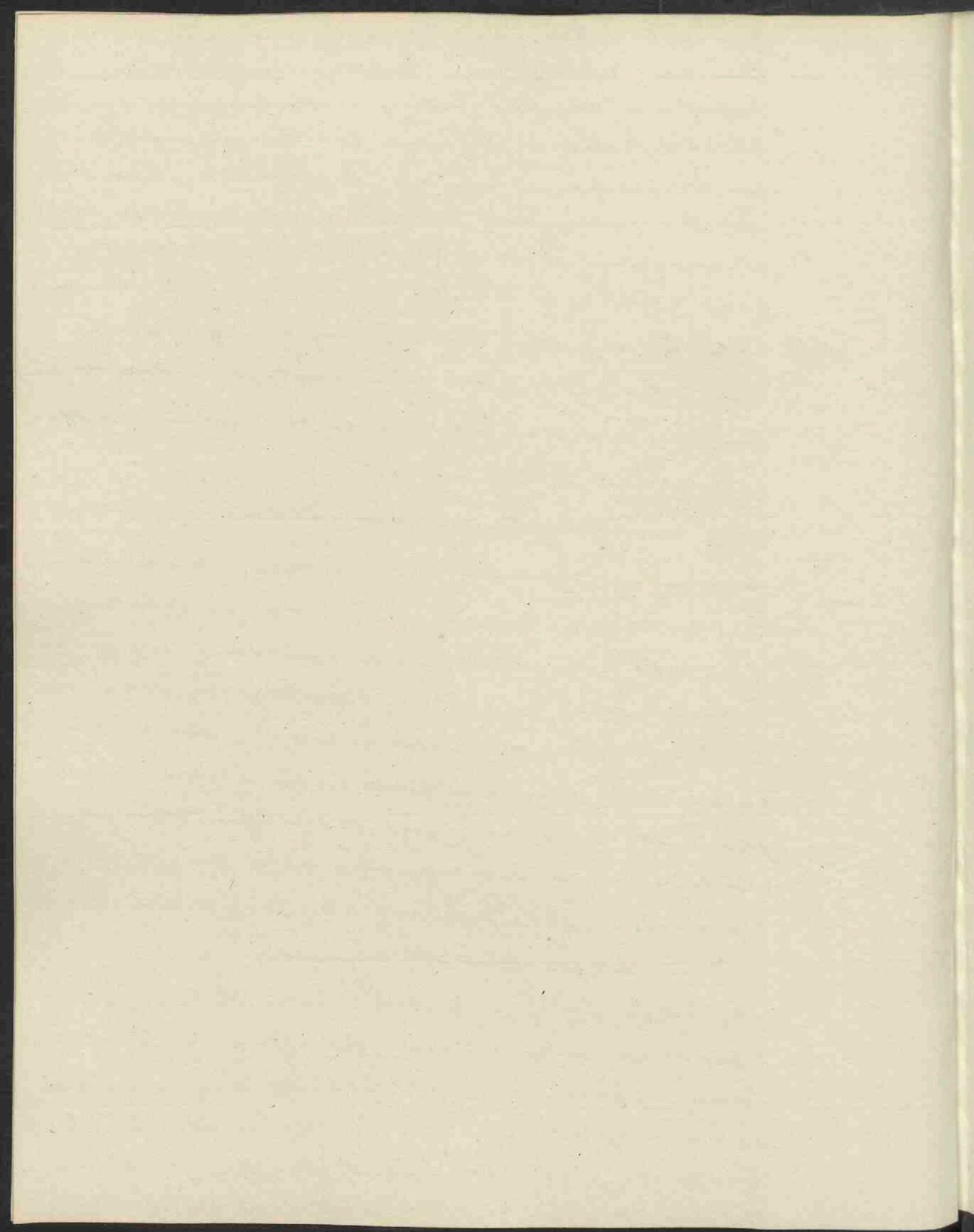
Door onze tekenen der rötter klommenen wy
 zydelings naar beneden en vervolgden toen on-
 zer toeg naar den Kleinen Winterberg, steeds
 door bopik te midden van rötzen, evenwel alreze
 woonlyk met aankondende afwijfeling. Schryvers
 hebben die rötter byzondere namen, meest naar de
 vorm, loest naar historische herinneringen.
 Binnen twee uren bereikten wy de hoogte van den
 Kleinen Winterberg en stonden op een vooruit-
 stekende rötter met loodrechten wand, langs welke
 wy in een uitgestrekt bakken nedervaren. Men
 heeft hier leuninggen gemaakt zoo dat men den
 intersten rand der styfte kan naderen. Stog
 drie kwartier met zeer styl klimmende kwa,
 men wy op den top van den Groeten Winterberg
 waar een ruime en gaed ingerichte herberg ons
 opnam. Wy waren nu op het hoogste punt van de
 langgezande „Süchtische Schenke“ 1466 Pas.
 vast boven de zee. Het vooruitzipt om hier de
 zon te zien ondergaan werd belamptald. De dag
 was zeer helder gemaakt, doch nu verdweenen zint
 menigvuldige wolken. Het avondrood was niet be-
 vordig en de zon zelf bleef bedekt. Wy klaven camp
 op den toren die men boven het huis gebouwd heeft;
 het gezigt op de uitgestrekte landstrack was wy het

den en naar het noorden waard. Men ziet van de ²⁸
Edele naar weening, in de richting van Schandau, den
Pabstsporn, den Königstein en naar andere ons be-
kende hoogten; in de verte het Riesengebirge en
het Erzgebirge; — een aantal Barmutsche bergen,
den Rozenberg, enz. die juist niet hoog zijn, doch
geenogzaam boven de andere verschoren, om
goed onderscheiden te worden. Rondom ons
zagen wy meestal bosch. Meer en of rivieren
ziet men niet. Het eigenaardige is dat de
hoogten meestal als heuvels of richelruggen staan,
en zeldzaam steenbergten.

Wy vonden by het aarondeten vyf talryke
gezelschap; doch weening belangrijke voor ons.
Een gezelschap van heeren en dames was zeer
luidruchtig en gaf voortdurend door luid gelag
te kunnen haer uittekenend geestig by elkander
vonden; te wyl ons voorkwam dat in die
gesprekken geen geest hoegenaand was. Die
gewoonte verstoort eene behyrbare vrylykheid,
die toch een bloot aannemsel is, geen weeren,
lyke versgenueptheid, maar wel gebruik aan bescha-
ving en gueden smaak bewyzt.

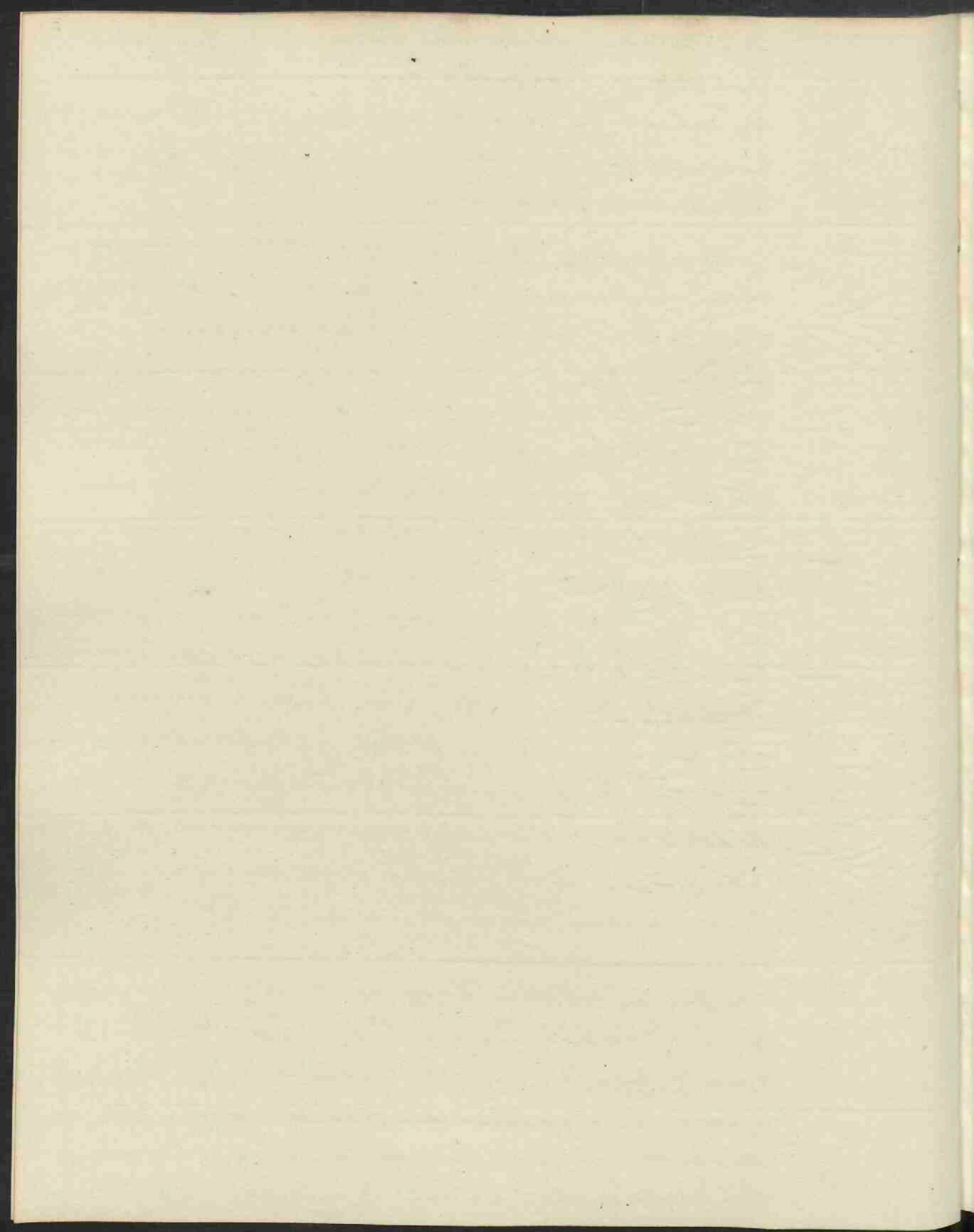
En blyft wy nog een van onze lut parallen
van heden te vermelden, dat zeer eruditig woude
kunnen geweest zijn, namelijk dat myne vrouw
op den weg van den kleinen naar den groeten
Winterberg van het paard gevallen is. Een bloot
nau een rok die aan het zeel hing togen een

29.
baan was in de oorzaak van. Gelukkig
schijnt dit ongeluk geen ergen gevolgen dan
de schrik en een lichte kneuring te zullen
hebben. Wy zijn dus zeer verheugd dat het
zoo goed is afgelopen.

Donderdag 25 Augustus. Dieren nacht was
er zwaar onweder en harde wind. Dit was op
den top van een berg tusschen wat Schrikbergen; een
tusschen heeft het ons maar weinig gestoord; ook
was de wind niet op onze vensters. Toen de
dag aanbreekt was het stil maar niet helder.
Een weinig wolvenvloed kwam wy niet onze
vensters zien; maar de zon brak eerst door
lang na dat wy was opgegaan. Wy overzagen
nog eens het uitgestrekte land rondom ons, en
tegen half zeven begaven wy ons op weg naar
Prebisch Thor. Bosch en rotsen omringden
ons op nieuw. Eene groote uitgestrektheid was
toch van oude boomen geheel beroofd door een
Boschbrand die in 1843 groote vernieling heeft
aangebragt. In een groot uur kwamen wy aan
Prebisch Thor, zoo wy beekje de schoonste en
treffendste rotspuur van deze bergen. Het is
een groote schone berg of berg, te midden van
vele en veelvormige andere rotsen, waaronder
Twee kopels, en aan den rand van een afgrond
waarin en daarover een ras uitrijft van ons berg.
Iken plantte zich op vele punten, en niet het minst
verkwadde daerom rond ik die van maar niet

de Prebisch nation van verschillende kye en ke-
 riet. Men vindt ook hier galogenheid om
 zich te versterken en zelfs te overnachten. Wy
 vertoefden er vyf uren omdat het was koud
 men te reizen. Wy waren nu in Bohemen.

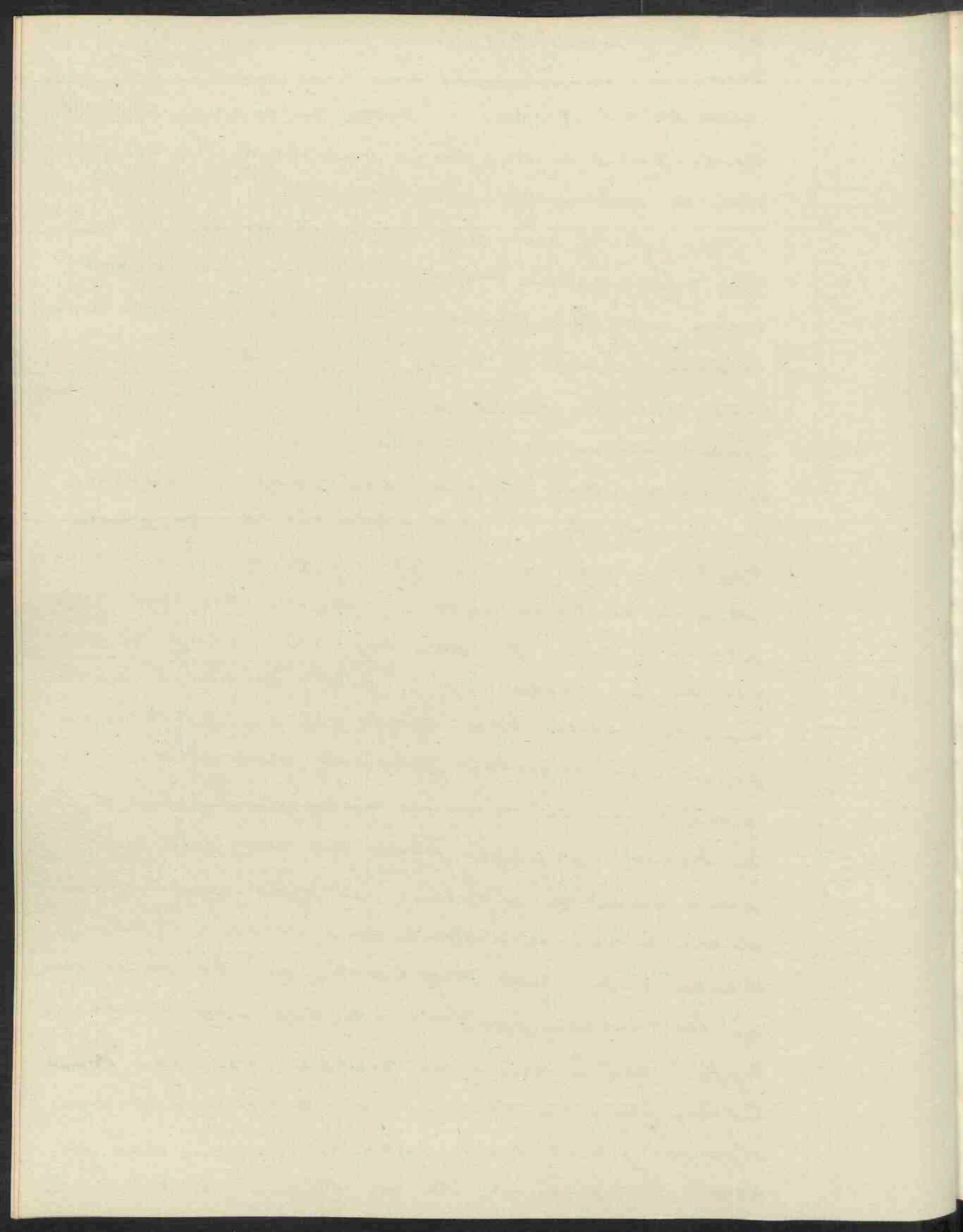
Tegen half tien was klaar de donker open
 wy vertoefden onder een tuyn met een geseel
 schap uit Pruisisch Polen: een bruid en brui-
 degam met eenen oude tante. Het land werd
 liefelyker: de Bielgrund, nu genaemt naar een
 Inaal maar smal vlietend stroompje, den
Bielbach, dat vertakende veld en andere
 meulen droeft.

Dit valt in den Kamnitz
Bach, die veel aardschuyter is en by Heronsbr-
 icken in de Elbe valt. De valler van deze

kleine rivier giefen wy een naam op het
 naby de "Lackstang". Dit is de plaats waar
 men het water kan ophouden om het over een
 groeten vierkant te vergaderen te daer strom-
 men, waaron men de salmen die uit de El-

be komen, opvangt. Voor my was wy meer
 aansittend de uitnemende schoonheid dener
 valler, waar men lang den klaren stroom,
 lufken vele stye, afgebruken, overhangende rot-
 ten, het weelderige gebouwen, byzonder banken, aan-

trofs. Men is hier op de gaderen van den Vorst
 Clary en men bespreekt duidelyk dat de oude
 stammen veel meer ontzien worden dan dit
 elders het geval is. De kon. Schouw nu halst op

de pas nat gesepende bladeren. Hierdoor was
de frisheid van die heerlijk geboude te niet,
den nau de rotsen ongemeen bekoorlijk.

Het doorp Heronsbretschen ligt aan de Elbe.
Wij troffen er dadelijk door Oostenryksche
beambten aangehouden; en wij pas maer
gevisceerd worden, om die paar stappen die
wij op Barchemtschen grond betruke hadden.

In de herberg waren wij getroffen door het ge-
zang van een blind meisje, dat, geheel na-
schillend van de gewone muziek van die
soort, allerlichtst met een gade stem en een
gevoel, schoone liederen zong.

Wij wachtten hier de stoomboot af die te
een uur de rivier afkwam, en ons in een half
uur naar Schanbau bracht. Wij konden op
deze boot de heeren van Ryckarvill, vader en
zoon, uit Rotterdam, die uit Weenen kwamen.

Maria was weder aan de boot en wachtte
ons met dubbel ongeduld: voor het eerst
was zij een nauke vander have moeder ge-
weest. Wij waren nu wat normaal van om-
wintrop, zoo dat wij den namiddag en avond rustig
thuis bleef.

Vrijdag 26 Augustus. Het weder was haer en helder,
just geschikt voor een niemen uitloop. Die werd dit
maal zoo ingrijpt dat Maria mede konde gaan; en waer-
dameer ons brengen tot op de Basten, en de marktaandigste
punten. Te nagen een saken wij af.

Voor een gedeelte was dit de Spaalse-woeg
namelyk de woeg die, Napoleon in 1813 heeft doen
tween van zyn westertste kamp naby der Lichtenen naar
Hohenstein en Stolpen. Men heeft dien later eenigzins naar
den sijnigen woeg kunnen gebruiken. Onze zids verhaalen ons
dat ^{hy} ^{er} woeg mede aan gewoont had. Albina. I. 55. 63.

Albina I. 59.

De weg vaart door de vallei van den Sachsbach die
 loopt de Polenzbach leet, tot nabij den Hochstein.
 Wy passeerden het dorp Pöfshaus. Het land omkring
 de wilde rotten met voolyke weiden en akkers en
 als onsrac veel gebouwen. De Hochstein is een
 van de hoogste rotten, die zich nu en dan roepstaand
 verheffen en zoo veel afgebroken wonderlinge ro-
 men vertoonen. Over heuggen en trappen kwamen
 wy op het hoogste punt, van waar wy een niet zeer
 uitgestrekt, maar zeer bevalleyf landschap van en
 onder ons hadden. De vallei der Polenz met groe-
 ne velden, verspreide huizen en een molen; — en
 aan de overzyde een hoogte waarop de stad en
 het oude kasteel van Hohnstein zich verhoef.
 In de rots is een reu enge spleet, 'suo men ons zyde,
Walfschlucht genaamt. Daardoor liep men een
 pad gemaakt, meestal met trappen en ladders, waar
 langs men in de vallei der Polenz kan afklimeen,
 om aan de andere zyde naar Hohnstein te kom-
 men stygen. Inye vromt en ik zyn die enge rots,
 loop mit nieuwsgierigheid af en weder opgezagen,
 want ons bezuch van den Hochstein was maar
 een wandeling die wy van den weg af maakten,
 terwijl Maria met Louise ons in den waagen wacht-
 te. Wy verreegden nu den weg naar Rathenwald
 en van daar naar de Bastel waar wy te half een
 uur aankwamen. Deze rots, die zich thyl boven
 de Elbe 800 voet verheft, juist waar de rivier een buig-
 maakt, is een der meest bezochte punten. Wy konden
 er groote beendigheid; in ruime voolyke dalen
 werd daar een laluyt, vrees, afwielend geseel.

Albina I. 40. 56.

De gemeente Rathen is zeer oud, zoo men be-
waart, van Slavischen oorsprong. Hetgeen bijna an-
ders niet voorkomt heeft zij afdeelingen aan de twee
zijden der Elbe: Ober Rathen ligt links, Nieder R
rechts van de rivier. Beide zijn herhalig onder de
gemeente van Königstein; dat laatste zeer sijn-
delijk is.

Van de rots nabij de brug leest men een op-
teekening ter gedachtenis aan Nicolaï en Götze,
gen, de teekenaars die het eerst, in het midden der
vorige eeuw, de aandacht op de trouwenaamde
Sachsische Schmelze gericht hebben. Het is een
monument der dankbaarheid door de zijden
gezamenlijk daar geplaatst. Albina. I. 244.

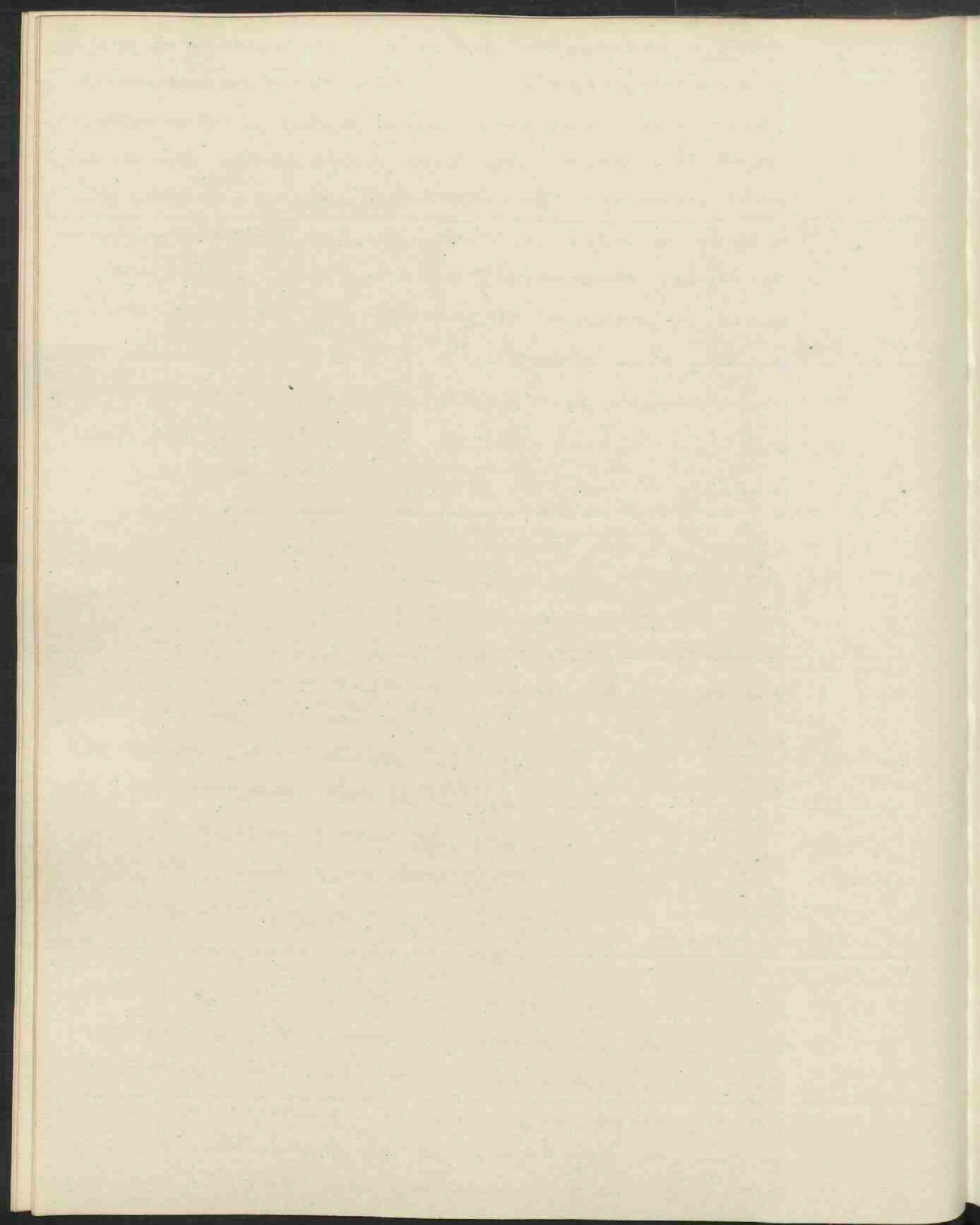
ſchap, middagmaal zekunden. De berloop op groote ſchaal ingeript had een zeer goed uanzhemen.

Het weder was by uitstek ſchoon. Dit alles deed ons beſluiten om, haerel by ons daarop niet voortien hadden, hier den avond en den nacht te blyven. Na dat ons kamers op het ooyten waren toegerapt, hielden ook wy middagmaal; en daarna bezochten wy de beste ſtandpunten der Baſtai. Zy is een van de meeste

voorzprunſende van een groote groep ſtyle rotſen, aen welke naast het dorp Rathen ligt, waarnaar zy doorſaant a ongedruid worden.

De tyd geboupte dat wy nog een wandeling maakten in den Amselgrund. Wy hadden dien op ten weg hoeraardt links later liggen; als men te voet van ſchanden komt, gaat men a gewoenlyke door. Een onbe gids bood mich aan, en ik begaf my met myne vrouw onder zyn geleide. Wy gingen over de ſchone Steenen brug, die de Ko. niny in 1850 en 1851 heeft daer bouwen, over de diepe klone waardens de rotten van elkander geſcheiden zyn. Zy is zoo naer lang. De afgrand waardens zy gaat wordt Mardestelle genaemt, omdat een tonep ſurken in den kryg, dien de Duitschers tegen hen waarden, zith by een onverhaedriken aanval daarin geſhort hebben. Er zyn ook vele ſporren van gebouwen en verſtellingen op deze rotſen, met overlengelen van een Kasteel Men-Rathen en van een Raubertschlaf. De gelegenheid om zith te verbergen en te verdedigen is ook te goed, dan dat

men er niet dikwyls gebruik van gemaakt zou hebben. Zoo meer men ons ook de "Schneeden, "Lücher" waarin de inwoners in den dertigjarigen oorlog ontzagpaukelijke lekruilplaatsen rachten tegen de plunderingen der Zweden. Onze jeds ruemde ook vele rotzen by namen, als gewoonlyk naar een ruemde van zelykenis gezegd, die ik niet veel opteckenen. Afdoelende kwamen wy in het Grünthal of Rättnes Grund. De Grünbach die er doerstromt had zeer helder water waaraan wy heel gefallen zagen. Vervolgens wandelden wy door den Amselgrund, waar de rotzen naar wild en looms zeer tot elkander genaderd zyn. Veel affgeallen stukken getuigen van groote verwoestingen. Op een dervoer klokken staat het jaartal 1664, in welk jaar, men zegt, dat hy gevallen is; sedert vielen er geen meer. Ook hier hebben de rotzen vele namen. Een heemert een tweewig ongeluk, de "Schneiderwand". Twee handwerksgerellen die des avonds van het pad waanen affedwaald zyn van die wand in den afgrond getukt. Eindelyk kwamen wy aan den Amselfall, die op kleine schaal maar fraai van gedaante is; doch ongelukkig is ook hier zeer weinig water, dat men het moet ophouden, ons het slechts te laten vallen, als er bezaekers komen. In de nabylant is de "Amselhöhle" door een diepte in de rots gevormt. Het toncel der natuur is hier zeer Schilderssch,

Wij waren van de Baska 700 vaert afgekomen en
stegen nu 800 vaert om er lang te komen.

Albion. I. 43.

tij. In deze Höhle leefde een vrouw met
 Rather, eenige vertellingen van de reispartij en
 ook eenige kleine waven, te koop. Zy zeide
 ons, dat zy het nest daartoe pacht voor 10 Tha-
 lers en zoj een Thaler „Gemeinheits“ betalen.
 De man die den Watersaal vertoont
 betaalt 5 Thalers pacht en laat ook narisjes
 ten minste 2 Groschen daarron gezien. De
 gids zeide ons dat de vrouw een veldbaand
 bestaan hiervan houdt, en dat de pachter van den
 Watersaal van arm famelyk vermogend ge-
 worden was.

Wij slaagen nu melona linten ons, kwam,
 men famelyk styl in de kurgte, en bewaant,
 over Radermalde, hekel op den weg waarop
 wy deran morgen waren, naar de Bacht.

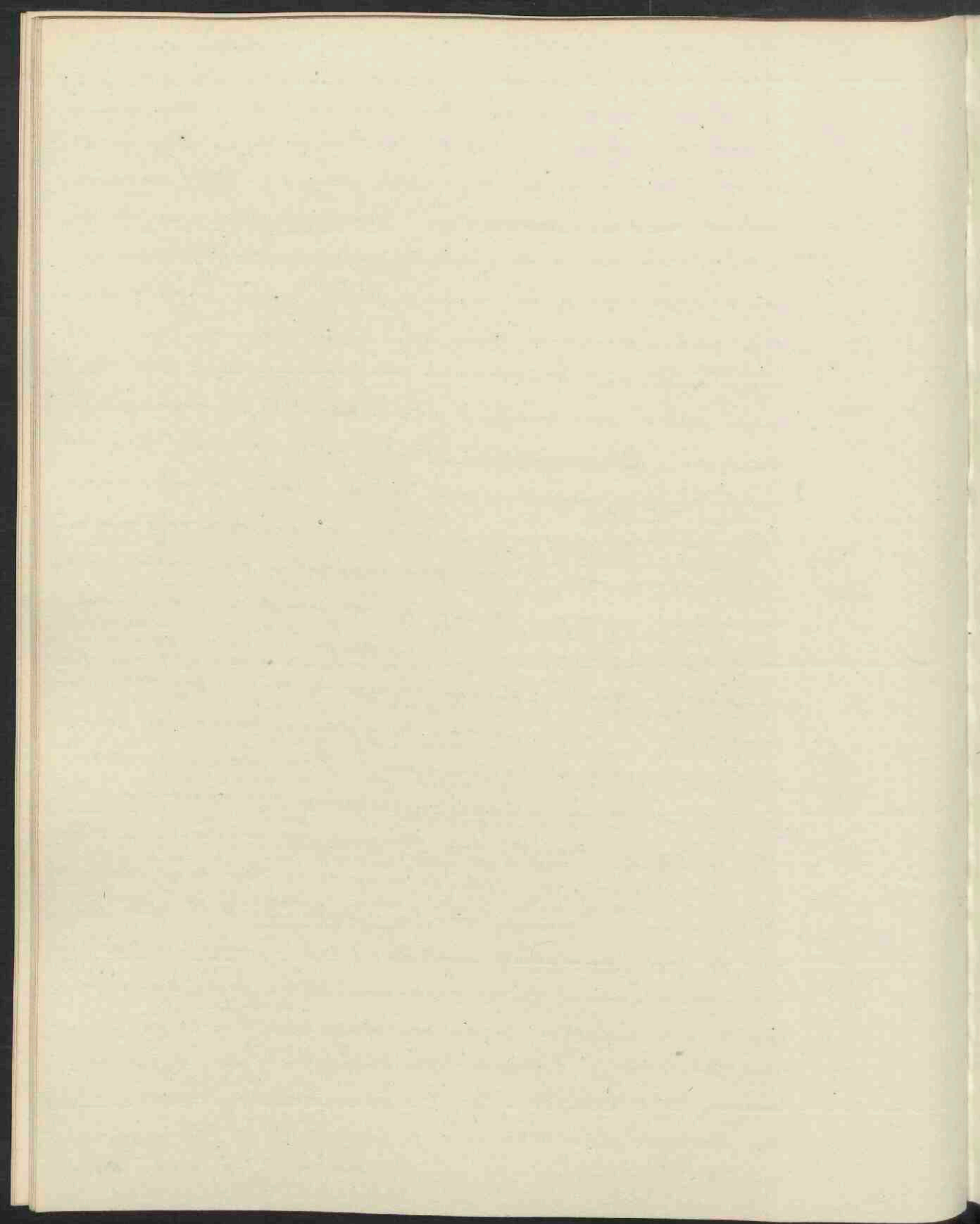
By het vallen van den avond was het ge-
 tijt op het uitspookte land en op de Eke
 zeer helder en wy verlustigden er ons lang in.
 Wy herkenden nu de Winterbergen, den „Kö-
 nigstein en andere punten die wy bezocht had-
 den; de Pabststein lag voor ont. De valle
 andere bergen behaef ik niet op te schryven
 De verlichting was by het vallen der zon zeer
 schoon; doch het ondergaan was voor ons niet
 borgen achter de wulken.

Zaterdag 27 Augustus. Zoo zwaar onweer hakte ons
 deran nacht, en hield lang aan. Wy werden dus op

Tuy gezien aannaming daer dan Lidderne grond
2 Lohmann Ines Tapa u. u. S. 26.

Hetpaen ont met hande barneamben rookard me
manipulering van onze cultuur door het starten van
deze stye rotten. Een kringje met een jaartal de
gewoonlyk de plaats aan, Lowtyd met een naam, in
de rote uitpokenen. Tuy zagen er meerke op an
ken weg van kaden. Een der kroppendite was van 11 Aug.
1839 ten een zide het lye van zyn eigen voortje vand
dat van de kroegte genalles was. A. p. S. 24

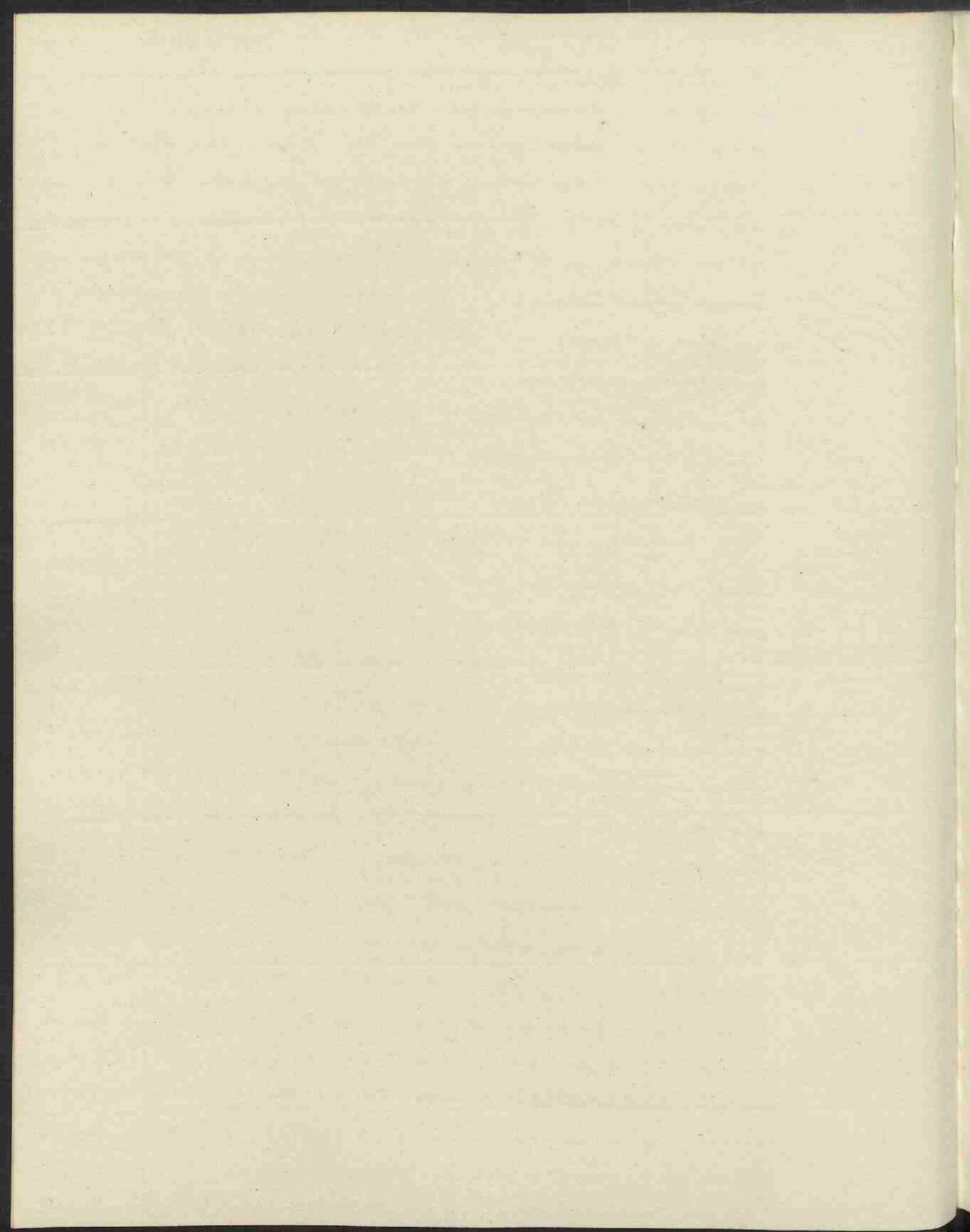
Talenpastaed in onte vermaetling op schoone weder.
 Dezen morgen reponde hoe sterk en seker hoe als of wy
 de Basken niet vanden kunnen verlaten. Wy waren
 vrag op, en zagen van by tot by de ontruwdigde en bla-
 gende letgenooten te voorschyn komen. Dat behoefde
 geen aengenaem gezelschap. Gelukkig kwamde de he-
 mal op; wy overlophen niet de gidsen, Maria maet op
 een draagstuel gezet, en wy ondernamen de wandel-
 ting naar beneden tegen den wind van den waerd.
 Weg en weder vielen ons zeer mede, 'twee dat wy
 zeer gaet ons vragge plan konden volbrangen, om
 door de Ottowaldar grond te gaan. De weg, dien
 wy nu gingen, was dorelke loop melken de vroe dertig
 jaren was opgeschuimen; ik konde my dien weg zeer gaet
 herinnerend. Het is dorelke opvolging van wilde rotten
 en boppen met een stroompje dauwtuppen, die niet
 in dit gebirge algemeen aentrefte. In de Basken,
 ning is het zeer contouring, maar in de werkelijheid niet.
 De natuur is zeer rijk dat men steeds veranicht wortt
 door de afwisselende vormen. Hier waren de rotten
 groessik en de sporen van verwalping menigvuldig.
 Wy kwamen vandy den Königsstuhl, een steen stapel,
 waerom Augustus II ontbeet als hy op de jacht ging. Daar de
Hällengrund; - vandy de Herulesaule. Hier was men
 ont de Wunderturne, inderhaud zeer merkwaardig; het
 is een reusenboom op een vlakken kelen steen blok ducht
 met ware wortels die om den blok heen rust in den grond
 knestep hebben. Telen theater noemt men een bing van
 rotten, die werkelijc raam den vorm van een steen naboot-
 ten. Een zeer onvertakende rotte wandt als de Rellianaal aan-
 gaden. Waer de weg naar Meblen in die naam Otte.

Waalze zich behouden, Myz wy den kaatsien opgegeven om
 de Toufelskuche en das Thar te zien; doch wy zyn omge-
 keerd voor snow aan de 144 trappen komt, die naar het
 doorp Ottomache voeren, en die ik in 1823 kon afge,
 klouwen. Dit is een der wildste gedeelten van den weg;
 de ruitzen tekynen elk oogenblik te vallen nederstorten,
 en in 1822 zyn by een wolkbreuk groote klachten weg,
 helpe afgebroken. Na dezen uitstap verzoegden
 wy onzen weg door den Wichloggrund en kwamen nu
 tydig in dit doorpje aan om met de steenbont te
 nagen ons weder naar Schandau te keeren naar.
 wy hadden voor half even onze wandeling onderne-
 men en waren door helder weder bevestigd.

Wy vinden op deze uitstappen weinig galopon.
 land het geluut van eenig belang; de ontmaet-
 gen zyn te vlytig, ik moet er byvoegen, de meeste
 reisgenooten zyn niet uitlatkend om hunne he-
 den te ruoken. Kelo komen uit nabyzalopen plaatsen,
 duarander Berlyn (te dert den spoorweg); en wy mo-
 maken ons wel eens over de klachten der dames,
 die de reis zoo zeer vermaagend vinden, terwyl wy
 zich byna alle laten draagen. Wy darsentopen sel-
 den de arme draagst, die ons niet meer te verdragen
 zich overmaken. Kelen niet men het aan dat wy door
 die uitpauwing uitgeput en vrees om 4yn. Op de
 steenbont praatte ik met een Capuciner die met
 ons op de Berke overnacht had. Hy was uit het kloos-
 ter Falkenau by Karlshad en had slechts voor zyn
 gezegen met een konnit deren uitstap gemaakt. Zy wa-
 ren in dat klooster slechts negen, zeide hy, en vanden steed-
 veel werkzaamheid in het prediken en onderwyzen. De

kleding daar leden is ten uitste ongeschikt. Minne loop-
bedekking behoeft geheel niet de opant; - het gamis van
linnen onderklederen maakt onvriendelykheid tydelijk
voornedelyk. Dit past niet in onzen tyd; men kan
niet meer als vroedste behouwen, zichzelf dergelyke
ongemakken op te leggen, waant ons niemand bevoorreed
woordt. Ware zelfopoffering het steeds heeft waant dat
dan; maar alleen dan is zij waar, als men voor het welzijn
van anderen zichzelf verliest; niet als men niet ophoudt
dij gemak of gemakken ontzegt.

In Saksen zijn niet anders dan twee vorstinnen-klan-
ten en het is alleen onder de veldvriende vorstinnen, dat
gezygdheid naar het hervatleren voorkomt. In Ro-
tome zijn Duitschers en Heerden zonder onderscheid
katholiek. de Capucijnen zelf was Duitsch Bohemer.

Het weder was nu zeer heel geworden; wy had-
den behoefte aan rust. Dessen avond wandelden
ik met myne vrouw nog wat in onze nabijheid. Een
aangenaam pad naar links langs de heugte van
aan den mond der Kirnitz; men reisde door de Elbe
en Schandau. Het avondvuur was nu zeer schoon.
Aan deze wandeling, die men Karlsruhe noemt, is
in 1817 een Boortbeeld van Luther geplaatst, ter herin-
nering aan de hervorming.

Zondag 28 Augustus. Het weder was dezen morgen
koud en regenachtig; wy bleven thuis en ik hield my de-
zig met lezen en schrijven. Na den middag werd het
koud. Er was Concert in de open lucht; doch weinig uit-
stekend en niet veel bezocht. Met myne vrouw maakte
ik een wandeling op de heugte in onze nabijheid; wy
gingen naar de Karlsruhe uit, behalven de Oostreuer
Schilde en wandelden daar over de velden, die hiel met

Albina. S 66.

Wij vagen hier in de nott het jaartal 1699
met een 177. Dit is een denkmaal van een fmea gericht om
jonge boeven om een meijje. Een van hen liden. Onwyl om.

aanwienlyke hoog, zeer goed bekend zijn. Wy wanen
 zwaaf verheven om de bergen rondom, Winterbergen,
 Roranderg, Schneeburg, Königstein, Schwanstein en andere
 ons nu reeds zoo goed bekende bergen, goed te zien.
 De Elbe met hare naastingen, Schandau en de groene
 hemel, rondom, het was in de woide. Dit alles leende
 ons een allerlieftst tafereel. De avond bleef bevestigd
 maar was zeer zacht. Het was met wispeltje in nog
 een schone en bezellige natuurs onder, dan was nu
 zwaaf te zijn.

Ik lees van tyd tot tyd, haemel zeer aardig, de
 krijten naar den onbekendlyken stroyd die men in het
 vaderland waert. Ik bedroef my daarvan, dat nu,
 hang my toevant hier in de vrye natuurs die verhoort,
 het land van hoopmaat, hervestende, dwopeny en wat al
 meer te kunnen verpoken; althans naar nyzeloven
 daaraan vromt te kunnen blyven.

Maandag 29 Augustus. Wy bleven deren morgen
 thuis, doch aten vroege en gingen tegen een uur toe,
 der een paar merkwaardige punten, bezoeken.
 Wy reden aannange over de wylfden, tuog die ons
 naar de Bastei gevord had, en kwamen weder
 in het dal van den Lachsbach, lieten den Othelgrund
 waaruit de Schmitz komt vlyte, en verreepden an
 ten wege in het Palau(Bach) dal, hetgeen wy vroe
 ger op den weg naar den Hartstein uit de hoogte ze
 ren hadden. Welken lieten wy ook dit dal links,
 en reden door een zeer enge dal met hoge wanden,
der Dieffe Grund genaamd. De hoogte der watsen
 aan succerzyde, het byzonder zwaer gebavente,
 de steyte op heel plaatsen waar langs men vlyde,
 make deren „Grund“ of dal byzonder merkwaardig.
 Wy reden vry styl opwaards en kwamen spoedig

Albina. S. 64.

Lehmann. Drei Tage in der S. S. S. 47. Via drei
neuge verijetted.

Albina. S. 61.

aan den Brand, dat is een kuppe voormittelschande
 nat, aan het dal van de Palenk. Men ziet benader
 zich twee wilde "Schnecken" met stroompjes van,
 dat een uitgestrekt halfstrand van bergen. Links,
 beginnende: de Wintarkop, Rosenkop, Schneekop,
 Königstein, Lichtenstein; - de Elbe, en Tey
 zagen dit alles en veel meer naar vultomen die
 delijk. Toen wij hiervan veldaan waren veld
 wij naar het stadje Hohnstein, zeer schilder
 achtig op de hoogte aan de oever van de Po
 lene gelopen. Wij dronken hier koffie en Bier
 tijdens vervolgen het Korteel, dat op een kuppe
 van steil en veldje naar zeer sterk gald. Toen
 nu grotendeels vervallen en dient slechts als woning
 voor een paar beambten. Men wijst nog de gevan
 genis van den Freiherr von Kellenburg, de Gra
 vin Casel, enz. In de nabijheid is een diepe
 plaats tusschen de rotsen, die Kaurvord Christian
 II aangelegd had tot een Bänenparken, voor het ge
 waagen der jage. Men heeft daar beven gebouwd
 tot 1756; dat toen werden ze afgeschaft, omdat
 zij nu en dan ontkwamen, het nae en zelfs de men
 schen verschonden.

Wij hadden Hohnstein en het slot van den
 Hockstein gezien; nu klommen wij af in het
 dal der Palenk om uit de diepte der Hockstein en
 de brug die zyns verischillende heuvels verbindt
 gaed te zien. Wij gingen tot by den Zaag- en
 korenmolen die toen onder ons lag; en van hier
 zagen wij den Hockstein zeer duideljk. Hy ver
 toost zich zeer schilderachtig.

De eerste dagen had ik hier eenige kennis ge-
maakt met een ander Deen, de Staatsraad
Röhrenkamp, die met zyne familie tegeelyk met
ons gekomen was; doch die heeft zyn Speddig
door de warme lente verdryven.

In Hakenstein was de school naby de herberg; wy
 hoorden het gezang der kinderen, dat vry goed was;
 de meester verzele het met de viool. Wy zagen de
 kinderen uit de school komen; hun voorkomen
 was gunstig; hunne kleeding was lamelyk
 net, doch alle waren met bloute vachten. Dit
 is landgebruik, maar het is een slecht gebruik.
 Het is pynlyk te zien dat men zich aan het onge-
 make en aan genaer van verwonding blout
 stelt, terwyl men zoo gemakkelyk door vach-
 ten of klampen, de vachten zonde kunnen be-
 schermen. Het is blykbaar niet uit armoede.
 Het de zindelykheid en den zin voor het scho-
 ne is het ook niet onzesse te brengen.

Thuis gekomen had ik nog tyd come van
 deling te doen. Ik ging in de valle; der
 Elbe links op, maar vele landhuizen, tuinen,
 boevenwoningen het land verrieden, dat my
 meer en meer behaagt naar make ik het een
 kenner.

Dinsdag 30 Augustus. Wy hadden gisteren met
 den heer overste Wichade en zyne vrouw uit Kop,
 penkagen party gemaakt om heden een uitstap te
 maken in het dal der Biela, doch deren nouwt heeft
 het zoo gegesend en gemaaid, dat het ongesaden
 tokeerd ons plan ten uitraet te brengen. Inmidd
 de lucht klonde op, de zon brak door en te tien ure
 reden wy af. Maria verzele ons slecht tot aan
 de Elbe; de taer moet voor haar wat groot. Wy
 nasser met den waagen over, reden naar Königsstein.

Schumann. Drei Tage 1812 u. 1. 101.

Albina s. 131.

Men noemt dit punt ook wel Geitzler-Hüble
naar den voorgeseten eigenaar. Het was het die hier
in 1839 de Kandwaker instigting, de eerste in
Schiren, daartelde.

Hier valt de Biela in de Elbe, en wy begonnen dus van hier den Bielaergrond op te ryden. Wy kwamen men Spueder aan Königsbrunn, waar eenheid water badinrichting is. Wy kielden er ons niet op, maar wandelde door de net ingerichte parken en barage de zitplaatsen, kleine bronnen, en opschrijftien, die neelal de namen van herstal de kranken en hunne dankbaarheid vermelden. Intusschen vervolgde de weg de groenten-weg, en wy reden verder her dal opwaards. Het zyn zeer prachtige bosschen, die de ritsen neelal bedekken, en tevens de Biela bescheiden, maar met helder water zeer snel stroomt, nu en dan afgeveeld door schuchtelijke stigte wanden, - die de schouwheid van dit dal uitmaken. Wy kwamen door Hermendorf. Het dal werd wilder naar mate men ruiper komt. Wy zagen veel houtvellen en de gewone werkeambelen die dan mede gepaard gaan; - ook overblyfsels van opgegerene yzerwerken. Te half bereikten wy her dal van onzen kleineren togt: de Schneid Sermühle en de Kandwäcker badinrichting. De natuur is hier nu neel ruwer en de plaats affelopenen dan te Königsbrunn. Evenwel mede, ren dera twee gelykwaartige inrichtingen en alle bemest de meeste genezingen op te leveren. Men weet ons ook hier bronnen, zitplaatsen, opschrijftien, enz. De inrichting der woningen kienon ons vry goed roer. Dat de derplucht, beweging, het is, here mate her zeer goede water in sommige gesel

Albina. J. 236

Lehmann. S. 105

ten de gezondheid hervat, kan ik mij zeer wel voorstellen; doch de barbaarsche overdypping by het aanwenden van heet water is gewis in den regel schadelijk. Het schijnt dat toefoten 50 en 100 zaken jaarlyks in elk dries huizen ziele den kuur onderwerpen.

Voor ons was het bad niet het marumaar, digste; maar de zeer vreemde vormen der rotsen. Zey hebben voor en na het eten van delingen door deze rotsen gemaakt. Ik woude ze vercoeft jagen te behouwen; het plantje in de Albina geeft er nog de beste voorstelling van. Het is by intich een tafereel van natuurlijke verwuisting; overblyfsels van rotsen zyn als zuilen van de wonderlyke gedaante blyven staan terwijl alles rondom nedergeestert is. Die overeindgeblevene gedeelten zyn altyd, maar verweerd, door water en lucht afgebruist. Vele staan scheef, grootere stukken rusten op veel kleinere. Het is als of er elke oogenblik nieuwe instorting en vellen plaats gyyen. Kruunkelpaden naeren door al dat yntente heen; dikwyls klimt men door spleeten en trapen af; nu en dan botzigt men groote blokken en overies uit de hoogte een aantal andere. Op sommige plaatsen zyn de stukken zoo te zamen gevallen, dat zy gemeken en poorten vormen waar men onder door gaat. De vele namen die men aan deze rotsen geeft, zoo als Heesules, zuilen, Fous, van Pisa, Grant na,

Albica, p. 238. *Lehmann*, p. 107.

44

derstuel, enz behouf ik niet te vermelden; - ook
hier is een Schwedenloek. Men heeft ons een
"Schapsal", een afgezagen plaats die in 1813 ge-
deerd heeft om Schaps en runderen te verbouwen.
"Twee Nivamen ons de Bokemars plouderom",
zegt de gids.

Er is nog eene andere merkwaardigheid in
dit dal, die men de Bannoköhle noemt. Het
is eene groot van steen, die men in
1824 ontdekt heeft. De naam is ontstaan door
daar een zeer donker opschrift met het jaartal
1404, dat men in de groot gevonden heeft, en
die benevend eene overblijfsel bewijst dat
zij vroeger door menschen bezocht is. Ik zou
de gaarne deze groot bezocht hebben; maar zij
was nog meer dan een uur verwijderd, en woude
beschouwen als uiterst mogelijk om er in te
komen. De tijd en het gezelschap maakten het
dit voor mij ondoenlijk.

Op onze wandeling in deze woestyn van
Steener zagen wy op eene ruiter eene Zweedische
vlag. Onze gids vertelde ons dat die geplaatst
was op last van een Zweed, die hier woonde, en
tegelijk meer hy ons beneden ons een schoon
huis met een fraayen tuin. De eigenaar heet
Bergwald; hy brengt hier sedert 1842 alle zo,
meer daar, en heeft nu sedert acht jaren dit
huis gebouwd. Het winters woont hy in Dues-
den. Hy is een zondervang; die des nachts vond

Ik maakte aan tafel enige kennis met
een jong geleerde uit Berlyn, Dr. Peip, die
my zeide dat hy plan had binnen kort, als
hy 23 jaren zonde bereikt hebben, als primaal
docent in de philosophie op te treden. Ik heb
nog al wat met hem gespraak. Hy was geen Hegeliaan.

55.

wandelt tot 5 ure, en dan tot 11 uur slaapt. Hy leeft zeer afgezonderd, gaat met niemand om, doet ontzagen zeer beleefd bezochers die uit ziekealzen tot hem komen. Hy eet zeer was, no spyzen, drinkt zeer veel water en gebrukt veel powder suiker in de week. Zijn huis is prachtig ingericht; hy heeft veel boeken; houdt twee knechts en een huisdokter. Hy is nu ruim 40 jaar oud. Ziekt naar ligchaam en ziel is waarschynlyk overdaak naar die vroege levenswyse.

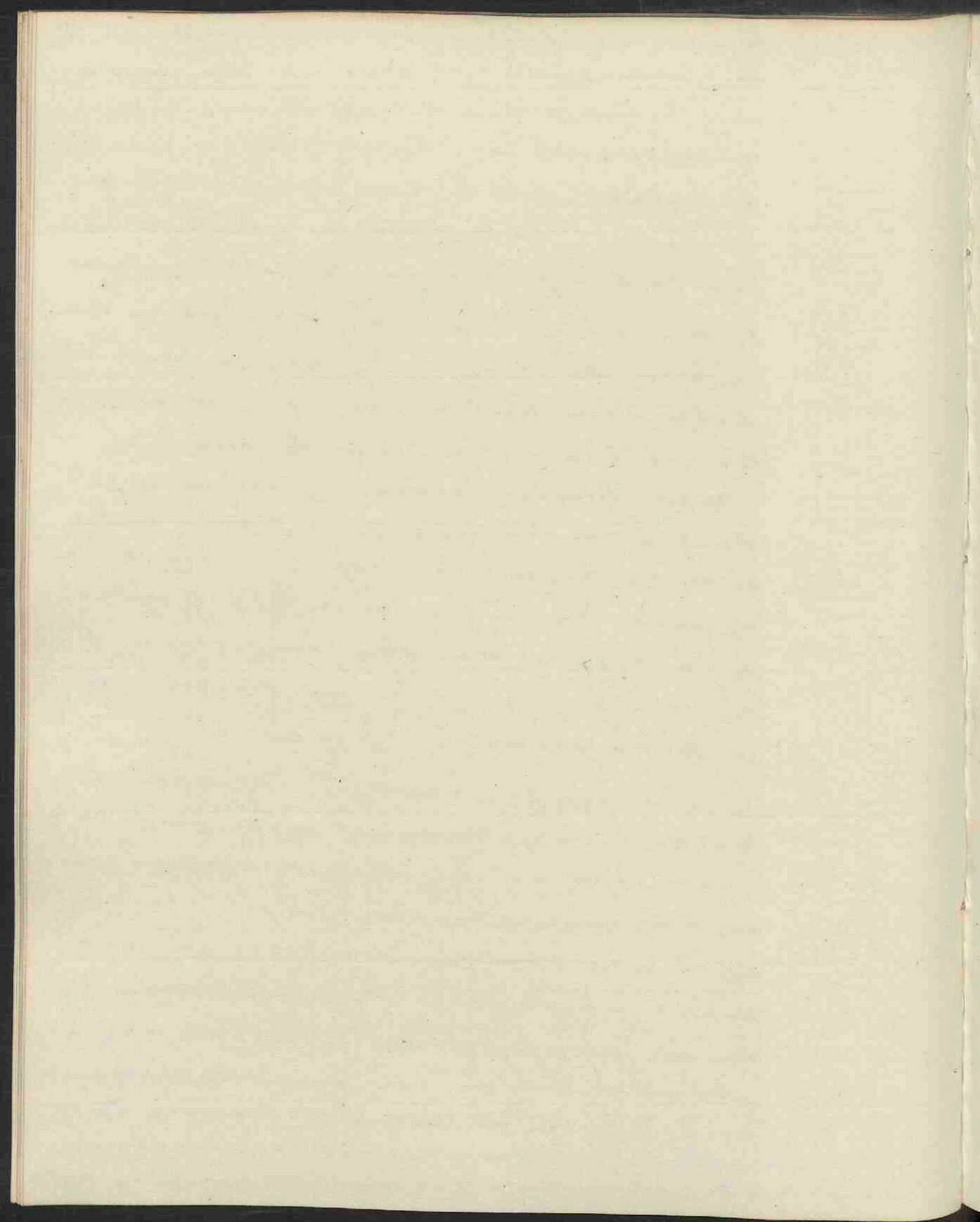
Op den terugweg hebben wy op nieuw ge- wandeld te Königsborn en hebben by het bushuis Keffy gezwamben. De Berken, byzunder Königsstein en de Opstal, verstaan den Zint by de arondrow zeer schoon. Wy kwamen met het einde van den dag inder in Schandau aan.

Woensdag 31 Augustus. Wy hebben laas- tlechts in onze nabylid gewandeld: op de hoofte nacht van den Kivuitset, waar wy nog niet gemeest waren, aan de Elbe, en wy maakten ons geest om van hier naar Töpflitz te gaan; onze meime kamifsen heb- ben wy verzeft gepouft te bezochten.

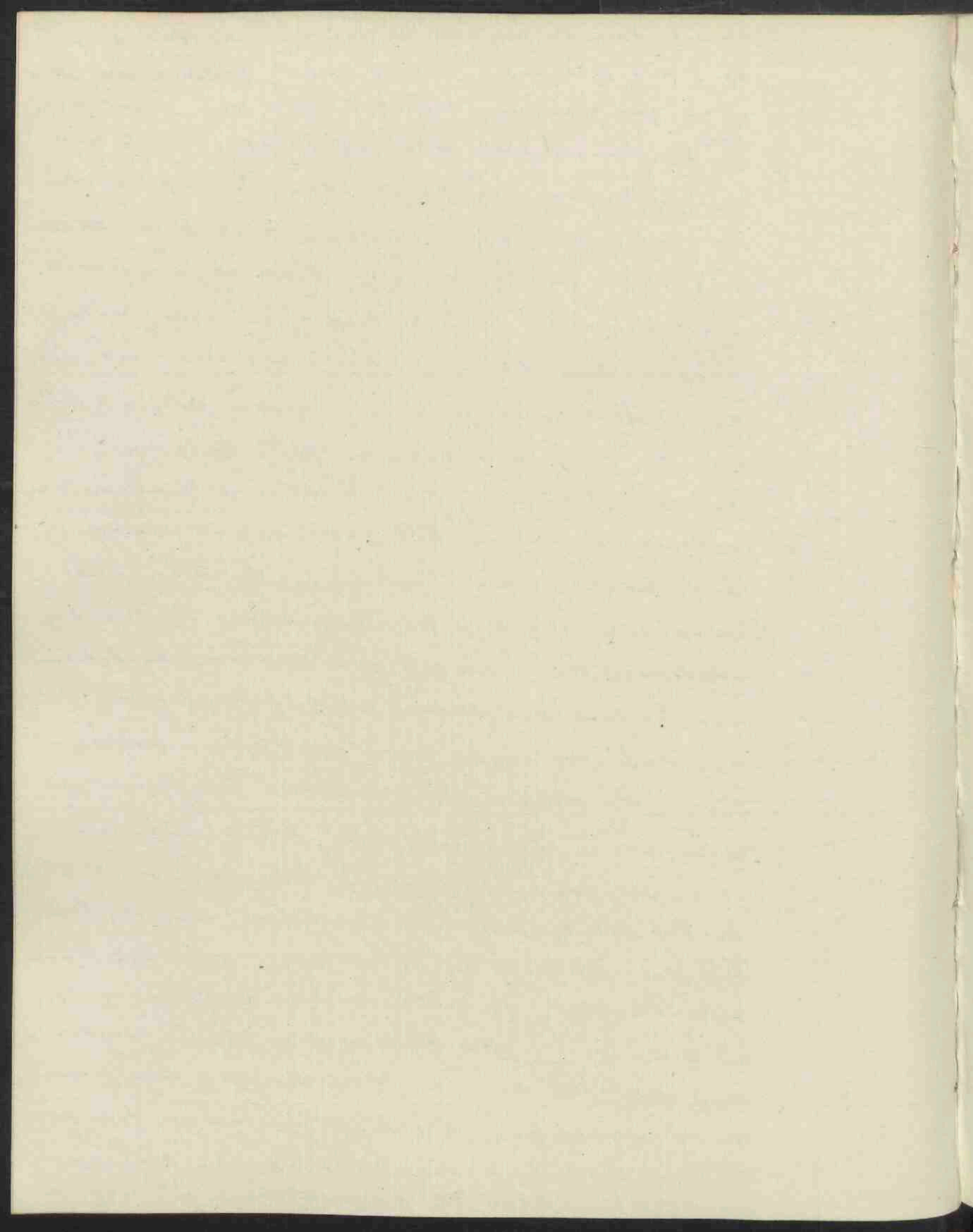
Schandau heeft ons zeer goed bezablen, en ons verlyf in de Saichinke Schweitz heeft volkomen aan onze verwachting voldaan.

Euhelde punten wil ik nog tot aanvulling optee

kanen. Van de vlyt en de sootten van badoyne,
 leid der inwoners heb ik reeds gesproken. Ons
 is in het oeg gevallen dat met zoo veel zin
 voor
 de kultuur van blaemen leeft; maar zoo
 weinig voor die ^{groen} graentken; de meeste die
 by ons zeer gewoan zyn, ziet men hier
 geheel niet, zy komen ook op den disch
 niet voor. Haf ziet men veel; ook
 vlas. Vruchtboomen ziet met zeer veel, ook
 langs de megen: appelen, perzen, pruimen. Zy
 zyn dit jaar by uitnemendheid beladen.
 Als fabriekingwerheid vallen de molens van
 allerlei soort in het oeg, vooral zaagmo-
 lens, verders rijnmolens; by Königstein
 ziet men nu een papiermolen. Zy worden
 algemeen door water gedreven; naby Schan-
 dau is toch een stoom-houtzaagmolen. Ik
 zie ook dikwyl voor de huizen potten
 staan, die men in de familie vervaardigt,
 even als in Zwitserland. De vanden, zoo
 ik hoor, gaden afest in Hamburg.
 De handel wordt zeer bevordert door de Elbe,
 ook door de veld en goede megen door den staat
 onderhouden; de tollers daarop zyn weinig en
 niet hoog. De stoomvaren genen aalen,
 ding tot het bouwen van huizen om te ver-
 der te verkoopen; dit heeft met name hier plaats.
 Een vry raad hiet met acht of tien kamers
 wordt voor 8000 Th. aangehouden. Ik zag in

47.

den Billaergrund malen steenen vernardigen;
men zeide my dat dit was op een plaats
waar graniet aanmerzig was.

Het vuurkome der berouping is met ongen,
Itij, ik heb dit reeds opgetoekend; van day
viel ons de goede kleeding als bewijs van
welstand nog in het oog. Maar de bloote
voeten zijn een aantalvulge gewoonte.
Het leedwaren viel men ook menigvuldige
kroppermellen.

Donderdag 1 September. Deseu morgen
verlieten wy Schandau; vaeren de Elbe over
naar het Station van den Spornweg Krippen,
van waar wy kwartier over 8 ure afreden.
In een half ure kwamen wy te Badenstein
tegenover Tetfchen, waar de Oostenrykische po-
litie en danane de papen en het goed van
de reizigers met groote strengheid onderzoe-
ten. Het trok byzonder myn aandacht, dat
zo veel menschen met dien weinig vruchtba-
ren arbeid werden bezig gehouden. Welk een
vertpilling van krachten die zo veel nuttig wor-
den kunnen aangewend worden. In het be-
reken der politie was groote bedrijvigheid;
hete schryvers vulden alleles neppetten in, en
elke pas ging meermalen van de een hand in
de andere. De verdeling van arbeid was ver-
wikkelaar, v.e. stond aan de een ryde een
wakter jong man stut krygsmans gewaad en

Ontwaent den Spaarweg aan de Elbe is my
zeer opvallend, dat die niet, zoo als elders, in
repte lynen gemaakt is; maar bijna alle de llin-
gen van de rivier volgen; de ontz. zelfs met
zeer kleine bochten. Hierdoor is de weg natuur-
lyk veel langer en men kan niet zoo smal rijden
als op rechte wegen. Maar men heeft veel minder
moeijelykheid te overwinnen gehad en de weg
gaat door of nearby een veel grooter aantal
plattens, die er meer nut van hebben en ook meer
voordeel voort opleveren. Men bevindt er zich goed by.

wapenen, die zich uitsluitend bezig hield met ⁴⁸
de pappen te ontrommen en aan een sekoyner te
overhandigen; - en aan de andere zijde stond
ter, dergelyk jong man, die met grachten erop
op elke pas, na dat zij onderzocht, ingesloten
en gemiscerd was, 2 and 1000 en 20 medietas
nomma. Waarlyk de fabriek der politie heeft
aan die van naalden en spelden niet te ver-
wysen.

Te 10 ure was dit werk volbracht en we
volgden wy onze weg tot Aufsig. Wy bespaan
den dadelijk de verandering van wagens; in
plaats der kleindere Sakotische voor 8 pas,
tonen vonden wy de out reeds zoo veel bekender
Oostenrykische voor 30-40 of meer personen.
Dit is geen verbetering. Voor ons was het dit
maal van geen belang, want op nieuw be-
reikte wy onze bestemming in twaalf
meer dan een half uur. Tot nu toe was
men wy steeds aan de Elbe gebleven en
dit gedeelte was ons reeds bekend. Er zijn
niet meer zulke hyle ruten als daar; maar
het land is voortdurend zeer schoon. In
Tetschen vertoont zich het vorstelyke slot
van den Graaf von Thun zeer prachtig; het
waas hoog en, hoewel eenzijdig, heeft het dan de
kerk en toren die ^{er} aan verbonden zijn iets grooter.
Ma dat men ons groeter goed naamkenig en
derrucht had, want daarnaar was te Bodenbach

Der Monumenten zyn naauwkeurig beschreeven
in het boekje van Heppner, S. 112.

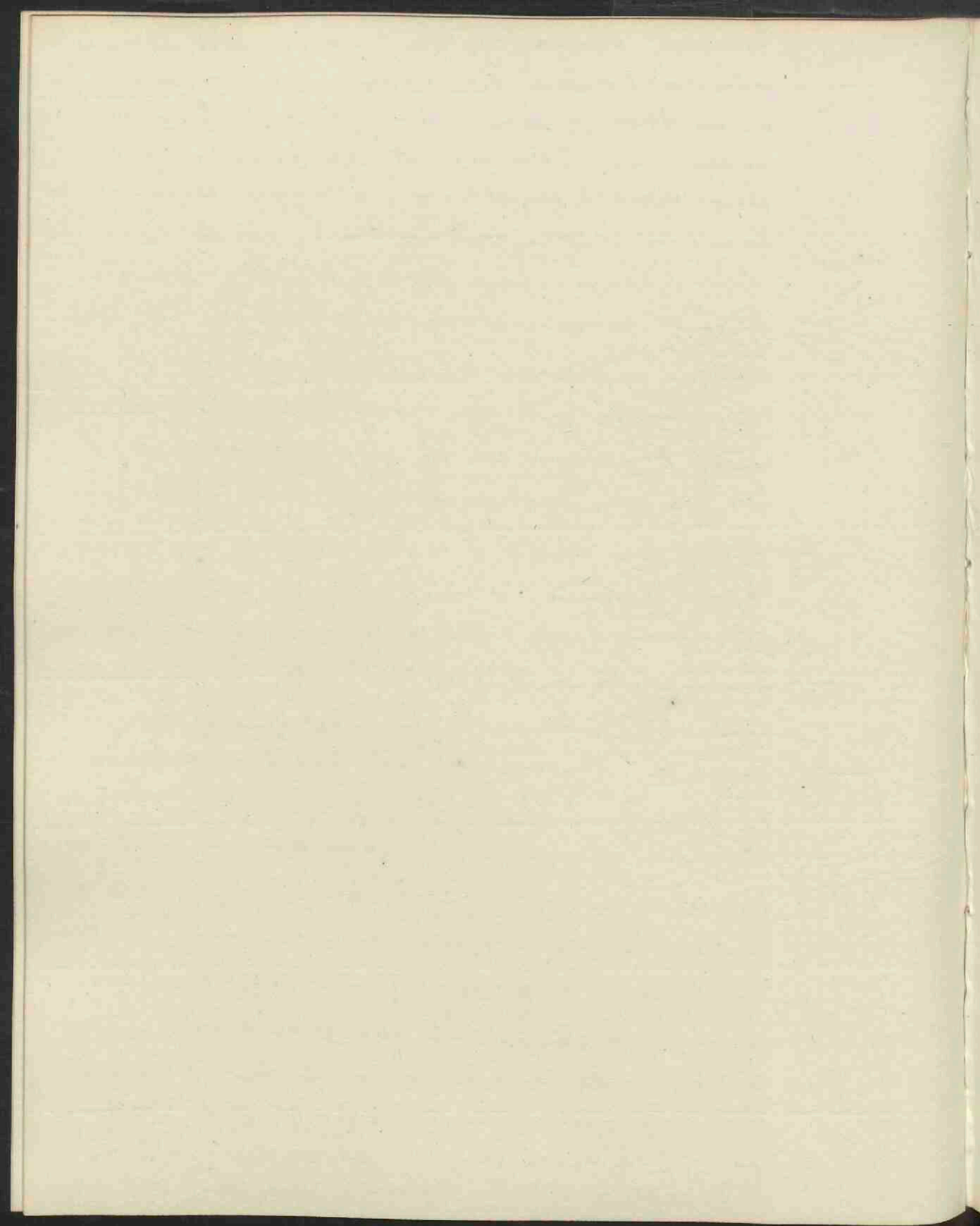
7. Jaar Reizeboek, S. 167.

Hoffmanns Teplitz und Schönan mit Umgebung.
Teplitz 1852.

geen tyd, konden wy het laatste deel van onze reis volbragen. Wy verlieten nu den spoorweg en de Elbe, om zinnen met een andernetschen postwagen naar Töplitz. Het land was nu geheel verschillend van hetgeen wy vroeger zagen; de Hty. le ruten hadden opgehouden en wy bevonden ons in een bergachtige Straek waar op grooten afstand de verschillende ketens van het „Erzgebirge“ en „Mittelgebirge“ zich verhoorden. De weg voerde ons over het slagveld van Culm, waar Van Damme den 30 Aug. 1813 door de Pruisen, Oostenrykers en Russen geslagen en geraagen genomen werd. Het is zeer uitge-
 strekt geweest, en op vry groote afstanden van elkander heeft men voor elk der drie legers gedenkteekens opgericht.

Te half 2 kwamen wy in Töplitz aan, en bleven in de Post waar men ons zeer vriendelyk ontving. Wy maakten onze eerste wandelingen, bezochten den Schloßgarten en later de tuinen om de stad. Het trof ons dat de lucht zoo vervuld was van den rook der bruin-kolen, die in deze vallei veel worden uitgegraven en gebrand. Het gebrek aan zinderlykheid in de stad en de grove verwaarlooying der wegen staken zeer ongunstig af by Saksen dat wy verlaten hadden. Doch, het zag uit op de hoopen rondom de stad was zeer Saksisch.

Vrijdag 2 September Regau. Wij bleven tot ocht
 ons thuis; toen hield de regen, en wij waren halftien uur
 naar ons doornlyk was. Wij bezagen nu de stad en de
 bacheliers, tinnen en goetinnen, die de stad als
 uaflypplaats van vneanden onderhouden. Schön
 an is een dorp dat aan de stad ligt en er een goetent
 nede uitmaakt. Hier zijn ook baden en een fraage
 tinnen. De bronnen zijn meeningryk; en van
 nanshelleende eigenschappen; dat is voor my een
 onderwerp van onderzoek. Voor de eijenden
 zijn zy drieërlei: voortalyke, waarran de vorst
 Chury in weens keurlykheid Tüplitz liet, de voor
 deelen Frahe; - Stadbronnen en bronnen van de
 gemeente Schönau. Wij waren in de kerk
 van het slot, die eenvoudig en net is. In den
 Schloßgarten bezagen wy de blaemtuinen en de
 wandelingen naby het huis, die op dezen tyd
 van den dag voor de badgasten open staan en
 byzonder fraai zijn.

Wij aten aan de talle d' hâtes in het Hôtel
 de Londres, die voor de voornaamste geld.
 merkelyk is de zaal, aan den tuyn gebouwd zeer
 schoon en was het gezelschap talyk en zeer
 elegant. Naby ons zaten meest Poolse heeren
 en dames. Een oude kennis, den Hr. van Ste, Raetse
 Raad van Indie, vond ik hier, en na het eten heb
 ber wy raam gepraat en gewandeld.

Intusschen was de regen meder begonnen en duurde

Hoffmann Topftr. 182.

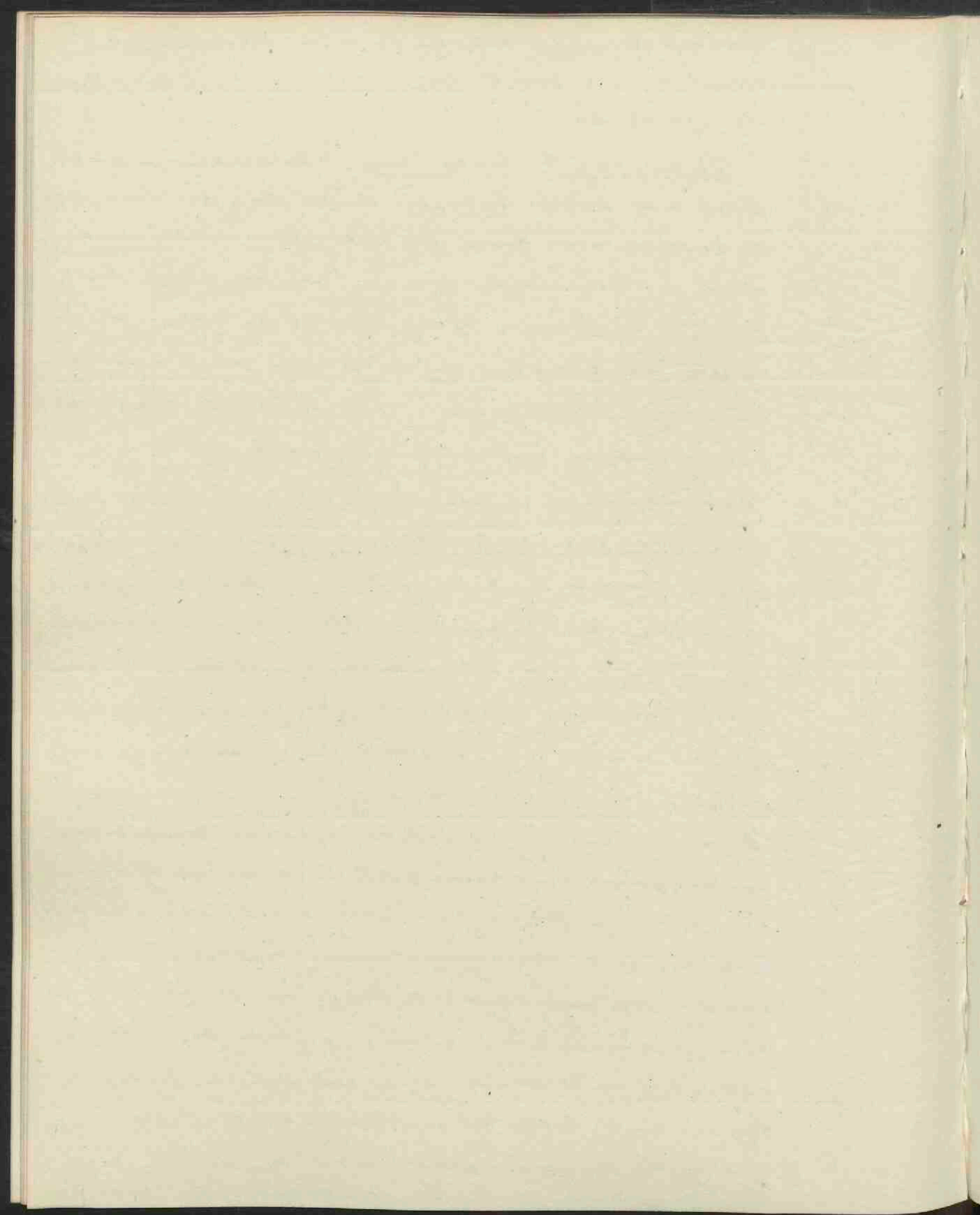
Lang voort. Tegen den avond klaarde het op en
 toen hebben wy nog eens groote wandeling gemaakt,
 wy zingen in de andere richting dan gisteren en van
 die zeer net aangelapde wandelingen. Wy behleuen
 men de Königshöhe, een heuvel, kortelyk vanden
 Schloßgarten. Wy zegen er het gedenkteeken door
 de stad Topent, in 1842 opgericht voor den vo,
 rigen Koning van Prussen, die gedurende vele
 jaren hier een gedeelte vanden Zomer Kwartier
 doorbrungen. Het ver door prussen is een
 villa die ons in het oop viel door de zeer gun-
 stige ligging en door de uitstekende franchies en
 rijkheid der tuinen. Men heeft ons gezegd dat
 de eigenaar is de Hr. Keiser, een Zwaed die
 hier den Zomer en in Stockholm den winter
 doorbringt. Op het hoogste punt staat de
 bekende Schlackenbürg en daarbij Belvedere,
 beide nye plaatsen van uitspanning, die een
 schoon uitzicht op de omliggende bergen opleve-
 nen. Wy hebben er ons niet opgehouden om-
 dat de tyd te ver verlooppen was en ook de lucht
 niet volkomen helder was. Wy kwamen te-
 rug voorby des Schießhaus, dat lager en de hel-
 ling niet ver van het Schloß staat, en een pracht-
 tygebouw is. De avond was zacht en wy
 wunen ons onze wandeling zeer valduan. Men
 vindt zelden een riv van alle zyden door groe-
 ne velden en gebouwen, bomen en fraaye gebouwen,

Hoffmanns Topfku a. S. 95

en vooral door bergen op verschillende afstan-
den omringd punt. Wy wenschten een rug hel-
de daar lucht.

Zaterdag 3 September. Het schone weder
deed ons eiken morgen besluiten om daar dag
te bestemmen voor het uitryden in den ontvrij-
dacht van uwe walyes waeren wy op weg, Inf.
Iken 8 en 9 uur, op en kwamen negenbinnen,
in die herbeelden met op een van ons zeer
ontvangende wyl. Een gedeelte van ons
plan hebben wy toch volbragt.

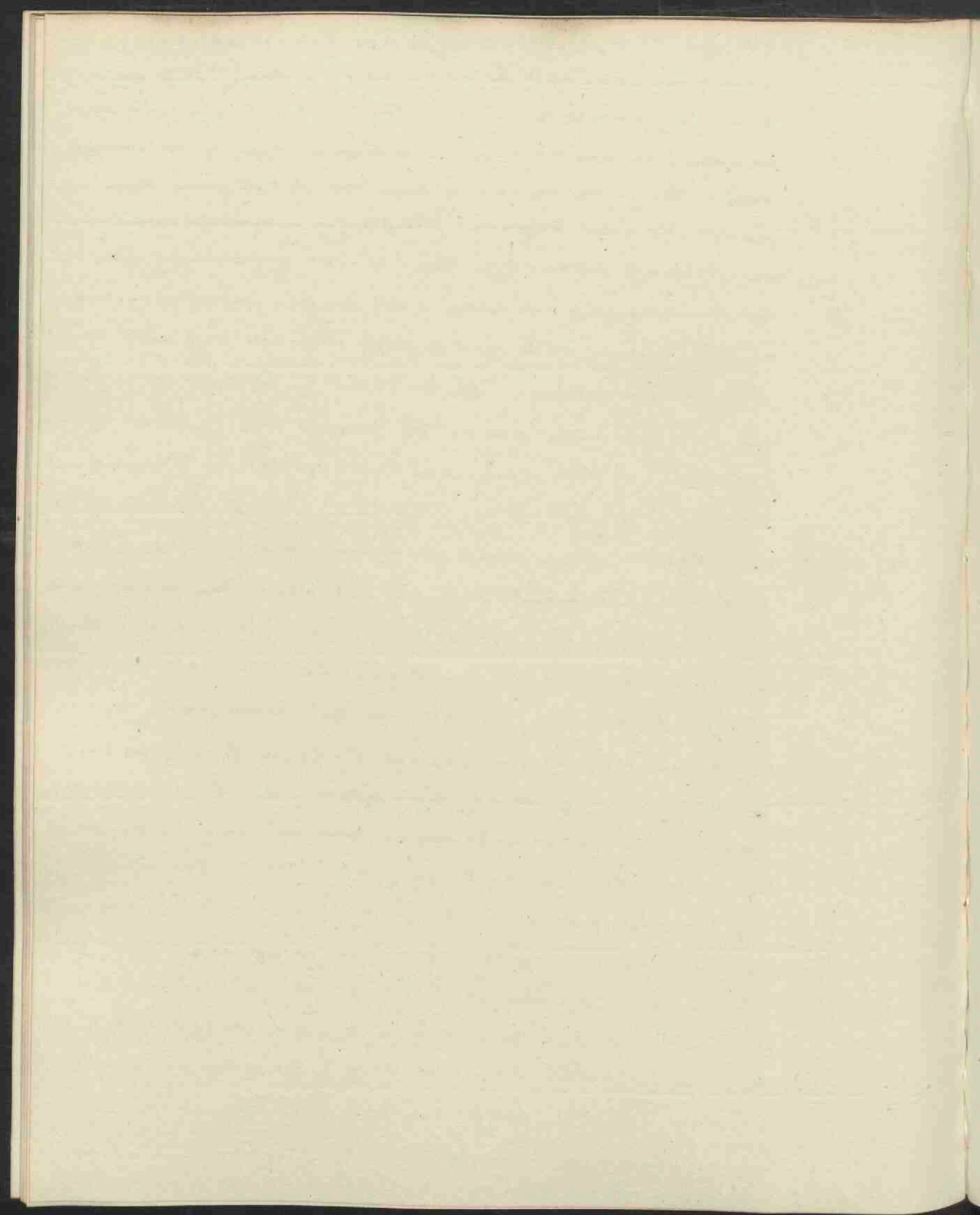
Wy reden naar de kleine stad Dus, waar het graf-
te Slot der familie Wallenstein of 200 ad. 27 werkdag.
teet, Waldstein, westwaerdig is. Deze heerlijkheid
is niet van den Hertog van Friedland zelf afkom-
st, maar sedert 170 jaren in zyne familie. Hy had
geen mannelijke afstammelingen, de tegenwoordige
familie stamt van zyn broeder en de graf wien
het slot Dus toekomst is het hoofd dunnan, de
Majornat heer. By den dood van Wallenstein
zyn een groot deel zynar zaedelen door den keizer
aan Clam Galas en anderen geschenken; de one-
rige zyn by de keizerlyke domeinen geroepd. Zyne
familie heeft zeer weinig behouden en het vande zelf
zwaarlyk voor haar geroepd zyn tegen de verbeurd-
nasteleryng op te komen, zomyl men haar mede van land
nauwud vande hebben kunnen beschuldigen. Later heeft
de familie sommige zaedelen van den overvanden man
door koop verbragen en daartoe behout zyn pallis in

53

Praga. De tegenwoordige graaf houdt sedert ongeveer ja-
ren veertien honderd haar verblijf in Oos. Dit vesting
dort niet dat men in het slot de merkwaardigheden
besigtigd en een tuilanderrige man wijst te den vestigen
aan. Het is de oudste van den tegenwoordigen eise
naar Adam Franz Waldstein, natuurwonder
en vooral plantkundige, die de verzamelingen
heeft aangelegd welke vele ralen vullen en niet
weel zarg in orde gehouden en ook niet wel aan-
gevoeld worden. Zy bestaan in allerlei voorwe-
pen, zoo als men die in de vorige eeuw plaats te ne
gaderen. In het handbaatje worden zy aangevoerd
Onder de wapenen zijn verschieden herminningen
aan Wallestein, o.a. de kroon die hy draag toen
hy vermoord werd, een der halvebaarden waarmede
hy doortrokken is. Onderschen en veldschansborden; vier
scheidende klamaden, het tabakbord, enz. van h. Kon.
cabinet. Naturalien, waaronder een
merkwaardige delfstoffen uit Bohème. Hier was een
zeer wonderling stuk, namelijk: een brok steenkool
waarin een gepoken groen kopal, als van een groot ee-
lwaer, in 1821, in de mijn van Oberleiterisdorf,
13½ lasten diep gevonden. De waansheid hiervan was
niet zeer door handteekening en vooral naarheid. Het is
moeizelyk te verklaren hoe een broom waarin sedert
de ontdekking van schielgavees een kopal gebakten is
hoe spoedig het steenkool op welke diepte is over-
gegaan. De Bibliothek is zeer net, my basat
24,000 deelen, doch is sedert den stichter niet byge-
houden. Hier zijn ook vele belangrijke handteekent.

54.

ten, die voor de historie reeds herhaaldelyk vermeldplaat
zyn. Hier zyn ook portretten en daarvonder het
oorspronkelyk portret van den Hertog van Fried-
land door Van Dyck. Ik had dit reeds voor 30 ja-
ren gezien, en de indruk dien het toen, en nu op my
maakte was niet gunstig. Die man, naar het gelooft
te worden, was streng, hard, sluw, stout, langhar-
tig; — maar edele trekken waakten verpoots. Ik
vond er een skandale naar die portret gemaakt en
luid dien tot hervorming medenemen; maar de teke-
nen naar heeft de scherpe trekken zeer verwacht waardoor
de uitdrukking veel guntiger geworden is.

Voor het huis staat een fontein met een grou-
te fraaye schaal die Wallenstein in 1670 uit het
by Neurenberg veroverd geschenkt heeft laten gieten.

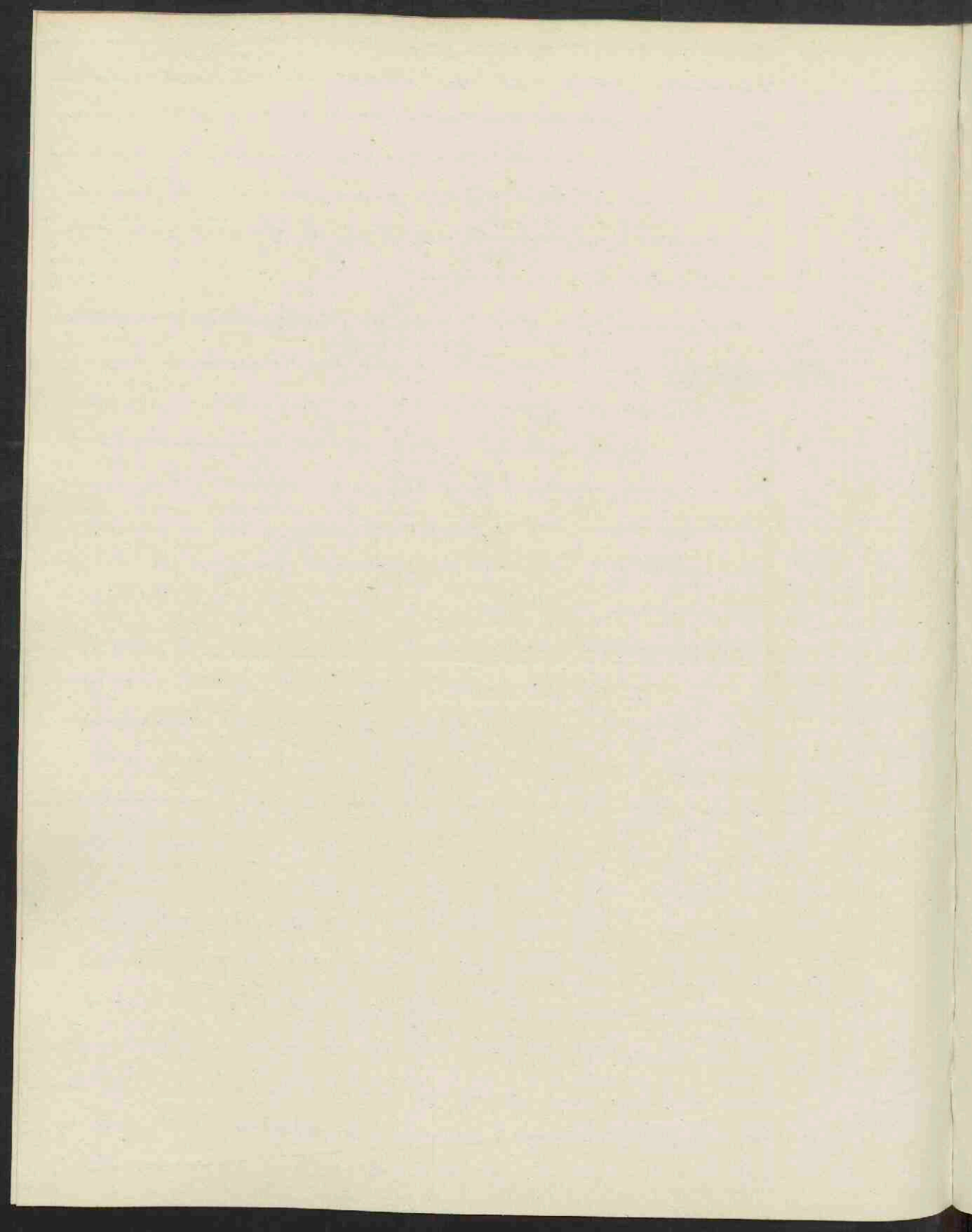
Wij maakten een groote wandeling in het
Park, voorbygaande was het weder goed. Het
is zeer uitgestrekt en men kan gaan schouwen de
boomte plantaten; de frisheid en veelzijdigheid van
groen zyn heerlijk; groene grasvelden zyn daaraf-
teken, en by het slot blaemen en struiken die ons
minder uitstekend voorkwamen.

Dit is een kleine maar vyf welvarende stad. Hier
cunge jaren heeft een chaatshappy van aarientyken uit
den onttek een fabriek van beestwotstel opgericht. Zoo
is verman gaat die vyf goed, doch heeft men zo niet op
de beaande schaal kunnen uitbreiden. Men had 80.
naked op 300,000 Cantenars beestwotstel; doch het vyf
toe heeft men er vyf jaar 100,000 kunnen bekomen. Die

Haffmann Topolitz. S. 99

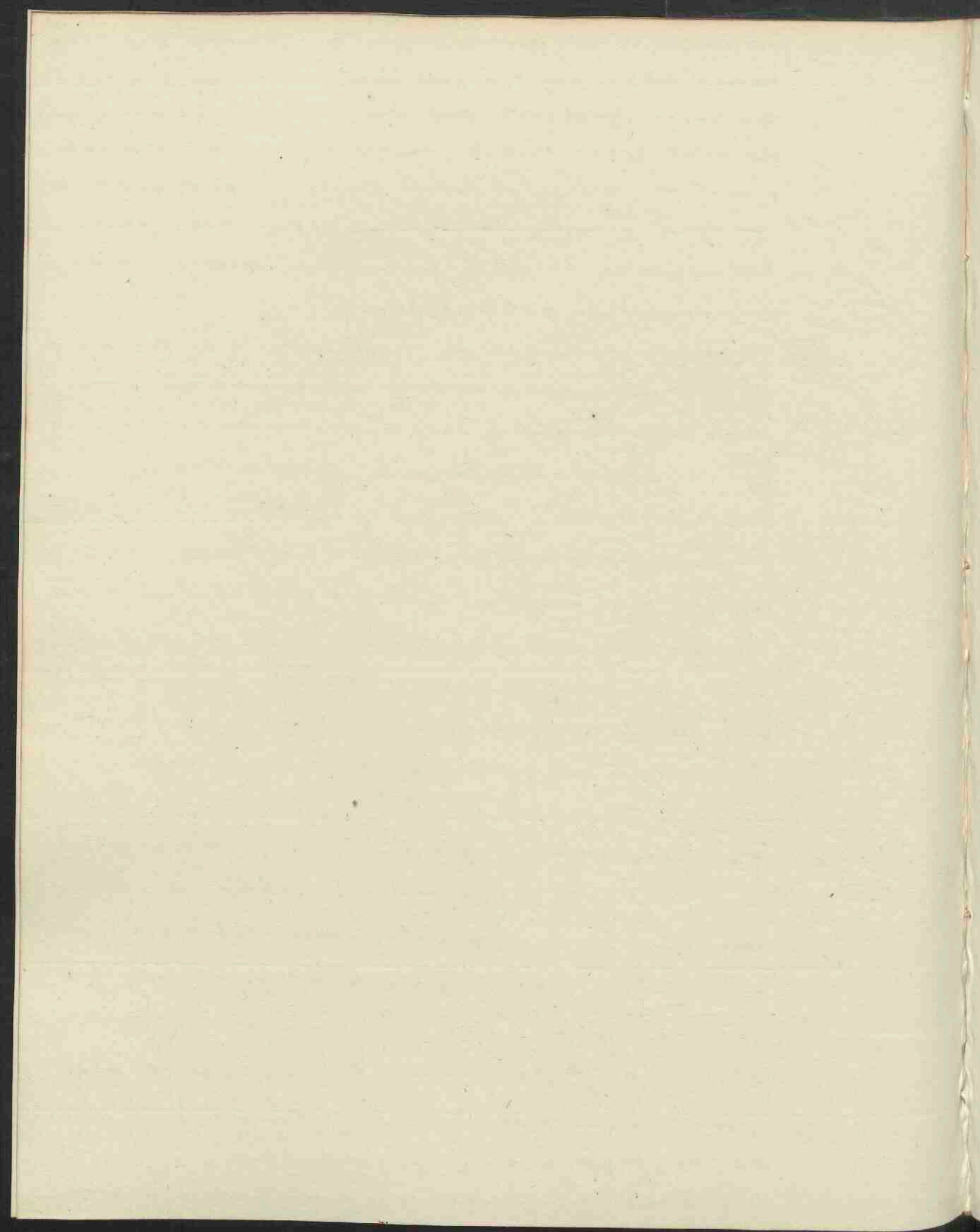
bekomt men van vier hogsteden (Hogerhöfe) die eigen
 naam van den graaf zyn. Maar de onderdanen la-
 ten zich nog niet beroepen om beestwerfde te plan-
 ten, zy schuwen de voorloopige kosten en den meer-
 deren arbeid dan by den graanbouw. En daan
 de "rakot" afgehaakt is, kan de Graaf geen dwang
 mededelen aen den landbouw.

Wij reeden van ons naar de Cisterciënzer abdij
Offegg, die van de helling van het Erzgebirge ligt en
 zich, zoo als het handboekje te zage opmaakt, in de verste
 af, een stad vertoont. Men staat verwonderd over
 de uitgestrektheid van heuvel en byggebouwen en het
 bestemd voor het verloop van monumenten met koninc
 bedienden. Het myne raamde zing ik in het kloos-
 ter om zoo mogelijk het markewaardige te zien.
 Wij verwonderden ons nu niet minder over den ver-
 vallen, vermaelenden staat waerin die gebouwen
 zich bevonden. Het is maagelyk niet het handwerk en
 moeite van de taapen van te stellen. Alles
 stond open, geen denwaacht, niemand aan ien-
 wy ons wonden konden, tot dat wy lang, trappen
 en gangen tot het bevoonde gedeelte gekomen
 waren. Wy spraken nu met een der bedienden,
 die ons leidde dat wy dienden te waachten, daarz het
 dicht by twaalf uren was, het stens nu van de
 monumenten; by zelf maekt daarby twerkraam zyn.
 Wy stonden nu voor de groote zaal, waar de pro-
 curator of Abt was den prior, den Secretaris, den Küster,
 rector en nog eenige beambten, ook twee professen
 en de novices medeopweel konden. Nu was er geendit

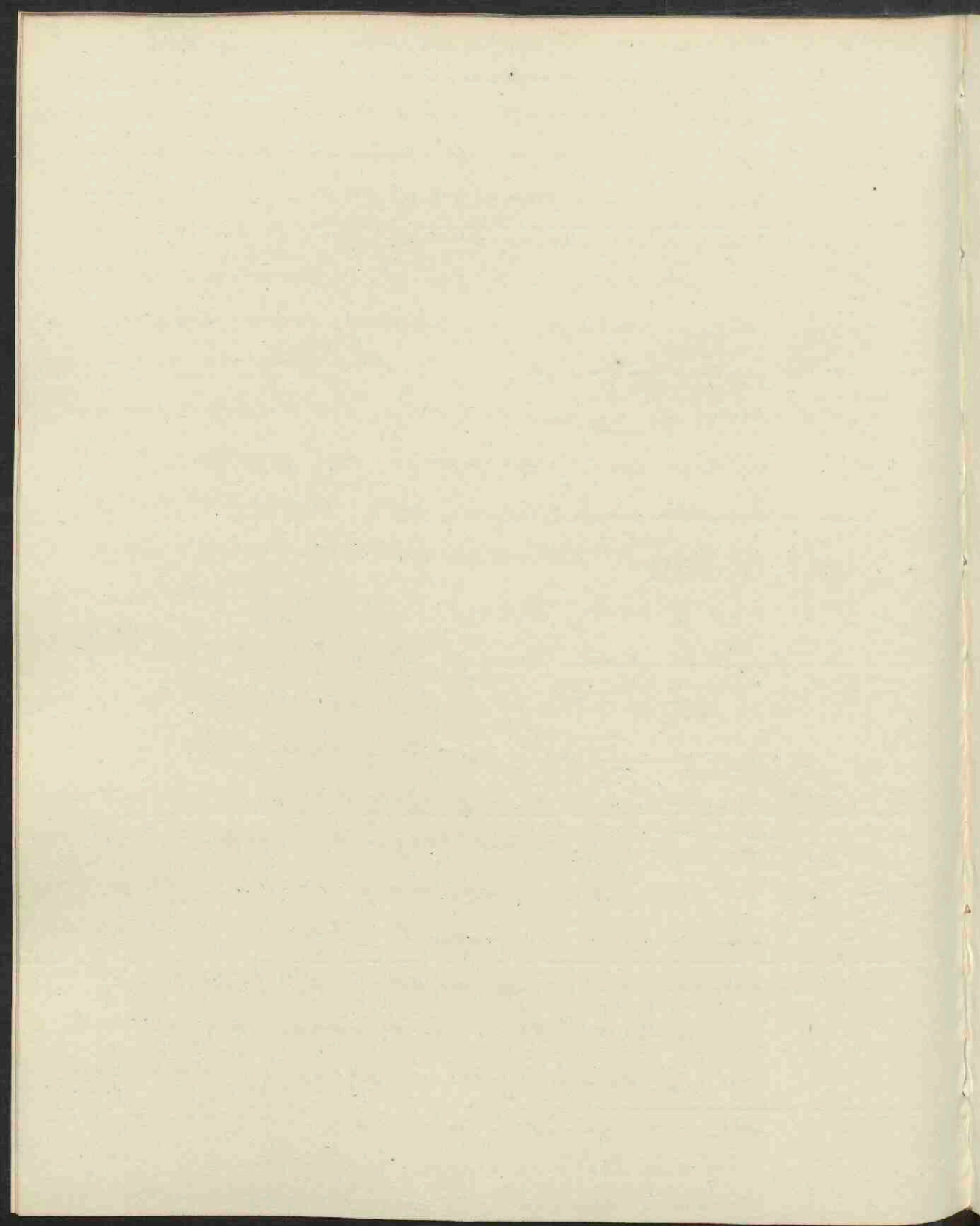
omdat de laatste gestorven, en 'zyn opvolger nog niet be-
 naamd was. Wy zagen die dichtgezeten, domme in
 het manniken-geslacht, 'mit heere met 'nwaarts overzichten,
 die zacht ingaan en zich om den minnen deurt plaatsen,
 aan levendig gesprek schaan. Het kon niet te ontbaken,
 de lange gangen, die wy doorwandelden. 't was een
 zeer verlaten, vruchtig en vuil, de cellen waren zo
 verdund en rooken getloten.

Onze nieuwsgierigheid vestigde zich op de spijde-
 die in ruime haarscheid werden aangebragt, en
 door allerlei bedienden, oude vrouwen, jongens,
 enz. veelal als bedelaars en uiterst quastig in
 hun kostkamen, behalve eenige bedienden van
 hoogen rang en daaronder een jonge, net zo,
 kleede meid die zich met het handen wafschte. Ze
 zag heid, en zich blykbaar op hure bevalligheid
 niet weinig inbeelde. Haemel het zaterdag
 was werd overvloed van vleesch aangebragt.
 Eerst toen er vier gezegten waren, gebiedend,
 door de knecht met wier wy gesproken hadden
 zich even verwyderen om ons de keuk te wy-
 zen. Zy is in hare soort prachtig, doch van
 den ruaren en veel versierden styl der vorige
 eeuw. Enen als het geheele karakter was hier
 valslagen gebrek van zindelykheid. Den Koning
 gang en de Kapittelruaal moeft ik, maar niet
 myne vrouw zien. Zy zyn merkwaardig als Gotthi-
 sche onvolblyfelo van den eersten bouw. Men viel
 er ook oude schilderyen, die weinig waarde hebben.

Er zijn thans 50 monniken in dit klooster. Het heeft nog uitgestrekte gaasden, o.a. negen landhuizen (heerhuizen); doch de grondheerlyke rechten zijn afgeschapt en de inwoners staan onder het gewone „Beruker“-bestuur. Wy maanden dat na ons lang geduld van meer dan een uur ons de zalen en de verzameling van tehelderyen zonden vertoond worden; doch onze leidman zeide ons dat de heeren pater nog nauwelijks aan het deficiet waren en dus door het openen der gallery van de tehelderyen niet moesten getoofd worden. Zy bleven gewaunlyk van 12 tot 14 uur aan tafel. Het grootste refectarium der monniken konde ik ook niet zien. Daar bekomen slechts drie gerechten, zeide hy, en dat een minder dan op de prelaten tafel; maar wat den tyd betreft, is er weinig onderscheid; voor vier ure zoudt gy hun refectarium niet zien kunnen. Daar wy niet zoo lang wilde wachten, moesten wy ons verbeugen om hetpen wy gezien hadden. De slappesen belatte ons ook den tuyn te bezochten, waarvan de orangeboom, de inscriptie der anasthafsen euv. gelykund worden. Ik kon my niet verhouden uit hetpen ons in dit klooster was gekomen was een weinig gunstig voordeel te

vellen. By eenige beschaving, doelt my, vanden
 berouwen met hun hondske behandelde worden.
 Het vermoeden dat de gewone gebreken van
 het menschenleven: Onrecht, Leukheid, waer-
 tigheid in de Abby Ofsogg niet vreesd ryd, drong
 zich van my op. Hoe men hiervan verhoeden,
 heilighend, weldadigen inslaed voor de meest
 Schappy kinderen kan, is my onverklaarbaar.

Het was zeer slecht weder. Toen wy terug
 kwamen. Wy aten in onze kookery.

Ik wandelde nu wat door de stad en den
 Schloofgarten, las dagbladen in het Lesera-
 binet, en ging in den Schouburg waar men
 twee kleine stukjes „Der Uerkel Plunder-
 tafelen“ „Die Mabenbuhle“ speelde; en Ave-
 bische kunstenaers hunne sprongen en kunst-
 vertoonden.

Zondag 4 September. Het weder was nog
 regenachtig. Wy bezochten de Stadskerk en
 hoorden daar een preek ter gelegenheid van
 het „Schuttempelfest.“ De prediker was bintz,
 gewaarn toeoprechend; hy behandelde de opvae-
 ding. Hy verhoef zich met kracht tegen den leyd-
 gess en dwitete de ouders op het hart om de
 kinderen godsdienstig op te voeden. En waren in
 deze rede vele schoone en troppende plaatsen;
 want de speaker richt tegen materialismus en on-
 redelghheid verhoef, konde men niet volkomen

Hoffmann Teplitz - 186.

met hen verzoegen. Het misleidende in zyne voor-^{59.}
dracht was al in de meeste van deze lauwte be-
stand, naar myne overtuiging, hierin. Hy was,
wanneer onder den naam van lydgeest naar ver-
schillende zaken; de "Eenmaligheid, de wy-
ging tot zedelovtheid, de verleidings, die van
alle tyden zyn en dus niet begronden tot den
oueren bekeeren; - en als hy dien geest nu
als zyn vyandig aan de goddienset en zoo on-
hulpaanbrengend geschilderd had, bracht hy
darmet allet wat van de katholieke kerk
afwylt. Wat die kerk leert en voorschryft, is
van god; - wat daar buiten is vast kon-
der onderscheiding ten verderen. Dit is de dub-
bele dualis; doch, zoo als men tussch, het
oude stelsel van de kerk van Rome. Het is
nagenoeg hetzelfde by de trouwe protestanten.
Hy denkt het laat zich omkeren en het is
dan nader by de waarheid, wanneer men
zept de goede geest is zoo wel buiten als
binnen de kerk van Rome; en de kwade
geest is evenmin insluitend buiten die kerk.

Het weder heeft wy gebouwd, dat wy den be-
kenden vatijschen, Mont de Ligre, bezochten.
Men ziet er een groot deel der stad van goed.
Wy bezochten hierop de nieuwe Badenhuizen en
straten, die wy nog niet gezien hadden, en wy

Hoffmann. Toplitz 2. I 89.

x Luitzenland.

worden meer en meer van de Schoneheid van
Teplice met Schonau overtuigd.

Wij aten in de Zaal van den Schloßgast
ter zeer goed.

Wadat Maria de Zenuwen en lenden met
Brand gevaederd had, hebben wij den Schlufs
Berg beklommen. Deze oude vesting is te
deze tijde honderd jaren verlaten, en het
taal
is sedert tot ruïne geworden. Men beklint
dare hoogte in minder dan een uur, zy is oos-
telijk van de Stad. Men ziet hier zeer duid-
lyk de landstreek waarin Teplice ligt, na-
melijk eene groote vallei, oostelyk door het
Mittelsgebirge, westelyk en noordelyk door
het Erzgebirge en het Saksisch begreund.
Voor het gerief was het weder zeer gunstig,
voor het afdalmen was de wind zeer his-
terlyk. Over de hoogte tegenover Königs-
höhe keerden wij terug, valdaan van uop
zoo veel gezien te hebben.

Ik berook den H. en hert. Van Mes en praatte
lang over hunne reizen en hunne Reize

Maandag 5 September. Hosen begon hier de Jaar
markt, die drie dagen duurt. Er waren een aantal
keramen opgeslagen, doch zoo ons voorkwam byna
uiteluktend met waren van zeer geringe waarde en
zelfs zoo gering, als men ze in ons land welving aan-
trefft. Het is vooral voor de Landleiden, dat veel

Hoffmann. Pap. Citr. L. T. 108.

eene vruchte kassenoed is. Voor voorruypten van meer
 waarde 400 waardousent meer winkel, dan voor
 dij 400. Eene byzonderheit is ons opperallen.
 En was onverslaet van vruchte tou, appelen, pieren
 prunies, enz. ter vruchte; doch de pryzen waren
 knaoper dan in ons land. Dit is meeylyke te
 verkleenen daar dit land 200 maal meer opper
 men beplant is en dit jaar byzonder goed is.

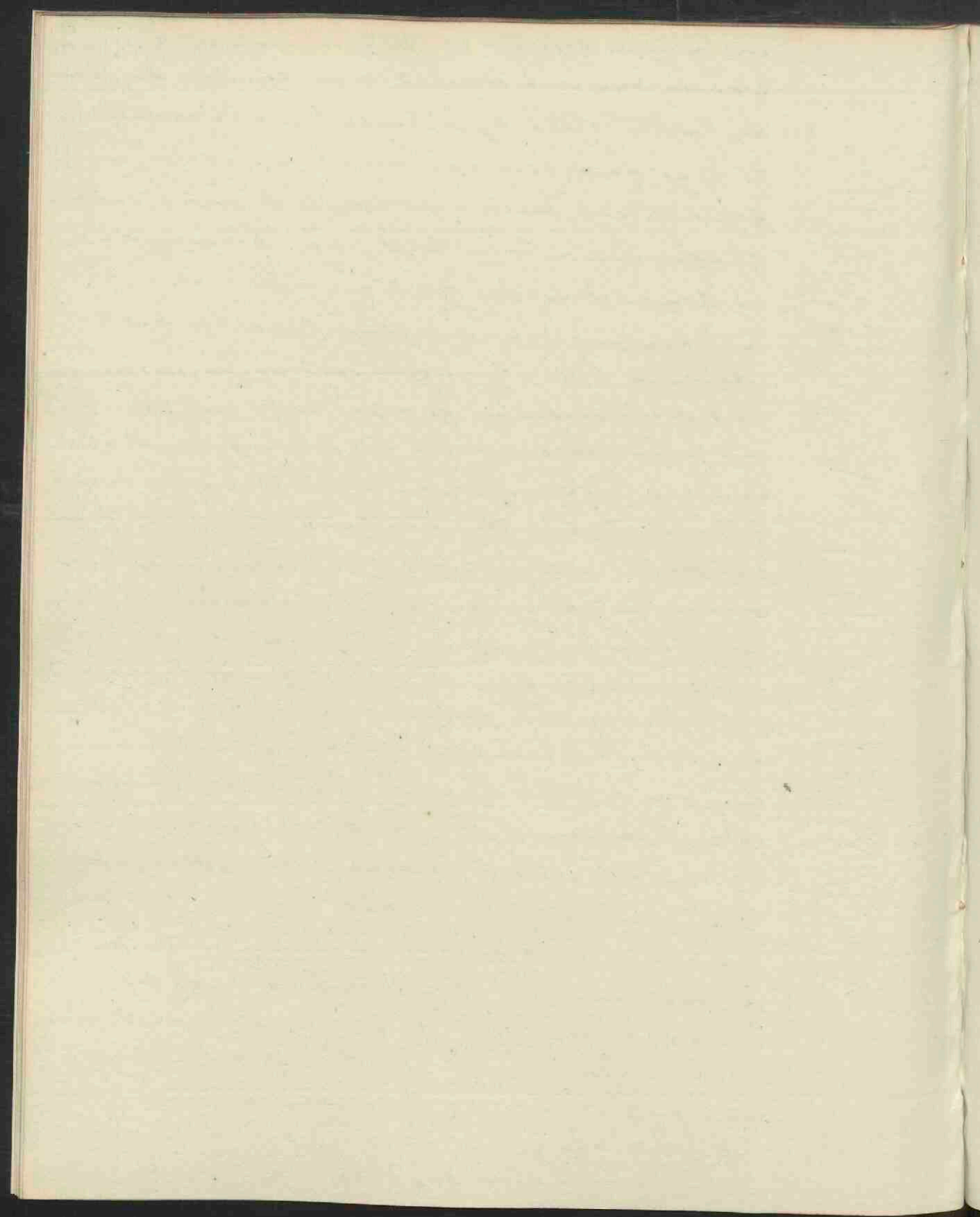
Het gema regenschichte weder van deren moeste
 werd later vruchte en de reges. hield op; toe werd
 een herdaande tuor daar het schone land ontis
 noemde en zeer voortspand valbrage. Wy boorsh
 ten verikoiden punten aan het nabylagelen Erti.
 gebuete.

Maraschein, een helevaartplaats
 te rakte van een wonderdijg Marialoelge, marvan
 vele fabelen verhaelt worden. Soerst de 15^e eeuw
 is het hier narae, en na vele lotgerallen is er een
 prachtige kerkte vast gebouwd in 1702-1704. Rondom
 deze kerk is een geweldige kornigang met fossoschis
 derges, die de wonderen van „Gnadenbild“ voorstellen
 en met kapellen.

Wy berigtijden behaere daar 20
 boumen een aantal kostbare Nisklaeden, Lou,
 mee meer dan 300 jansen oud, vele daar vorstelyke
 vrouwen versnaerdigd; ook helken en andere prachte
 ge kerkveraden. Wy troffen het juist dat een
 Duitste en een Vlaendste proesche namkenamen
 de Cantite zeer talryke. Zy kwamen te galapentend

van het feest van Maria's geboorte, dat vanstaen
 den donderdag gement wurde. Zy kwamen met Bru
 Lou en een opgestichte pop, litamien singende; gingen

eerst den kruisgang rond, en schouwen zich toen in de
 kerk, knielden en bogen het voorhoofd tus op den steen,
 men vloer uit carbied voor — het houten beeldje.
 Men kwam een geestelyke die op een ladder klom, het
 beeldje uit een hartz bone. het altaar haalde; en
 daarna durt de bedesmeester, die bevestiging in
 een kring naar het altaar te samen knielden, liet kaffen.
 By die gelegenheid werden, patermortars en andere voor-
 waepen, die ook medegebracht had, door de priesters
 met het beeldje in aanraking gebracht, om iets
 van de wonderkracht daarvan te doen overgaan. Ders
 leden, die gelykelyk van groote afstand kwamen,
 vermylen hier vier dagen in zeer slachte hinnasting. Zy
 biegtan uitrukten, sloegen den geheelen nacht voor het
 feest in de kerk bidden; — Bekamen kunn absolute
 en kenen hiermede op den feestdag 2. elf kinnwaards
 het pinksteren heeft dorelfs toelact van bedenaar
 ders plaats.

In 1652 hebben de Jesuiten, aan wie reeds in 1591 het
 oprigt over dars plaats opgedragen was, hier een Col-
 legie dat zik tot een groot practij klooster ont-
 wickeld heeft. Na de afschaffing der Jesuitenorde
 in 1773 was onder Maria Theresia in plaats van
 hun Gymnasium een "Hauptstuhle" opgericht en een
 Youngerande Localie, die in 1798 tot "Präbiter" ver-
 larde werd. Thans keert men tot het oude stel-
 sel terug; het klooster met de gebeden zyn op nieuw
 aan de Jesuiten toegewezen, acht van hen waren reeds
 aangekomen, alles werd hersteld, en haermaal er 50 be-
 ner behalve de nell galen bestonden, vande nog een
 nensel worden aangebouwd. Zy vermykten een
 groot aantal leerlingen; en waren reeds 80 vande

Herpen ik in Ofsogg en Mariaarkeir. gemen en ver-
nomen heb was nuor my lempinns de blentel van de
welcysprekende nate van verleden Sunday. Met grov-
ten yner dructe de spraken van de onder, op her
kare om de verstantelike en welantwikkelpelike opvra-
ding te waantoune., die slechts hoopmaedy en onse-
loovig maacht; en de vorkent te gien aan de vrouwe
opvreding die gheest en onderwerpen maacht aan de heil-
ige katholieke kerk. Dit was met andere woorden de
opvreding van de velen die verbod naar de monniken en
priesters; - gelooft aan de maacht van wonderdeliden in
Hoffmann. Tepletz. J. 104. #verant.

Eene tinnigw plaze hier tanselste bedundent te gien;
doch, van men my zende, is by byna te niet gegaan

Hoffmann. J. 104.

4. eerste klasfen, waardy' nog 4 kroegere zamben gevveept wor.
 den. De Probstei van inderdlyke geesteliken verwaat
 nu; ennemel zal onder den Pfarrer nog eene "Trivial-
 skule" voor kinderen beneden de 12 jaren in wa-
 ren blyven. Ook blyft de kerk met het wonderbaeld
 onder den Pfarrer.

Op kleiner afstand ligt het stadje Graupen met
 eene herovende ruine der oude burf. Men noemt ze
 tegenwoordig de Rosenburf. Ze knoopt zich
 aan deze ruine de herinnering eener schone eide
 nitderlyke daad van Schaffgotuko jegens Schöu-
 burf, ten tyde van Keizer Karel IV. Zy wordt in
 het handboekje verhaald. Wy vonden in de ou-
 de torens en muren weinig westwaardigst;
 maar in den tuin van het Anthoni van den Berg,
 verwalter is een der beste standpunten om het land
 te overzien. Tereus vindt men er by tuitel Schone
 blaemen, waaraan de naam van Rosenburf ont-
 laend is.

Op een ander punt wat lager aan denzelfden
 berg is eene herberg, waar men exoneent een zeer
 schon uitriigt keeft. De vorile kening van Pruis-
 sen hield zich hier gaarne op; het Lynet eene keeft
 van het Wilhelmsköhe genaemd. Wy hielden
 hier ons bestelden middepmaal.

Wy bezochten nog eene andere plaats van uitffpan-
 nung naar Töplitz, Heinrichsköhe. Dit is een nee
 landhuis door den Generaal von Schmecker gebouwd;
 dat thant het herberg inscrieft. Men ziet hier de Berg
 en Wilhelmsköhe, en weder herrefoc land dat men
 daar voor zik keeft. Zonderling staet nu hier

Hoffmann. Lepide. S. 103.

Hoffmann. S. 102.

was een Fransch opschrift als monument van het genees-
lyk lusten, dat de Geneesart met zijn vrouw op deze plaats
heeft doorgebracht.

Wij verlieten onze tuen zuidwaarts, reeds op de hoogte,
door Rotenthal en andere dorpen naar Eichwald. In dit
dorp, en meer nog op de hierby gelegen Mühlberg, waasheen
ik door het bosch opklom en waar men boven het eiken-
trand verkenne it, overviel men op nieuw, eenige van
eene andere ryde, de grante ridders en het daavorege-
lyke. Middelgebergte. By de zinkende tow, waer die
ganze Heer, schoon.

Een vry grante afstand was nu nog van hier tot de stad
Klosterneub; doch ik kon niet meer die te bereiken en
het weder was uitverkeerd schoon. Wij reden der-
waards door de uitgestrekte bosschen en heuvelen,
kan van den Vorst Clary en den graaf Lobkowitz,
waan het heerlyk gebouwt en de vele grante
herten ons veel geneegen deden. Klosterneub is
eene kleine bergstad, die voor de historie merkwaardig
is, omdat hier de eerste onlusten plaats hadden,
door den Biskop Sabelius aplemoke, en tegen de her-
nooden gelyk die, volgens hunne reys some kerk gebouwt
hadden, tusken de doucapen, hinnen tegenpartij vermaert
ten; maar het genees dat het land in opstand kwam en
de ooylog begon die 30 jaren, duerde.

Op eene hoogte nabij de stad, Königsberg, heeft men
een paviljoen gebouwt, van waan men nog veel
meer ziet dan op de vroege door ons bezochte pun-
ten. Men ziet het gehele Middelgebergte met den St.
Eisenauer, die zich boven de andere bergen verheft, de
uitgestrekte ridders tufken, dat en het Wittgebergte, en

Ik behoeft nauwelijks op te rekenen dat op de voornamste
plaats van Teylers eeno vooernaemde Gulic straat, men
mitt die algemeen in Oorkouge, en it vermoed dat de so,
Lieten die bewaard hebben, want de styl in geheel in hun
spraak. Ik heb reeds vrom 30 jaren veel aantant gevand,
in die gouden beelden van der godheid in den vorm van,
een groep van een oud man, een jong man en een kind, dat
gaans met een vrouw (Maria) als vierde persoon. De oer,
meandigheid van enige beelden is Hindend; ook is het onbegryp,
pelyc hoe men de 10 geboden, als verbindend voor de Christenen
verklaard en begryp doet en wankent, wat daarvan, woude,

lyk en niet de antyke beelden van de gods, Die dings met die goddeliken was,
hul als nepfollenden mit niet antyke van de met. Tenlyt, het beppen-vorgestelde beelden 199,
van man, helpen en goddeliken, staat.

tuisen die rechts, waar het middelpunt isphous
 de vlakte die reis over het innerlyke van Boheme
 uitstrekt, en waarin zich nog enkele alleentruante
 voorheijen vertoonen. Dit groote tapersel rasen
 wy toen de zow reeds was ondergegaan, en de toer-
 meering begon terwijl wy er ons in verlustigden. Wy
 hielden er ons wat langer op doordas een zeer
 voortkomende vrouw, die dadelyk met ons de
 kragt opkwam, verleidt van drie lieve kinde-
 ren, niet afliet ons nog met hofly te ver-
 huyken; want hier als op alle punten die
 men berast, is voor het onthaaldes reisigen
 gezorgd.

Wy kwamen zeer valdaan naar onze uit-
 stap toer, en waanen nu ook van ons verblyf
 in Töplitz genaegzaam tevreden; van de
 plaats zelfs en van de omstraken hadden wy
 het voornaamste gezien.

Er is groot verschil tusschen het andere gedeelte
 van de stad en het nieuwere met Schönewitz,
 waar de bramen zyn en de woningen voor veel
 honderden vreedend. Het eerste is vernieu-
 wert, zoo als ons den eersten dag opgevallen is;
 in het tweede zyn veel prachtige gebouwen en
 tuinen zoo als ons sedert gebleken is. De inwo-
 ners bedragen tusschen de 4 en 5000; de bevoe-
 kern jaarlyks meer dan 6000. De bewoners
 van de stad en het land kwamen ons voor min-
 der vriendelyk te zyn dan in Saksen; hun uiterlyk

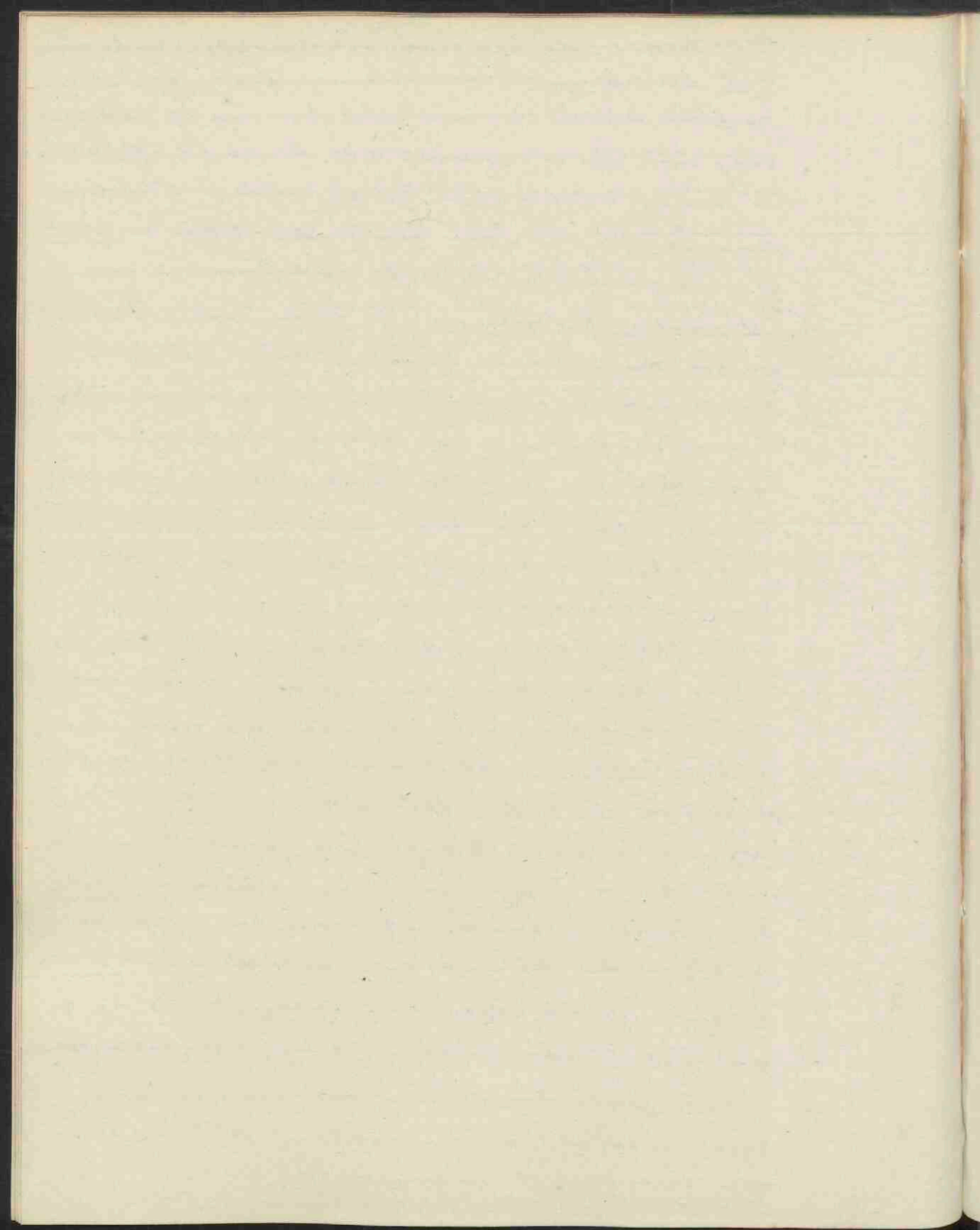

Het land is hier algemeen goed bebouwd; nergens zagen
wij heide; de bofschen worden ook met zorg in stand ge-
houden. Op zeer veel plaatsen ook Fufchen Täpflitz
en Aufsitz zag ik Steenkoolmijnen. De exploitatieen sijn
nauw op kleine schaal te geschieden en zonder Hoornwerk,
tuigen; ik zag op veel plaatsen het water met de hand en
de mijn pompen; ook de Steenkolen opzichten. Dit is,
denkt mij, nog een achttwylfde eeuw. Op de wegen was
dovorgaans zeer lompdij vervoer

was armer; de vrouwen dikwijls afgemetst, mag
 ond. De bedden die tot de nacht behoorden, slopen
 op stroo, dat in kleine slechte kramen op de straat
 lag; men gaf de vrouwen zelfs de overblijfselen op
 de straat aantrekken. Zulke trekken van een
 baerheid in wakten een onpuntigen indruk.
 Het bedden was op straat verboden.

Dinsdag 6 September. Hierin morgen vertie-
 ten wij voor 7 ure Töplitz; reden met den
 postwagen naar Aufsp. To half 11 waren wij
 met de stroomboot van hier de Elbe af. Het
 weder was zeer goed; de wind, hielmet ons reeds
 bekend, valde ons zeer; de oevers der Elbe zijn
 rege schilderachtig: de streele scherpe rotzen van
 den rivierdunend door bosch en gras afgewif-
 seld; steden, dorpen, groenten en koudere hui-
 ren vallen elkander spoedig op; het groentelike
 spat van Tatschen verbonde zich met minuten.
 In Griedenau, het laatste Oostenryksche stad-
 te inreden de papen streng onderzocht.

Op de boot vond ik tusschen gesproken. Een heer die
 in Parys en Havanna woonde heeft my veel
 van Cuba verhaald. Ik vraag hem naar de
 bezittingen der Amerikanen om dat eiland te na-
 kerggen. Het is tegen hun belang, zeide hij; de
 grond is in Louisiana niet zoo goed, ook het klimaat,
 en men zoude dus dezen Staat voor het aang-
 wanssen eiland moeten opgeven. In Cuba is
 men niet voort de vereeniging; en die is voor 3-4,

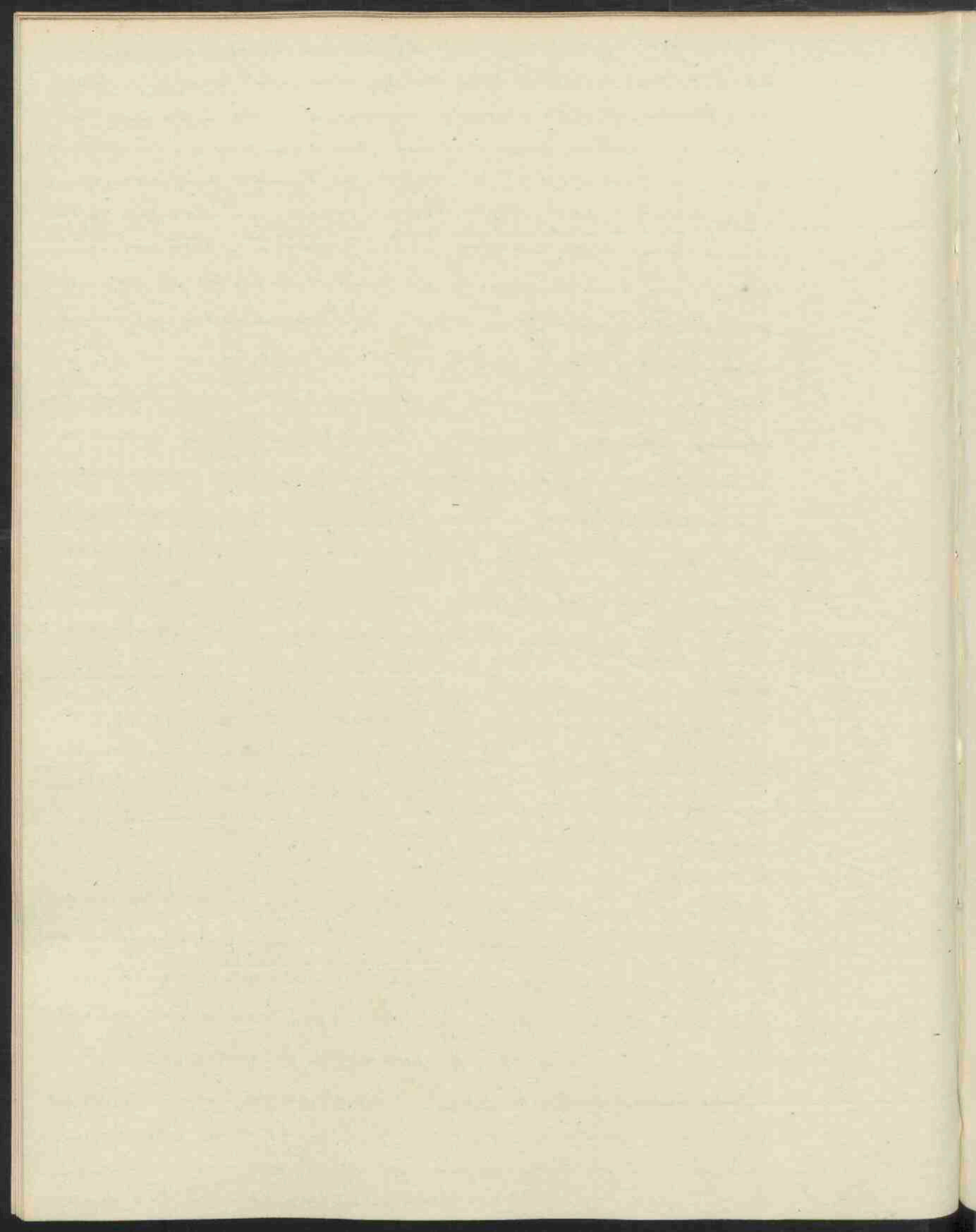

meest jonge leden, die in de Vereenigde Staten opgewaard zijn, zonden zich ook betrogen vinden, want de betrogene Yau, kees ook de Spanjaarden, vervoeren. Op Cuba gaat de Inderaast ontrachtelyk voort. Het eiland is nu voor drie maanden onbekend, de kultuur breidt zich jaarlyk uit. Men bouwt veel spoorwegen, maar werktuigen in die handenswerk uitsparen. Men vaart nu met kameelys slaven en omdat men de kultuur steeds op groter schaal brengt. Eenmaal komt men der vroparkleaving steeds meer nabij. Veel werk geschiedt reeds door vryen en blanken, en deurenste werktuigen komen jaarlyk van Amoy. Die zijn zeer geschikt; zy arbeiden geheel op zich zelven en gaan regelmatig met het overgespanne naar China terug. Men heeft reeds veel vrye leden, blanken, die in huis het werk verrigten tegelyk met slaven, iets dat vroeger ongehoord was. De korene stand wordt meer en meer bevolkerd en vooral nu tegen.

Op de boot was een man die de betaling pynlike te ontdekken; het zyne straf nam men hem eenige uren verder mede dan zyne bestemming zoo dat hy te laat moest terug gaan. Die straf was verstand en niet te streng.

Te half twee bereikte wy Schandau, waar wy in het kadhuis middagmaal hielden, en vervolgens met de boot van 6 ure naar Dresden voeren. Het water was nu zeer slecht geworden, zoo dat deze vaart en de aankomst te 9 ure niet aangenam waren.

Woensdag 7 September. Wy hebben onze intrek genomen in de nieuwe schoone herberg Belleme; een kleine kamer was ons voorloopig tot nachten, slyf aangenomen. Dieren morgen duurde het tot over

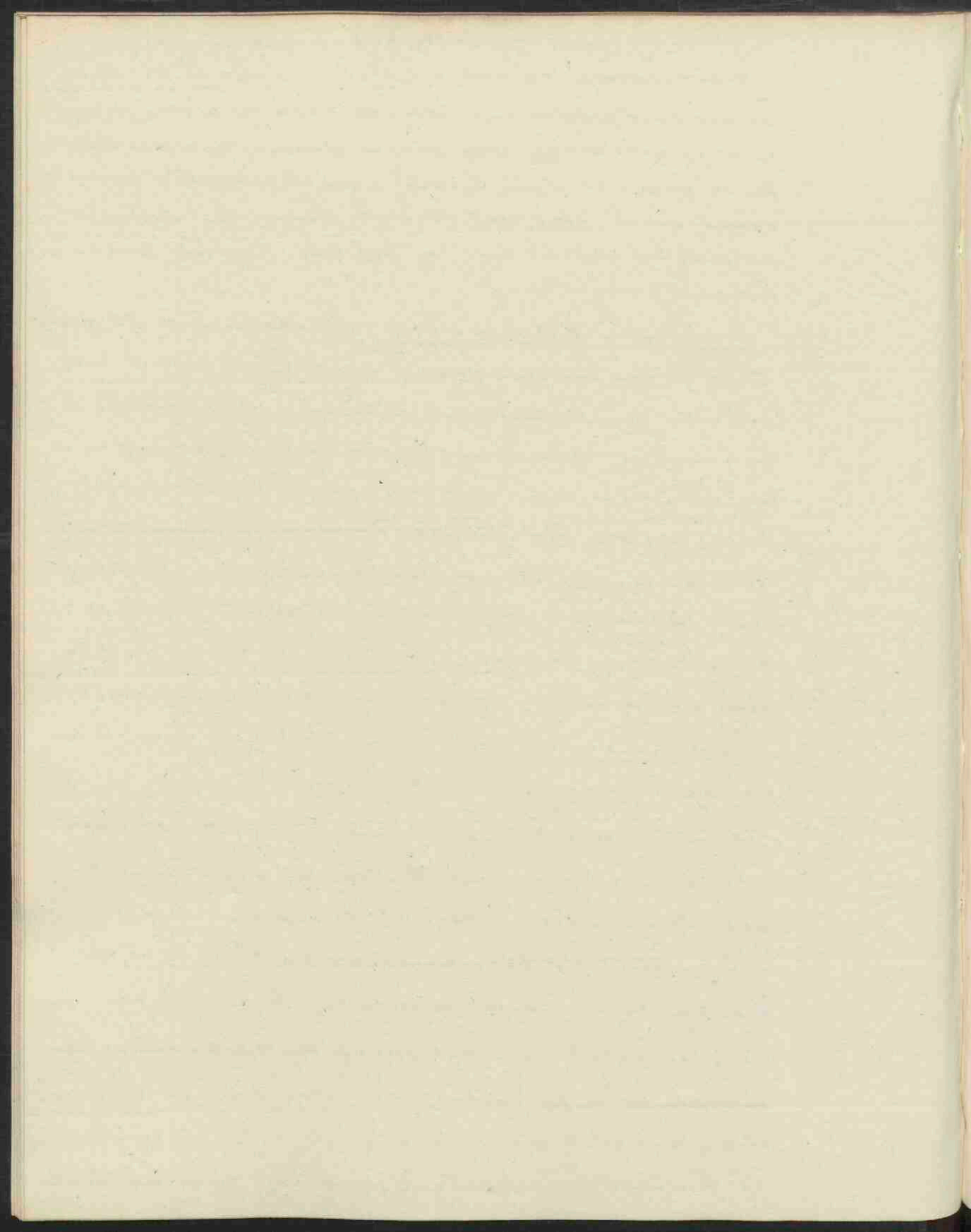

een uur alvorens wy hetes gachisnost luisterden; doch
 nu behovamen wy ook het berke uitrijft op de Ebe.
 Ik heb heel geschreeven. Aan de tafel te 4 ure was
 meening gezelschap. Wy gingen daarna naar wandelen
 en ik ging met myne vrouw in den Schouwburg waar ver-
 toand werd Lopp und Schenart, Historisches Lustspiel.
 Dit was een tafereel van het hof van Frederik Wilhelm I
 dat goed vertoond werd.

Donderdag 8 September. Slecht weder. Ik sloep

lang lezen en schrijven; vervolgens heb ik meer
 muette het Literairisch bureau opgespoord,
 maar den Dinsdag nog niet aangetroffen.
 Wy aten aan de tafel van een uur; dronken
 koffie op de Brühlische Tafel; vervolgens be-
 zochten wy de Arabische familie van Justus
 Ben Ibrahim, die ook in Holland geweest zijn,
 doch niet in Utrecht, zoo dat wy ze niet met ge-
 zien hadden. Wy waren zeer voldaan over het
 voorkomen en de minzaamheid van deze aan
 varen landaard van vreemde lieden.

Ik reed met myne vrouw naar Reijewitz
 een groot kwartier buiten de stad, om daar
 het "Sommerscheater" te bezoeken. Wy von-
 den er weinig toekoumers en toen het be-
 ginnen zoude, werd aangekondigd dat men om
 de geringheid van het getal de vertoening tot
 morgen zoude uitstellen. Dit kwam ons heel
 wat vreemd voor; maar de engel is zoo scherp
 en haast het negenachtig oloef, was de lichte

met zoo heerlijk geklonde wolken vernield, dat wy ^{69.}
over den verheefden wy niet bezwaagd.

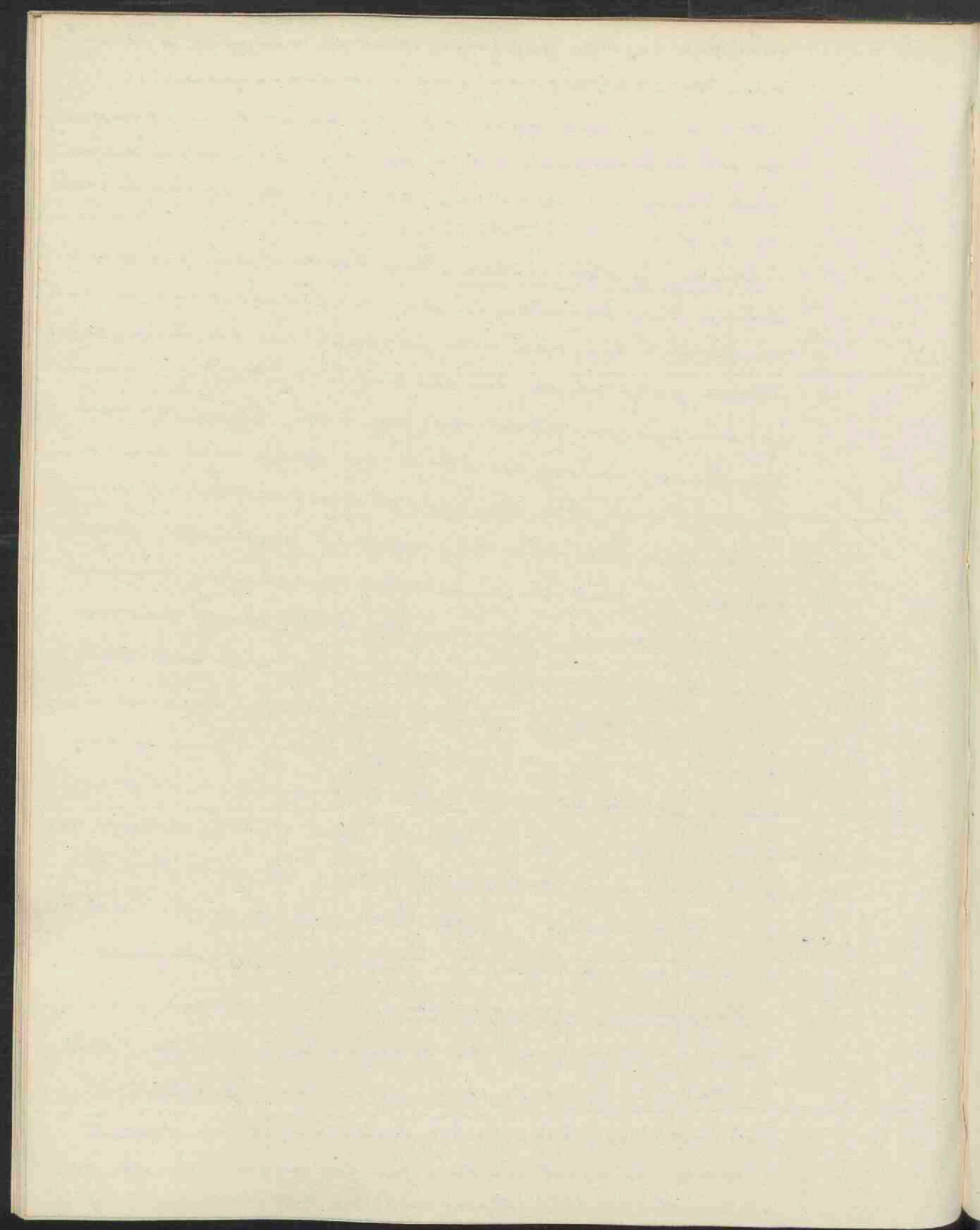
Het gezelschap uit onze kamers op de twee bouwen
en de rivier waar van tijd tot tijd stroomboten
aankomen en afgaan, is reeds by slechts twee
en ook dit avonds vrolijk.

Vrijdag 9 September. Wy hebben wat het weder
betreft zeer tegenspoed. Het was dezer morgen zoo
slecht dat wy nauw alle uitgaan werden afgesloten.
Alleen ging ik in het Statistieke Bureau waar
ik kennis maakte met den heer Engel die aan
het hoofd daarvan staat en lang met hem bleef
praten.

Na het eten schied de heer en wy
waagden het een wandeling naar den Groten
Garten te ondernemen. Wy gingen een omweg
om een groot deel van de stad; doch waren
zoo daar slagregen overvallen, die ons huis
waerds droef. Dezer avond was ik met myne
vrouw in den Schouwburg waar Lyons van
Göthe gespeeld werd. De uitvoering was zeer
goed. Het stuk is historisch niet getrouw, en
als poëtische schepping vind ik niet dat het
zoo interessant is. Ik heb nog al gestudeerd op
de statistiek voor het toekomstig congres.

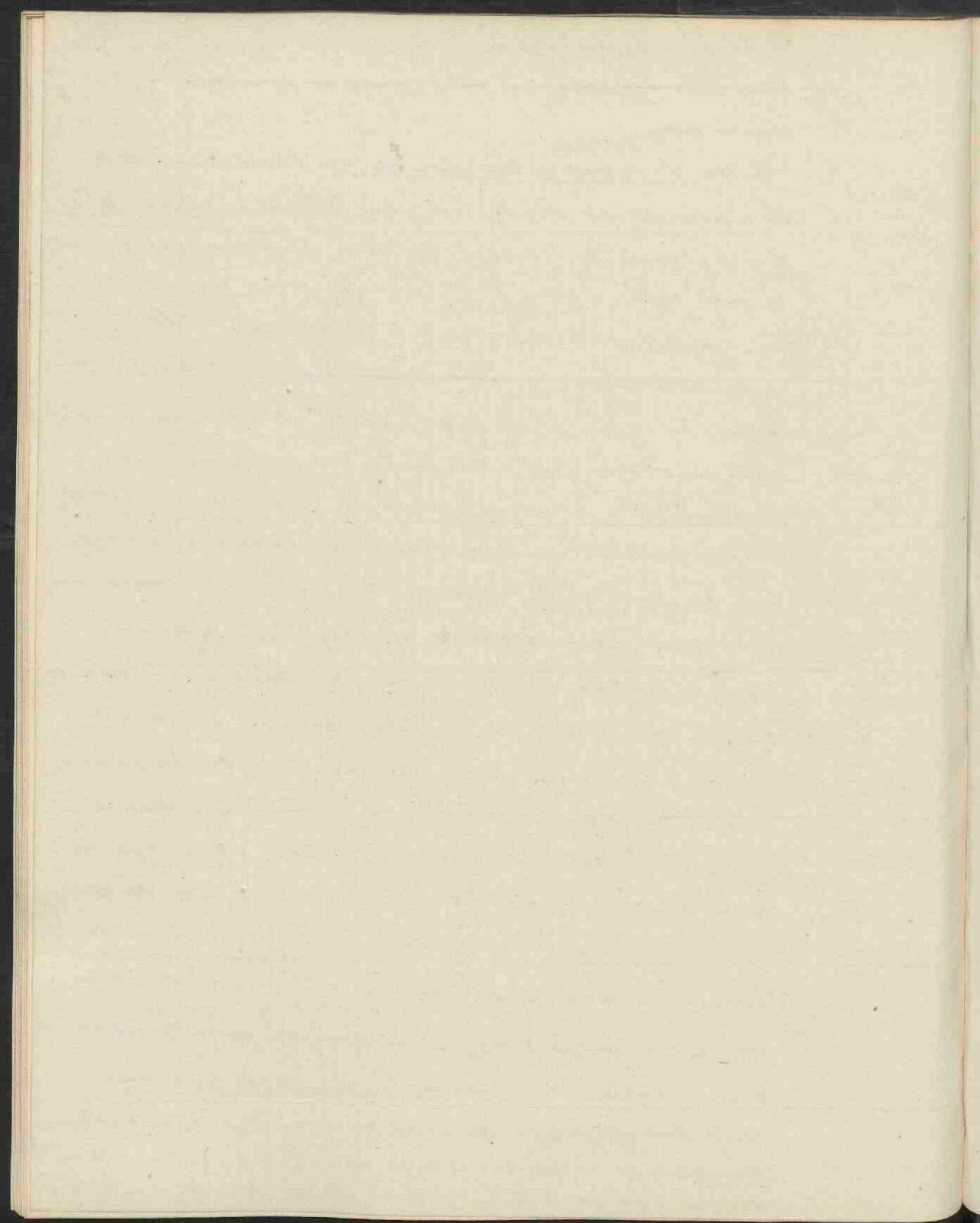
Zaterdag 10 September. Ik zocht dezer morgen
den heer Müller op, die vroeger tuand in het Hôtel
de Pologne geweest is en wiens vrouw petekind van
Luringer is. Het is voor dezer dat ik die bezuch
maakte. Ik vond na lang zoeken de familie Müller
in het Lichlerische Haus aan het uitkonde der stad, op

de heupste verdraging van een veldje van een zeer groot
huis met een schoone tuin. Ook de heer M. en zijn vrouw
waren uit.

In de Polytechnische Schule of Technische Bil-
dungsanstalt berucht ik den Director Prof. Hüll-
se. Hy ging juist eens over Technologie gesprek,
die ik bezwoonde. Wy spraken daarna over de-
ze school en het technisch onderwijs in Saksen
in het algemeen. Het gebouw dezer school is zeer
groot en schoon; de bibliothek, de verzamelingen
zijn goed verzorgd. Omtrent het onderwijs en de
historie van de school ontving ik van den h. Hüll-
se een gedrukte verslag, waartoe ik mij hier verwy-
ren kan. Er is behalve deze voor de nywe-
heid een Gewerbskule en een Landbouw-
school te Chemnitz; - vier uitytrekende Gewerb-
schulen te Litzan en te Plauen; - de Acad-
mie voor Bosch- en Landbouw te Tharand;
- de Bergbouwschool te Freiberg. Dit is
veel voor dit klein land, waar werkelijck de
nyweheid zeer blaasit. Zoo my de Hr. H. Seide,
is de overgang van het spinnen en weven in de
familien, dat in de Saakte en andere kerfstre-
ken gebouwelijck was, reeds grootendeels zonder
grootte schakken volbract. Men heeft zulk een
neef beleid naar de tuentanden geroepd, en niet
toegelopt op wateraambaden die met voordeel kon-
den worden aangepaender. De Hr. H. geeft ook

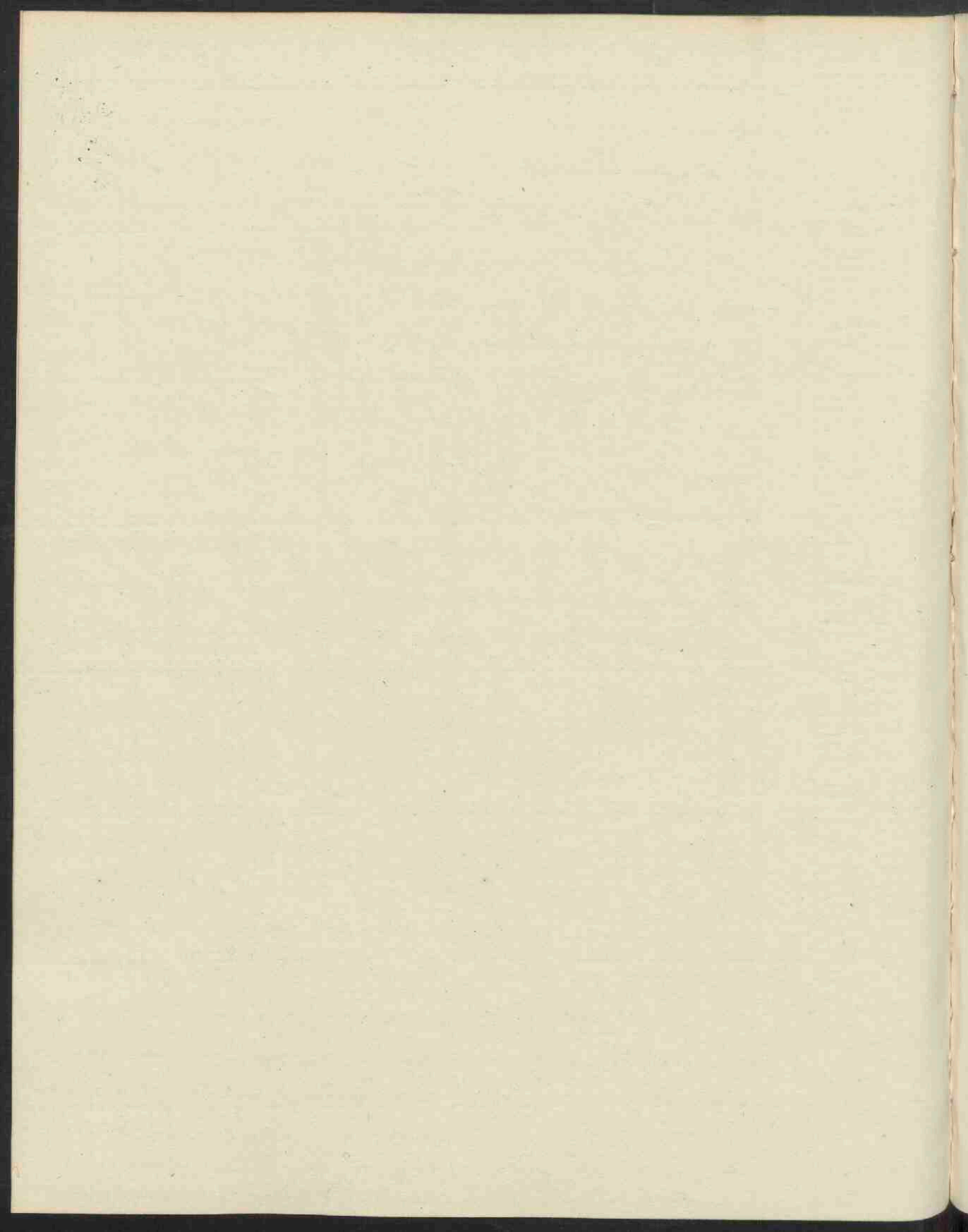

71
anderwys in de volkskunsthoudkunde. Hy vertelde my
dat de voorverdoelen tegen den vryenhandel zeer
afnamen, en b.v. in Chemnitz, de voornaamste fa-
brieksstad, velen naech niet meer hun hand van
beschermende rechten verwachten.

Ik raakte en vond in het Ministerie van Binn-
nederlandse Zaken den Hr. Geheimrath Wiemlich,
die met de afdeeling van anderwys en van Sta-
tisch belast is. Ik heb lang met hem gespro-
ken. Hy en de Hr. Engel deelden my hun gevoere-
nen mede om het Congres voor de Statistiek
te Brussel by te wonen.

Het was te laat geworden voor de tafel van
een uur in onze herberg; wy aten daarom in
de groote Restauratie op de „Brühl'sche Ter-
rasse“. Daarna maakten wy eene groote wandel-
tocht door de lanen en tuinen welke in Dresden zeer
overvloedig voorhanden zijn. Wy begonnen
met den Botanischen tuin. Wy gingen over de
Grüne Brügge, waaraan wy voor twee jaren had-
den tien bomen en die nu veltvoerd is. Zy is
buitengetrouw foax en stovig, dient voor den
Spoorweg en tegelyk voor wapens en vaatzen
gors. Dit geseheids wonder camp geraar door dat
een groter hek den Spoorweg van den anderen
afsondert. Door den tuin van het Japanische
paleis en over de Oude Brügge kwamen wy terug.

Ik ging in den Schouwbrug waar „Ein Sommer-
nachtstraum“ gespeeld werd. Dit vundersting

Stuk van Shakespeares door A. W. v. Schlegel ver., 72
taald, is eigentlijk een dwars inwend van een man
van genie.

Zondag 11 September. Dieren morgen was de Elbe
en het land met dikken nevel bekleed, en die trek van
elf uur niet op. Mijn vrouw en ik woonden de dienst
in de catholische kerk bij; de muziek was algemeen,
tegt zeer schoon, doch het was zeer veel en de beweging
der kamanden en gaanden was voor den eruttigen
indruk zeer hinderlijk.

Man tapel was het geresultief buitengewoon tal-
ryk. Het eten was in derzelfde eenvoudigheid minder
goed dan gewoonlyk.

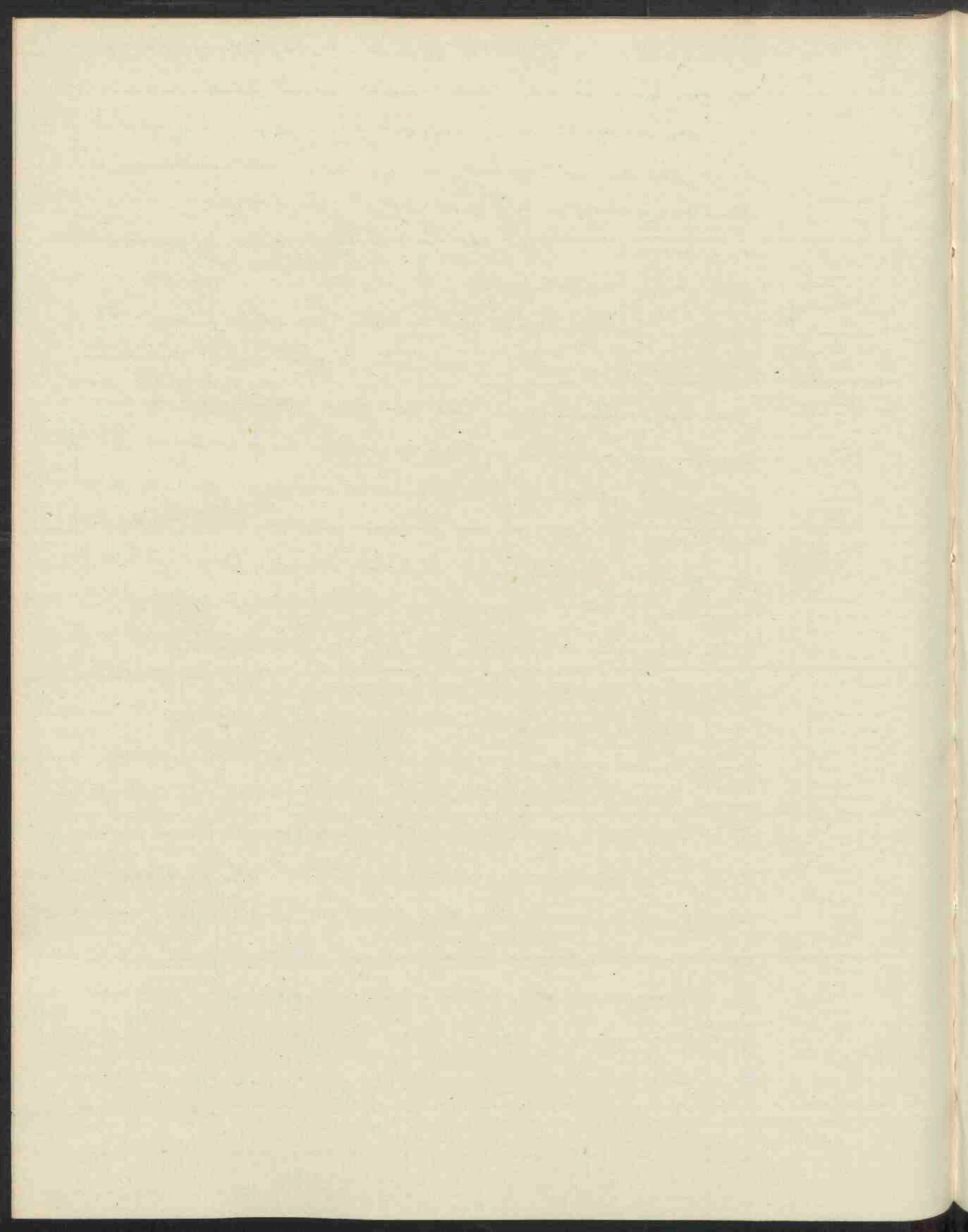
Mijn buurman kwam van Koningsberg en
dankte lang den spoedweg, die by my zieda dat
voltooid is uitgerund en de bruggen over de Elbe
tal. Die bruggen worden met grooten arbeid en kosten
gebouwd, zoo dat zy nog niet spoedig zullen vol-
tooid zyn. Hy deelde my nog dera byzonderheden mede.
Men gebruikt voor dera bruggen by Bautzen gra-
nit uit den Harz. De inwoners van het Oor-
dal hebben hiervoor een wintgerenden arbeid niet
krijgen waaraan zy vragers niet konden denken.
Het is alleen door den Spoorweg dat die steen
van de graven tot op zoo grooten afstand kan
vervoerd worden. Het is de ryk van Hartberg
tot den weg naar Magdenburg, welke de zeegevoert
vercheft heeft om vander te grote korten die steen
niet tot de Elbe by Magdenburg over te brengen, van
waer vreesd watervervoer kan aangevend worden.

2. Schulz Führer durch das Museum ... im Konigl.
Palais des Gr. Gartens.

Hy noemde mij een burger van Hartsburg, de dezer, ⁷³
Het gezelschap is om van deze stad eenen spreekwoord
tot stand te brengen, die aanvankelijk als een dwaas
heid beschouwd werd, en nu een nieuwe les in deze
Hartsburgers naspreidt. Ik heb niet vanderling,
dat men in 1848 de volksvergadering niet in die
plaatsen uitbreidde, de inwoners, ten eerste aan,
viele op het huis van den Waldener. Zoo
meinig kent de menigte hare ware vrienden.

Vra den middag is het weder langzaam hand
bater geworden. Wy gingen naar den Groffen
Garten. Deze is een der schoonste en grootste van,
delingen die men by de groote steden aantreft, het is
een geheel bosch met turien en een paleis in het
midden. Dit laatste, in de 17^e eeuw gebouwd, wordt
niet bewoond. Bodan staat de Verzameling van
het Sächsischer Alterthumsverein. Wy bezochten
deze verzameling waarin veel Duitche oudheden,
middeleeuwse voorwerpen van kunst e. d. d.
ne merkwaardigheden bewaard worden. Er is o. a.
een affaat van Tetsch; - verschillende handdoeken,
ten, en het de oude donkeren, enz. Op verscheiden plaat
ten zijn gelogenaken om hout te gebruiken; wy za
gen op alle groot gezelschap. Het schied voor de
bewoners van Dresden een geliefde plaats van
ontspanning te zijn. Wy hebben onder een groo
te lokaal koffij gedronken. Het viel ons op dat
men stiller en onduideliker was dan elders in Duitsch
land. In een der restauraties was concert. Wy
werkten echter te wandelen en tinnen verwon.

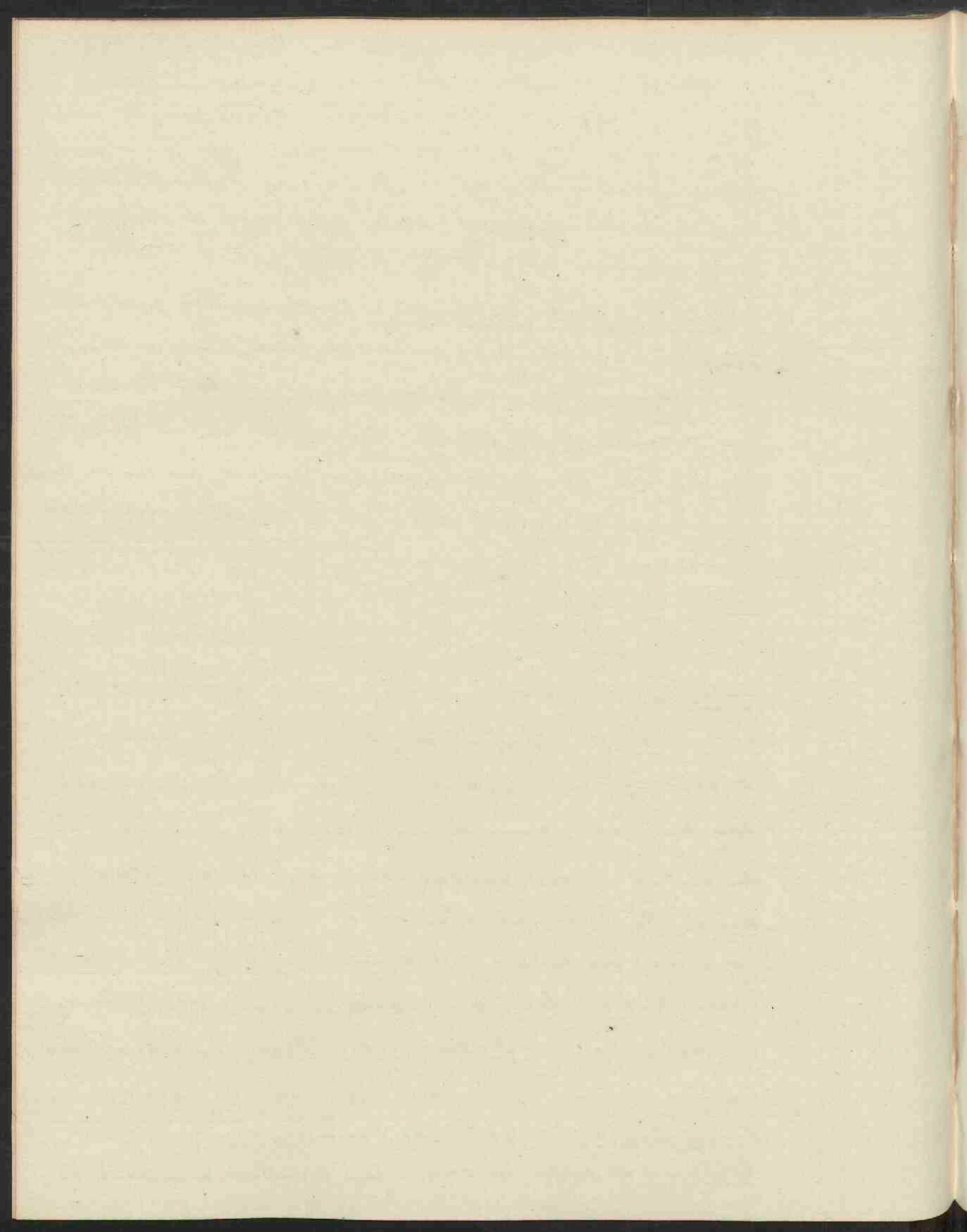

44

dend dat geloofenheid daartoe zoo uitgebreid en zoo of
gewisseld was. De avond was koud, vermisseling zwak
en aangenaam. Wy wandelden lang een omweg
naar de stad terug en zagen de zon helder ondergaan.
In de restauratie op de Brühlische Terrasse hielden
wy onzer avondmaaltijd. Ook hier waren vele
menschen en Concert.

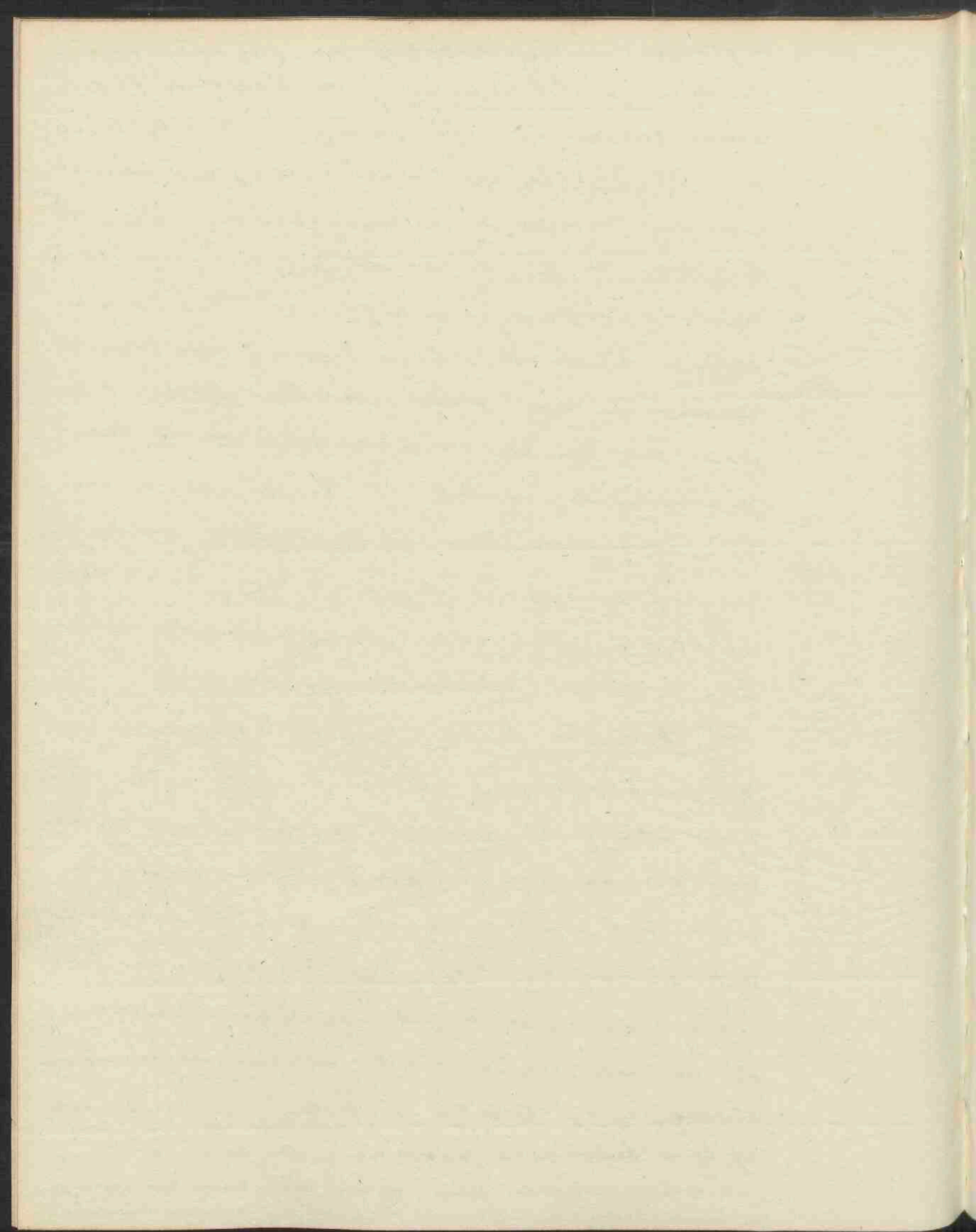
Saterdag 12 September. Ik bracht het grootste
gedeelte van den voormiddag met myne vrouw
in de Gallery van schilderijen door. Wy hadden
die vroeger goed gezien; maar het is een groot ge-
woonen die kennis, als het ware, weder te zien.
Nou waardeert het schone van de meesterstukken
kan te meer naar mate men er meer vertrouwd
mede wordt.

To een tena reden wy met een wapen naar
Pilnitz. Op onzen weg zagen wy de jaas-
markt in de Neustadt. Zy is weinig beter bekend,
doch zeef niet te min wy groote levendigheid
Wy kwamen voorby de vele plantzen van het
Lustigste op den rechter oever der Elbe; „dat Leini-
sche Bad“, waar men veel met bootjes heen vaart
en waar dat zomers schouwbaar is. Voor dertig
Jaaren heb ik deze goed gelogene plaats meermalen
ten bezucht. — Frieherrliche Restauration, die
toenwoordig zeer in den smaak is. Weald,
Schlöfchen, merkelyk in de boomen al verborpen.
Elisium is wat verder. Een aantal mindere in

rigtingen zijn nog daartuſſen. My dunkt dat in
 die opzigt veel toename in dertig jaren heeft
 plaats gegrepen. Daarvantegeen is het Landgraaf
 van Findlath niet meer kerkberg, zoo als welken
 maar is het eigendom geworden van Prins H.
van Pruffen, die het met groote korten preech-
 tij laat verbouwen en uitbreiden. Een tweede
 gebouw wordt door hem bestemd voor zijn ko-
 markeer en voor gasten die hem komen be-
 keken. Wy hadden daren aanloop van de Elbe
 gezien en bewonderd. Een Wykberg en die-
 gaarde van den Koning, Wachwitz, worden door
 het Hof doorpaans bevaand voor en na het
 verblyf in Pilnitz. Men ziet ook dit ver-
 blyf op eenigen afstand van den waf.

Te Pilnitz hielden wy middagsmaal, en
 gingen vervolgens met een zied door het bosch
 naar een gebouwe ruïne op de hoogte. Het
 pad derwaards en het gezicht by de ruïne be-
 vielen ons zeer. De Koning bezocht dit punt
 dikwijls met het Hof. Van het paleis der ko-
 ningst zagen wy de kapel met Frescoschilderijen
 die de veel personen uit het Vienne testament voor-
 stellen; zy zijn te zelyk portretten van vorstelyke
 of huns behorende personen. De eetzaal, die wy
 ook bezagen, heeft het gezicht op den tuin met vele ongen
 en op de Elbe. De kamers zijn ruim en zeer zindelijk.

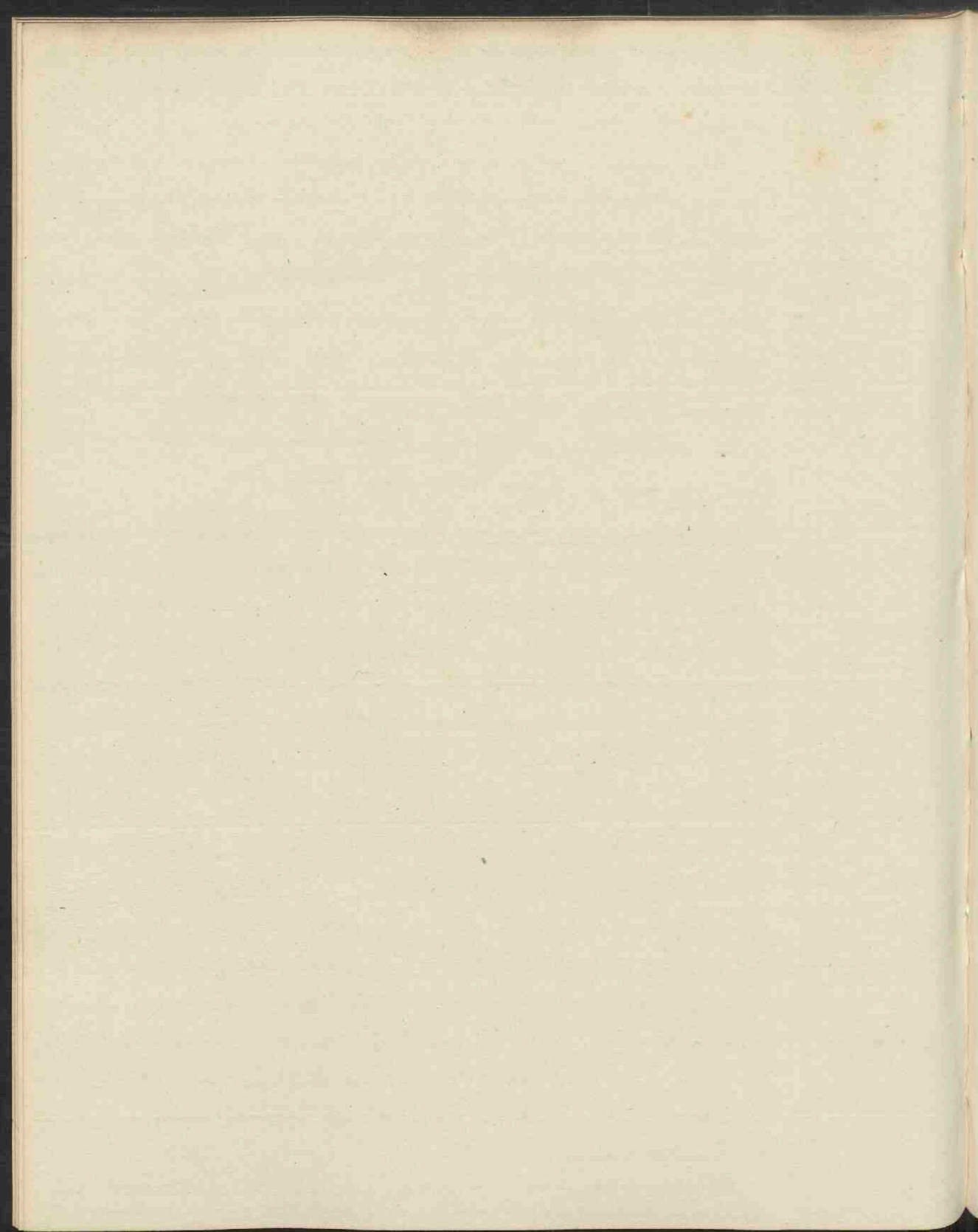
Het geheel van dit koninklyk zomerverblyf maakte een aangename indruk; maar door de ligging en omgeving dan door den bouw of de praakt.

Wij reizen de rivier over op de koninklyke pierbrug die kortelooft deren dienst bewyzt zoo lang het hof hier is. De brug aan de linker zyde der Elbe, die wy nu zagen, is korter en niet zoo mooi; evenwel was by het afdrygen der zon van het land en de kermat heeltyk toelaan. Wij kwamen korter Grofen, Gärten, die wy nu reeds konden, en keerden zeer vultaan over deren uitstap met het einde van den dag in onze woning terug.

Dinsdag 13 September Deren morgen het ik gezien en geschreven, en daarna hebben wy saam gezameld, en hebben de Tentoonstelling van Schilderyen en teekeningen van levende meesters bezocht. Dese verzamelt wyf, zoo als vroeger, de stukken van meesters en van kunstelingen der Academie van kunsten. Dit komt my ongetuist voor. Er waren slechts twaalf stukken die my zeer te vissen, met kopien van bekende stukken.

De los ston gingen wy in de Meano stad, bezogt daar de teekeningen van den heer van Quandt; meestal van nieuwe meesters. Enige stukken waren zeer lofswaardig o. a. die van Eggers in Rome; een Jesus en een Madonna kind, enz. Veel andere stukken kwamen wy middelmatig voor. De familie was buiten; ons viel het op, dat het hof zoo tamelyk en zoo moedij was, terwyl de menkel en vromedopen van kunst blyke van nycten en tussche zagen.

Wij bezochten een Panorama van Jerusalem, genomen van den Olyfberg. Hoewel het niet uitstokent

goed was, meede het taak delingstelling. Men verkrygt daar
 welke tafereelen concernate de aenschouwelyke voorstelling
 van de plaats, die in twee veel oprijden onze nieuwsgierigheid
 bereij houdt.

Wij namen nu een ~~wagen~~ wagen aan om van het bekende te
 gebruik te maken. Wij reden voort naar de plaats,
 waar een steen ter herinnering staat aan het manuscript
 van Mancini. Dit was op eene kleine hoogte nabij het
 dorp Rückwitz, een half uur van de stad. Men om-
 vier van dit punt de stad, en men kan uit zeer veel van
 helen, dat de Franschen hier van de stad uit konden
 trekken. Op den steen staan deze woorden: „Mancini der
 „Kaiser fiel hier an der Seite“ Alexander den 27. Au-
 „gust 1813.“

In een der veel herbergen buiten de stad, den Boop-
keker, dronken wij koffie. Men heeft er een goed uit-
 zicht; wij konden den Lilienstein, den Königsstein, en
 andere bekende, nog duidelyk onderscheiden.

Van hier reden wij naar Reisewitz, waar dit
 maal in den schouwburg gespeeld werd. Wij wandelden
 nog en zagen dat de tuinen en aanleg groen en fraai
 was, ook met eene inrigting om in de vroege lucht de
 neelvertrouwing te geven. Doch dit alles was blykbaar
 in verval; ook de beide schouwburg waas de ver-
 terning plaats vande. Dit nam niet weg dat met
 veel talent een paar groeppe Italiërs gegeven werden.
 „Schüller und Müller oder der Candidat als Præsent-
 werber“ en „Senora Pepita de Oliva und Lala Man-
 tes“. Het was te vroege wij terugkeeren, veel

Algemeene aanmerkingen over Dresden, dat ik reeds een
dikwijls bezoek heb, behoeft ik niet meer te maken. Alleen,
wil ik nog opteekenen, dat de stad in alomtegenwoordigen
glans zeer voortvordert. Ook neemt het getal der inwo-
ners jareljks toe. By de laatste telling bedroeg het reeds
164,000. Men konnt byzonder grote huizen, aan de
Luitkensyden der stad, zeeuwenlyk met grote trunks.
Dit byz. ondernemingen op speculatie, waerby dik-
wyls veel gewonnen wordt. Die grante gebouwen
worden by klein gedeelten aan families verhuurd,
soms 30 tot 40 families in een huis. Om kwam
die wyz van wonen, niet verhuurlyk want. Er is in die
gebouwen, grote eenzaamheid. Ook is het annexing-
deely dat veel caustant en stoyd tusschen buuren en
tunne bedienden, daarby plaats grijpt. De Hr. Müller,
die ons dit mededeelde, benoetigde wat wy vermaad-
den.

De herberg waer wy ons bevonden, Hotel Bellevue,
is ontstaan uit eult een groot huis, tot verhuuring
gebouwd. De plaats, waer het stas, was leeg, en
vermaarvaard. Zekere Kalkerte uit Brunsvyk re-
kreep van de regering behouding over dien grond, smits
hy dien herberg maakte en bebouwde. Hy deed dit niet
onvallstige middelen, maakte tekuld, wou ook veel
geed kost tot verhuuren van woningen. By zyn dood oppe-
zyn wou land zeer verwarde nabatenschap; Cottmunde
enemuel beter dan zyn vader, en werd een ryk man.

Deze jonge heer Kalkerte was levig democraat, ge-
heel belangloos want hy had veel te verliezen en zucht niet

tasenden wy gedrukt hadden. Er moest nu nog ingepakt worden, dat heel wat hard viel; maar de reis met de Helle was al te erg. Wy waren nu 12 me gezet.

Woensdag 14 September. Te half vrees verlieten wy Brorden, en maakten onze doopreis op den Ipvuweg even als verleden jaer. Van 10 tot 12 uur vertaafden wy weder in Leipzig, en besteedden dien tyd ons wat rond te wandelen, en een vruug middagmaal te houden. Te Haag, den buog draaken wy happy. Te half 10 uur, men wy desen avond in Hannover, welk was verneerd; Zoo dat wy tevreden waren te vernemen, dat er gelijkenheid was onze reis te vervolgen, gen zander mee den eersten trein te vertrekken.

Donderdag 15 September. Wy wandelaen en reden door Hannover, en verwonderden ons over de rechte gebouwen, die in de laatste jaren veel tijd zyn, en even zoo over die welke wy overal, te vord zyn. Jamit maar wy gebouwd wurde en ook in andere gedeelten der stad is het vrank, men der Pruten wy ongunstig, vooral onszindelyk. In de nieuwere gedeelten vertoont ruit de stad zeer schoon. Byzonder bewonderden wy den nieuwen Schouwbuog, die wy dunkt dat de meeste andere onestreeft. Van andere gebouwen en gedenktekenen, heb ik in vresere dagboeken reeds melding

te winnen. Toen de aanbesteding van 1848 en 1849
mislukte was, welke by niet in Europa blyven; maar
juist toen waren zyne graven gebouwen overkoop.
baar. Eindelijk nepprijsden zich twee nye geworden
broodbakkers, boven hem 100,000 Thaler voor deze ge-
bouwen; dit was een spotprys; maar Kalkbult wil
de naar Amerika gaan; - hy sluit den koop. Het
zyn nu de twee zonen diezer bakkers, welke de gebouwen
kweeken hebben, nyf verkopen en verfrachten, en mit
dit alles een zeer groute en orgaaneu gunttig gelopen
kerker gemacht hebben. Deze verkopeningen en de men-
del, berekent men dat nyf 150,000 Th. kosten zullen.
De onderneming is dus zeer grout; maar belouft ook
veel groute voordeel. Die twee bakkerszonen
zyn nu door kunnelyke Zwaegars en kunnne vrouwen
bestuurde de kerken, terwyl zy het volryft in huns
honden. Overkerkerlyk kunnne het ons niet voor,
Het is sedert Zwaanderen geopen, en mit alle vlen-
gel. zyn voltooid; daaraan wordt nyf gemacht.

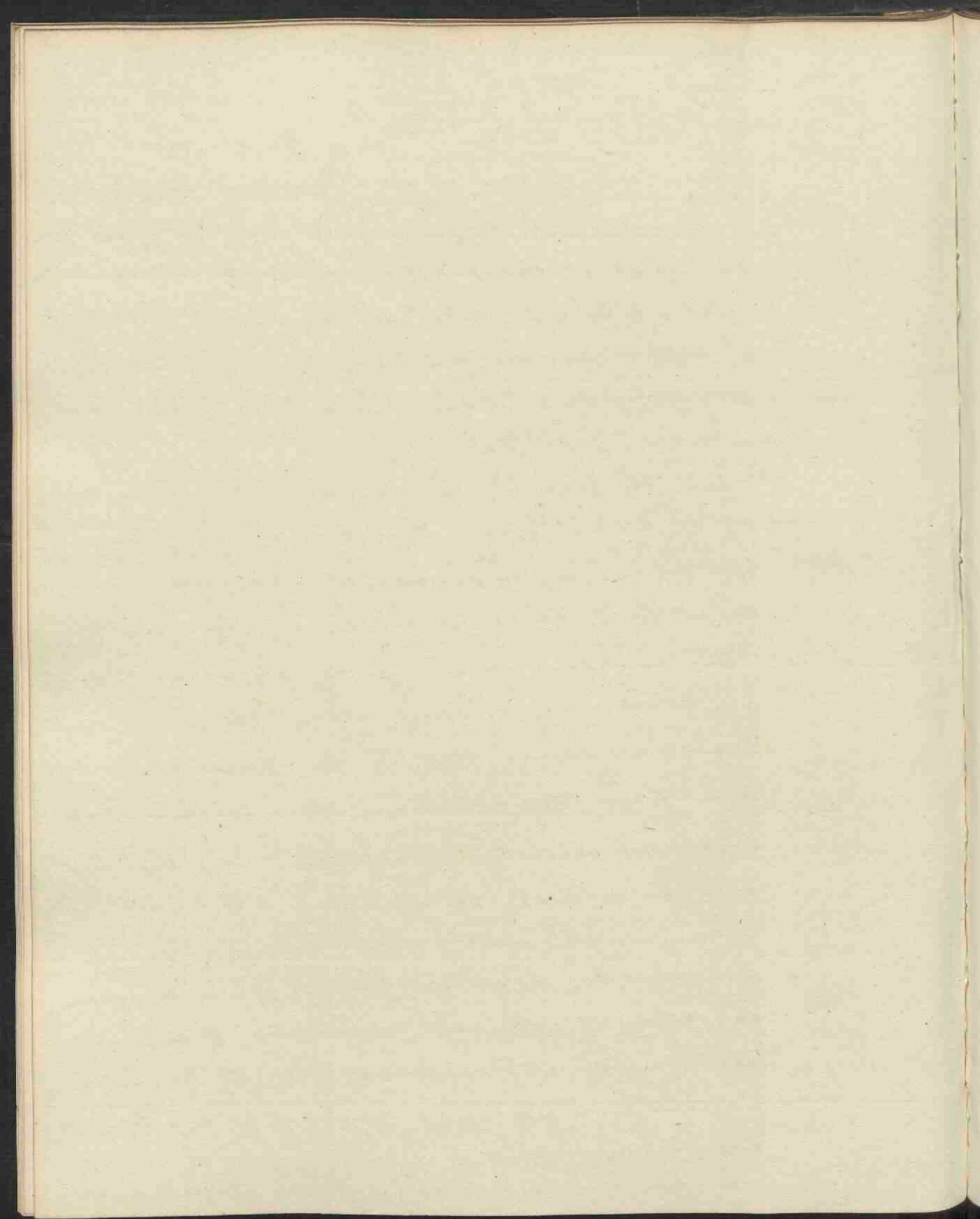
Door de spotprysen neemt het getal reynigers toe
ontfrakelyk toe, dat men overal nieuwe kerkeren niet
kunnne, meestal op groute sticht. Het beriep naar
Lapenoutheit wordt een der meest kunnstpryde,
en weltra ook der kunnstlykete.

Te 2 uur 38 minuten verbrak de trein, die van Berlyn kwam en naar Keulen reed. Wy hielden weinig stil en reden meestal zeer snel. Te Minder had oammetelyk by de eerste plaats, daar dat al het goed dat uit Hannover kwam, ontbreukt werd. Met het begin van het volgende jaar zal dit ophouden, daar op dien tyd de tussening van Hannover tot het Tolverbond in werking treedt.

Even als gisteren was de avond heerlijk schoon, het land leverde veel verschillende stricken; byna overal was een zeer vrolyke landbouw en veel hand by de kamers in het oog vallend.

Ons reisplan bracht mede dat wy deren avond van elkander afscheidten. Myne vrouw met Maria en Louise bleef te Dinsburg, waar wy tegen 8 uur aankwamen. Ik reed door tot Duits, dat ik te 10 ure bereikte. Dit viel my wel hard; maar het was niet wel anders in te rigten. Wy hebben geen vereluching gehad waarmede wy bysunder kennis gemaakt hebben, dan alleen een Student uit Leiden, Graaf van Rechten, die ons zeide dat hy en de heere Schier melgemeintelyk gelijkydyg met ons op den Tintenberg geweest waren.

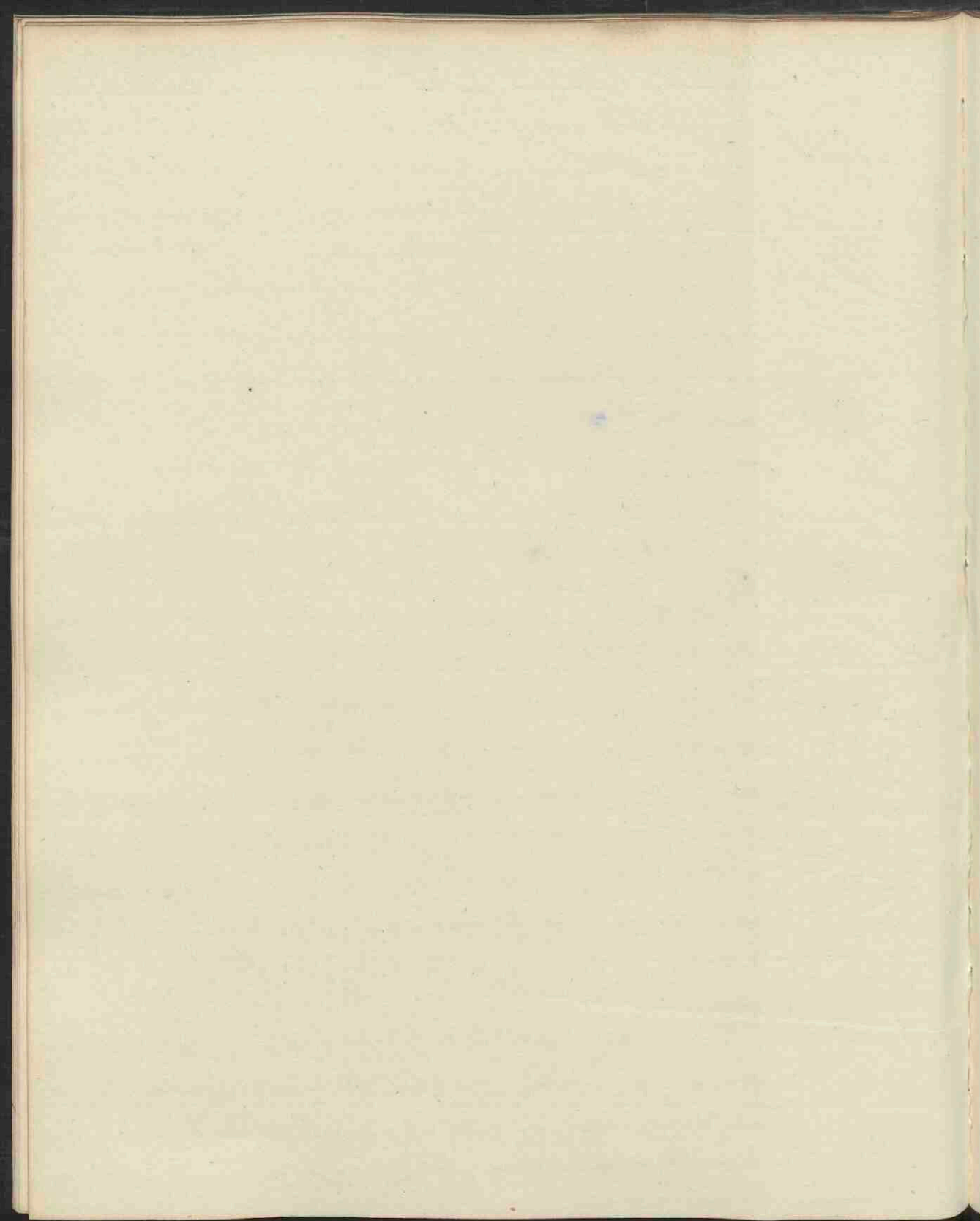
Ik nam myn intrek in het Hotel: Bellevue. Aan

tafel by het avondeten, praatte ik wat met mijn
 buurman. Hy zeide my dat hy een spinteman was in
 Koninkrijk geweest was en nu bijlyt met my heen
 was aangekomen. Hy had te Dintjen en te Berlyn ge-
 slagen. Hy kerstigde was my een vreesge buurman
 geweest had (2. de. 72) dat alleen my de kringen over
 de Tweedst en over de Hofat ontbreken, halpen van
 kufkenomente van twee mylen vplouert. De brug
 over de Hofat was spoedig gereed, en; doch die
 over de Tweedst vertoert zeer grote werken en ho-
 ten en kan eerst na een geruimen tyd voltooid zyn.
 Het is, zeide hy, een veel moeyteliker werk dan na de
 brug over den Rijn, die men by Keulen bouwen liet.

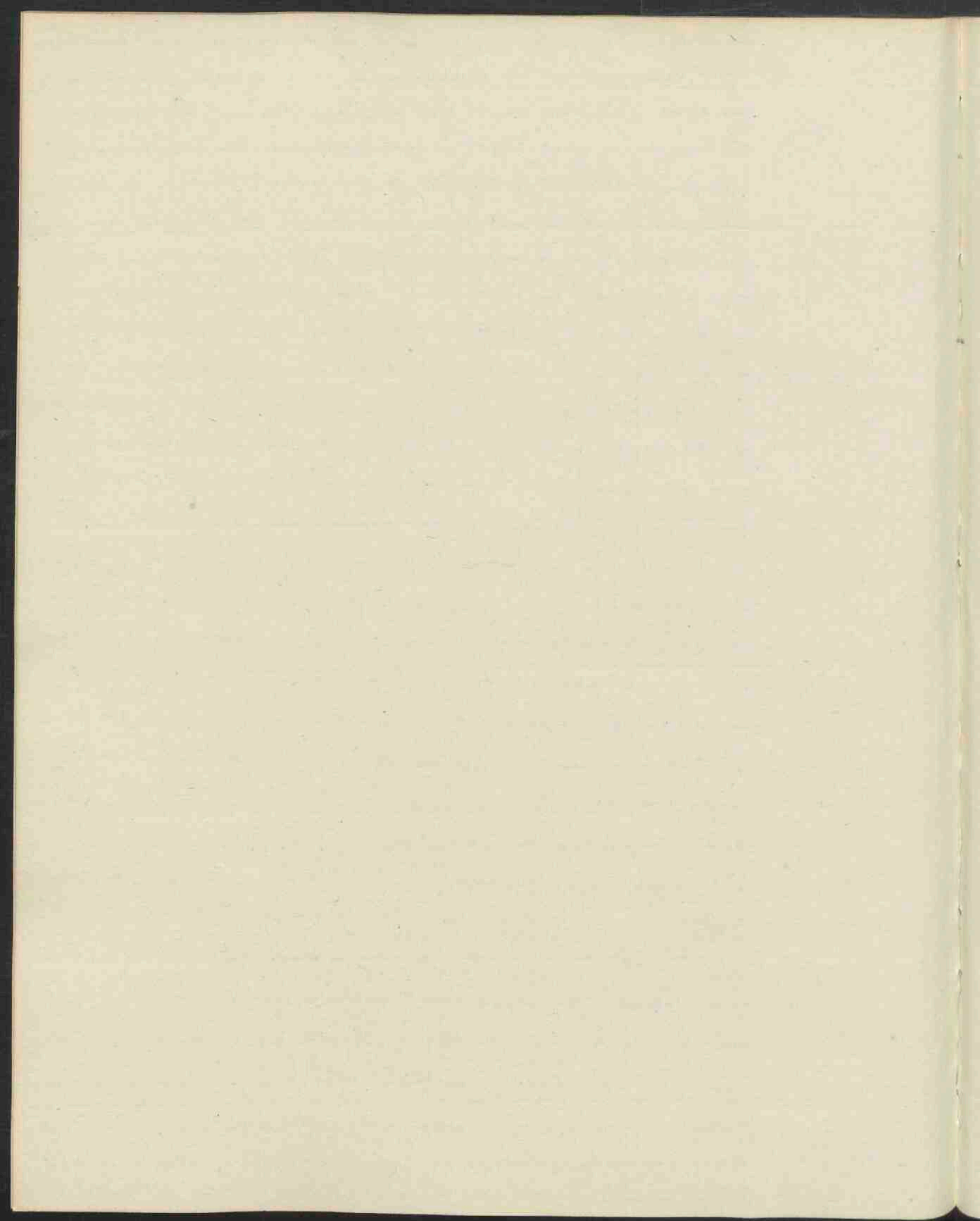
Vrydag 16 September. Er gaan 4 karinen van
 Keulen naar Brussel en Ostende. Ik vertrok
 met den Tweeden te half 8 ure. Daar is de Kaas-
 of speltrein. Werkelyk wand 4eltraam aangehan-
 den en need men met groeten spoed; en dat ik te
 twee ure need, te Brussel was. De trein die
 te 8 ure vertrokken is keulen, en ik aan twee
 vernaam, eerst te 4 ure aan. Ik wand heen,
 vesting in het my need, bekende Hotel de l'Uni-
 vers.

Van tafel had ik tot buurman een yverig vrou-
 wender van Liff en van het verbodstelsel. Ik
 was verwonderd over de verregaande onkunde en het
 zelfgastrowen waarmede hy daavover sprak. Het is my
 vreesge wel eens vorgekomen dat myne beleeftheid in het

aankomsten en uitscheppen naar zulke bevermipen naar zwaarte
 moet opgenomen. De deantwonderde hem daarvan op d'oorlog-
 den kwam en wilde hem niet, schuchtyf blyven. De meemben,
 de Engelen en de Hollanders, prediken den vryhandel om
 zick ten koste der Duitschers te verryken, hebben en andere,
 hebben in Duitschland daarvoor komen. Stoyden, in hun zigen,
 kunt hebben by en niet voor gedaan. Hoe kunt gy ons die on-
 derwerp spraken en de leze van list verbedigen, naegde ik hem
 toe, wannere gy geen betere gronden hebt dan d'oorloghephen,
 des te herhalen, die slechts korten her meinyng gy met het end
 twyfel bekend zyt. Geseelt gy dan niet dat zulke gezegden, die
 de Duitschers elkander spraken, niet, bevermen naar het
 nut der vryhandels naar Duitschland. Postquam hebben
 moet gy niet eens dat zyn verdrinck bestaat in der
 stoyd dien by in Engeland gesaent heeft en de zage dien by
 behaelt heeft. Gy zyt nu jong, lof es te op het om de zwaarte
 grundyng te onderzaken, dan zult gy geheel anders spraken.
 Dat is onvastelyc, raide by, men zick het in de gesele
 pulitick van Engeland. Thans wil het oorlog op het vaste
 land daer uitbarken l'opoken Rusland en de andere staten, ten
 einde alles vermaent worde; en daarna vitschintend met Duitsch
 land en de andere landen te kunnen handel droyven; het kan
 de nutwaert van het vaste land niet lyden. Daarom zullen ook
 de Duitschers zick lieve met Oostenryck van Rusland vinten
 tegen Engeland. Hoe kunt gy door zyn verdrinck; L'opoken
 land zunde het vaste land willen arm maken om en
 neel wanen te kunnen slyken. Geseelt gy nu niet, dat Engeland
 niet zo onvastendyig zyn kan. Men kan immers het meeste
 verhoopen van een ryck wick en niet van een arm. Zoudt gy
 als gy fabrikant waart verlangen dat twee kanten zyni,
 neerd vintten. Ja, ja, gy moest zeggen wat gy wilt, de

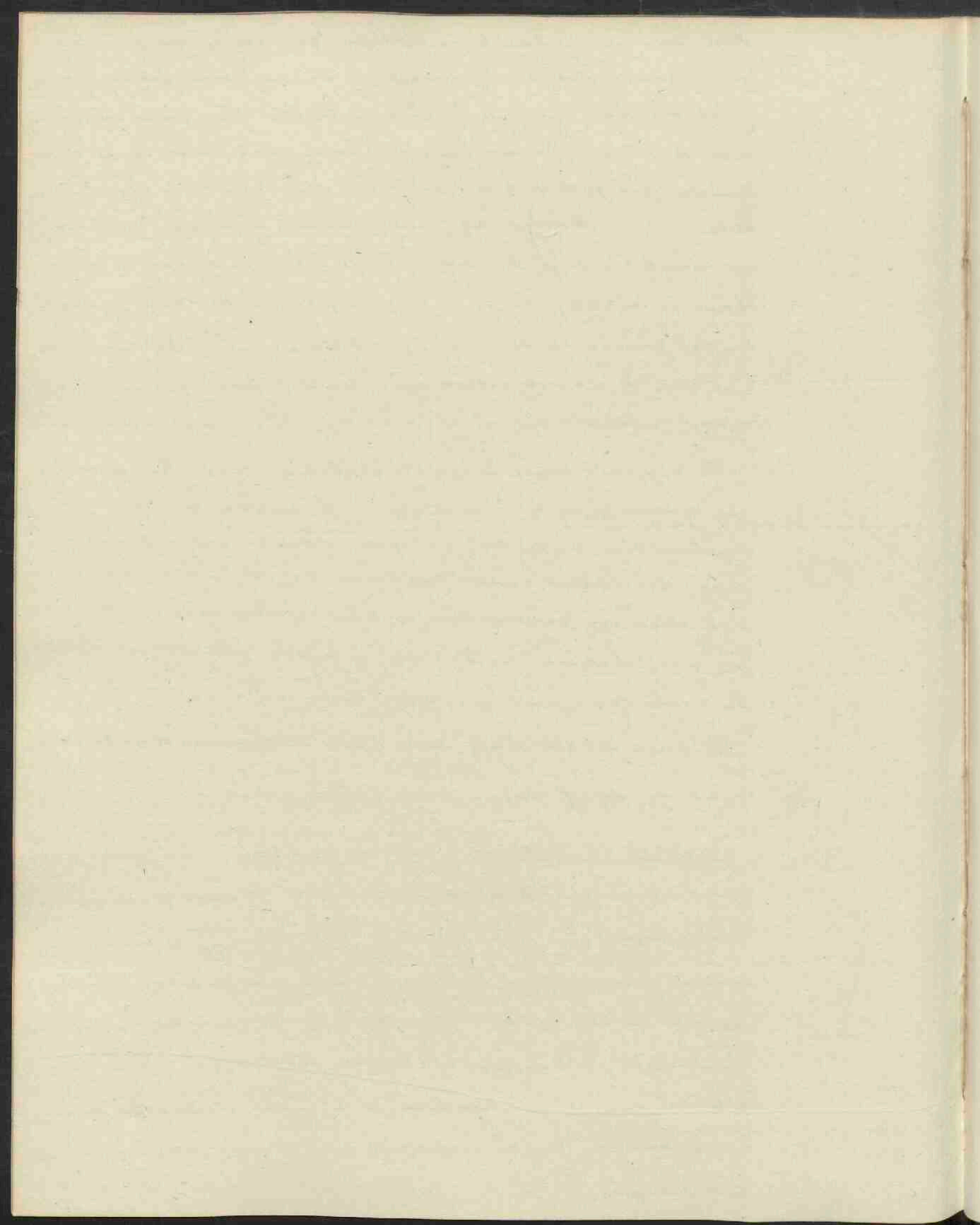

Duitchers zullen hun kruis uitroepen zoo als by het gaed vint...
 dan, en zullen zich om de vreesdelen daarbij niet bekommeren
 - De vreesdelen zullen te dit negt vreesdelen niet betwisten; maar
 meer is, zy zullen u welkomen vry laten al het vout en in te be-
 handlen, dat gy toch zoo verstandig daer voutt en uit te vouten
 deen. Dat is myn verwachten, kunnen niet aan
 het wankelen trage is natuurlyk; maar ik ontken hem al,
 thans die kent my als of by my gestopen had, die byna lantolde
 een zoo gaarne by die gelegenheid aannamen. Hy werd veel
 wat kans in ons ik geheel niet; wy scheidden gaede voutdelen
 maar ontsongt om weder over den vouten handel te spreken.

Ik maakte myne eerste wandeling door Brussel, om
 my weder want te orienteren. Ik konde my niet meer
 handlen van vouta herinneringen aan de gebeurtenissen van
 1830; hoe geheel anders voutde de vastland vout om land
 ook voor my gemest vout, in dien de Repening en de vouten
 nen van invloed verstandig en voutlyk gekonndeld hadden.
 En wat laat niet nu verwachten?

Ik ging in het Cafe des Mille Colonnes, dagbladen
 lezen, en bleef daarna thuis schrijven.

Zaterdag 17 September Dieren vouten vout is by het
 inschryven aan het Bureau van de Congres de voutlyk kon-
 ningen, Engel uit Brussel, met vouten ik ging voutdelen en
 anderen, die by later op vouten voutwankelen, zoo dat by
 voutlyk een kring van vouten van het Congres voutdelen, vouten
 van vouten in voutlyk voutlyk als ik vouten. Ik val niet
 elke voutdelend optekenen, te vouten omdat het voutlyk
 voutlyk voor my vout de voutlyk, die ik niet kan, is het vout
 voutlyk vouten.

Te 2 ure was vergadering van het Comité central, dat tot half 5 duurde, en waerin voornamelijk gesproken werd, vooral over de inscriptie van Statuten der Kamer, en over de anderzinsige mode desing van hetgeen uitgegeven wordt.

In het Cafe des Mille Colonnas, daarna in het Cercle de Commerce.

Van landgenooten zijn Baumhauer en Fischer hier gekomen.

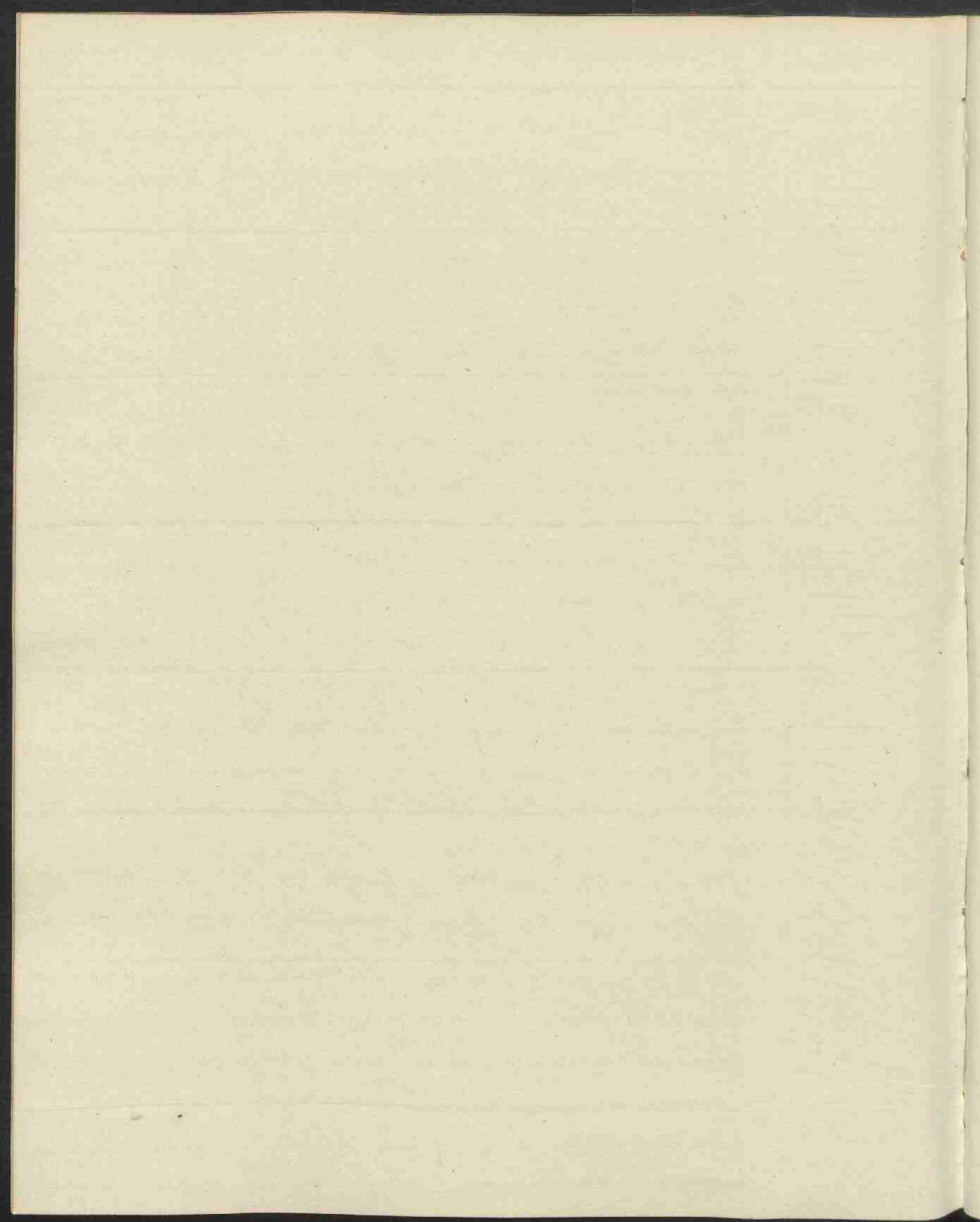
Dinsdag 18 Sept. Buren morgen is ook Vifve, ring aangekomen. Veel gewandeld; te een ure was er Concert in het Park. Het getal van onse en vreemde kennissen wordt steeds grooter. Te 2 ure vergadering van het Comité central.

In het Cafe des Mille Colonnas. Vardesville, waover gespeeld werden: Mathilde ou la Jalouse, en Les Comitate du Tanneau. Het zijn Fransche stukjes met kleine gewone gasten en kleine eigenschappen. De uitvoering was zeer goed; inzonderheid was ik heel tevreden.

Tuy gingen nog in het Cercle de Commerce, waar tuy brief doonken, en de Hollandsche dagbladen las.

Woensdag 19 Septemb. Ik vind voortdurend groote lang in de gesprekken met onse en vreemde kennissen van verschillende landen die ik hier ontmoet.

Deze morgen te 11 ure werd de vergadering geopend. Men heeft mij als bontlandbouw lid van het bestuur, dat mij wel niet verlopen mag. Na de vergadering kwam de Socié

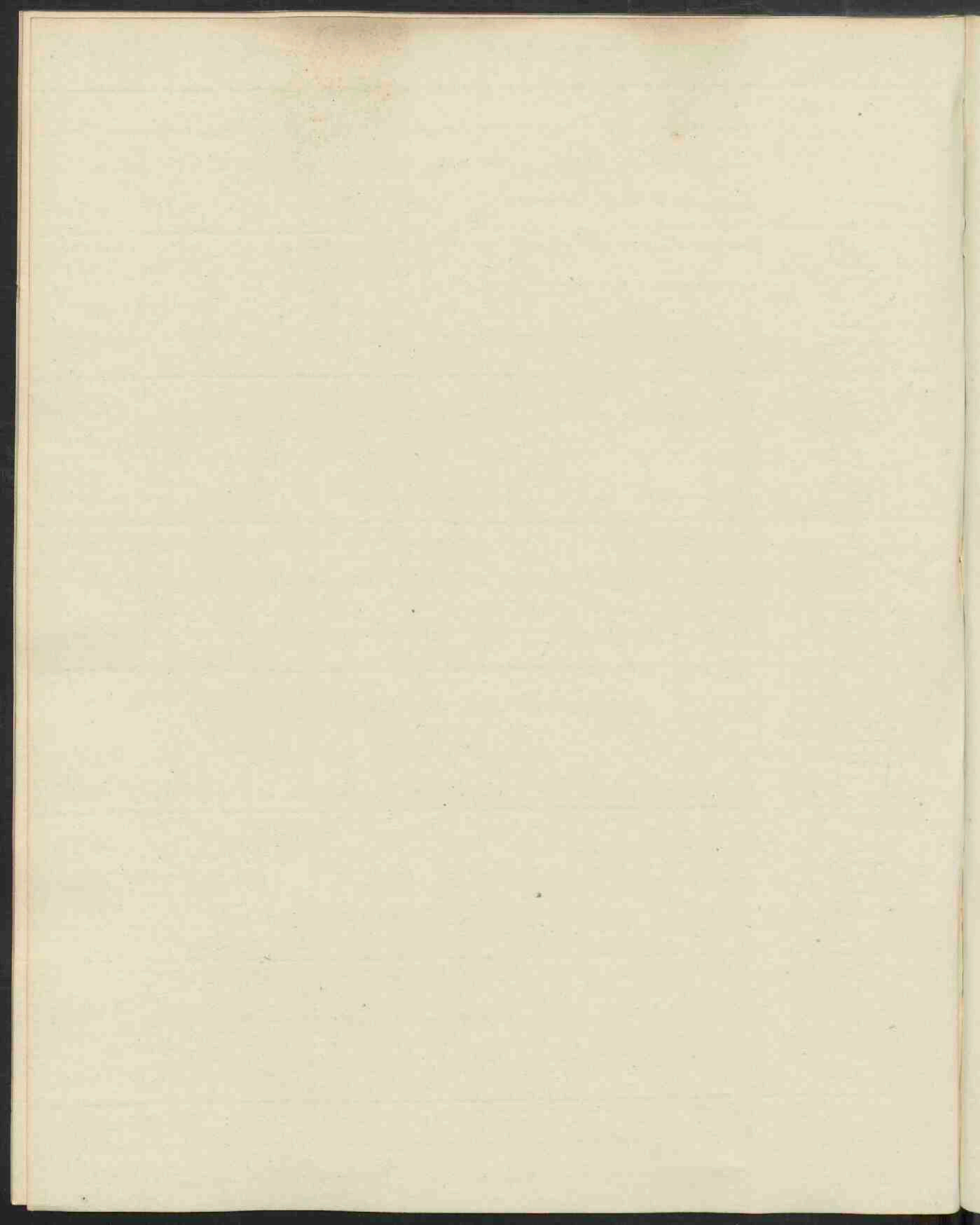

byeen. En bleef daer nog een geruime tyd omme tot half
 zes des ochtends by den Hr. Queteler toe in aabtyd ging. En men
 nael naomane mannen, waaronder de Schenker van Br.
 noulantische zaken. Ik was tofiche. Bertini mit Tenze en
 waerlich mit Brecken. Moer tot eten was er groot
 gezelschap; Ik bleef er tot 11 1/2 en kwam met Veffering
 en Baumkammer terug.

Dinsdag 20 September. Te 9 ure vergadering der
 leden, die tot min 12 denide. Het beinlich, After,
 en anderen wandelde ik en rustte wat uit in het Cafe
 royal. Te 2 1/2 grote vergadering, waerin ik het voor-
 zitterschap eenigen tyd vervulde. Ik nael verzoegen
 met Gornier naar Appiabene, waer een gast ge-
 zelschap was; ik was tofiche. Ranka en Malinari mit
 waer ik kennis maakte. Verzoegen was er groot gezels-
 chap by Despiciens. Ik vond hier o.a. Hennou mit
 Smit en Blondeau mit Parys, den Constaten van veran-
 deert. Ik maakte ook veel nieuwe kennissen.

Woensdag 21 September. Tweede vergadering des af-
 deeling te 9 ure; vergadering der algemeene verga-
 dering te 2 ure. Te half 6 ure groot Midday
 eten der leden. Een belangrijk incident was
 de komst van den Koning met zyne twee vrouwen in
 de vergadering, die als gewoonlyk waer voortgaet. Zy ble-
 ven meer dan een ure de verhandelingen bywoonen.

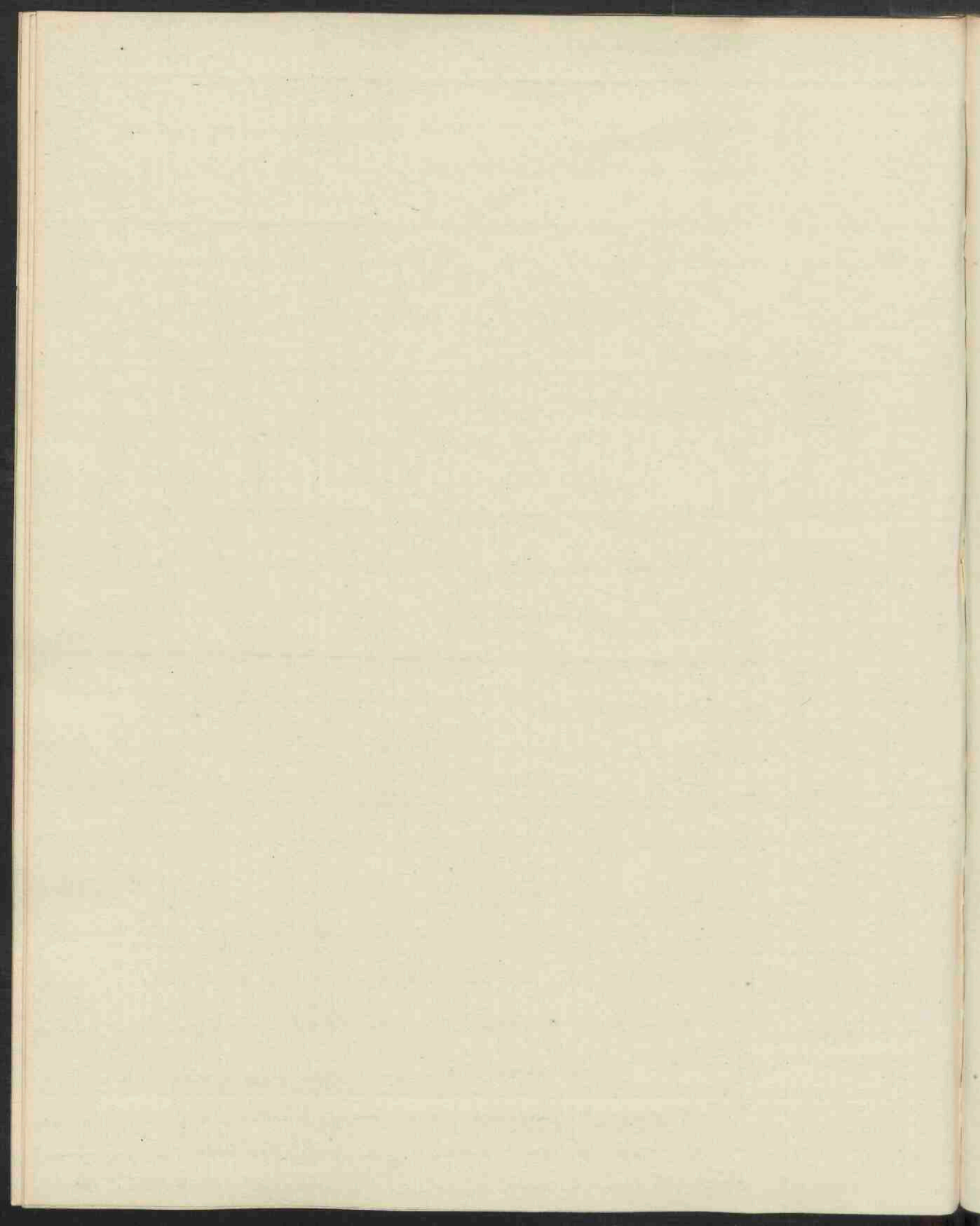
Donderdag 22 Sept. Leer draakte dag. Te 9 ure verga-
 dering der afdeeling, waerin met moeite de onderwerpen
 van het programmaal werden ten einde gebracht. Te 2 ure

algemeene vergadering, die eveneens, en meer nog, met veel
 aandacht overbaker was. De verhandelingen waren zeer
 breed en de belangstelling groot; maar de tijd was te
 kort. Het was half 6 ure een men uit een gang.
 Intusschen was een hele liden een uitnodiging
 teefskomen om te 7 ure by den koning te maad
 tyd te komen. Ik was georne daarna verschand
 gekken, doch dit was niet mogelijk. Wy waren
 in groot aantal; ik ges 40 tot 80. Het dunn
 niet lang; ik was gaet geplaatst; doch no heeten
 was my de waarte zeer hinderlyk; van dat ik my niet
 wel gevoelde. Die hertelide niet van dra ik in de
 vrye lichte kwam. Ik ging toen datselyc naar
 hant, en niet naar den Minister van Binnen
 landste zaken, waar eene wonklygenkunnst was,
 van als sneerday en dingstey. Het is al te dwe
 de inspanning voor het Congres en bovendien de fies
 telyke byeenkomsten. Ik stude het voor my verhiestlyc
 vinden, dat de laatste geboet konden duuppelaten waarden

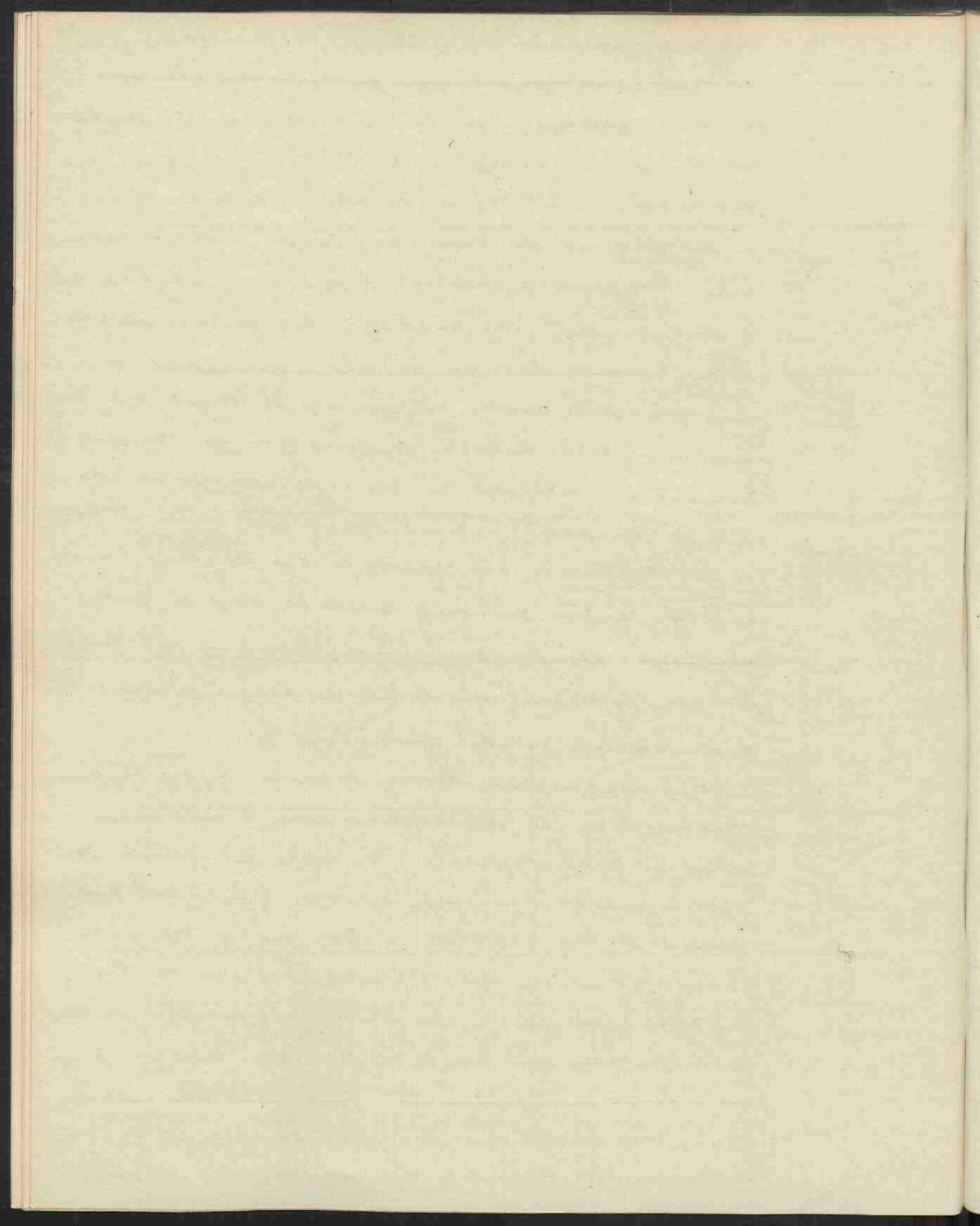
Vryday 28 September. Niet liden van het Congres
 kwam, desen morgen by den heer Dupatieny ons te ont
 cessen, of men een ontwerp dat in 1847 voorgeschand was,
 doch door de gekentwipen van 1848 onuitgevoerd geblee
 than, zunde Hume hevatken. Men inenutte namolyc
 een Congres te houden, om over onderwerpen van het
 armenesen en de weldadigheid te handelen, en voor
 al de betrelkingen en mededeelingen tusschen van

die nu daarmede bezig konden te worden. Er werden zeer goede opmerkingen omtrent dit plan in het midden gebracht. Algemeen oordeelden wij dat ~~na~~ een Congres niet openbaar moest zijn in dien zin dat elkeen er als lid en spreker naar toeplaten, en het publiek de bevestigingen konde bijwonen. Het zoude in dit geval bijna onwenselijk en ydele declamation outaarden. Het gewichtigste zoude zijn groote belangstelling uit te wisselen en anderen mede te deelen en grondig te bespreken. Er werd ten slotte besloten de praef van een Congres te nemen, zoo mogelijk in het volgende jaar. Aan den Hr. Dupont werd opgedragen met een Comitee in Brussel te overleggen, en aan de leden in de andere landen voortaf mededeeling te doen omtrent het programma, ook van die leden verlangende te vragen omtrent de personen die men bepaaldelyk zoude oproepen.

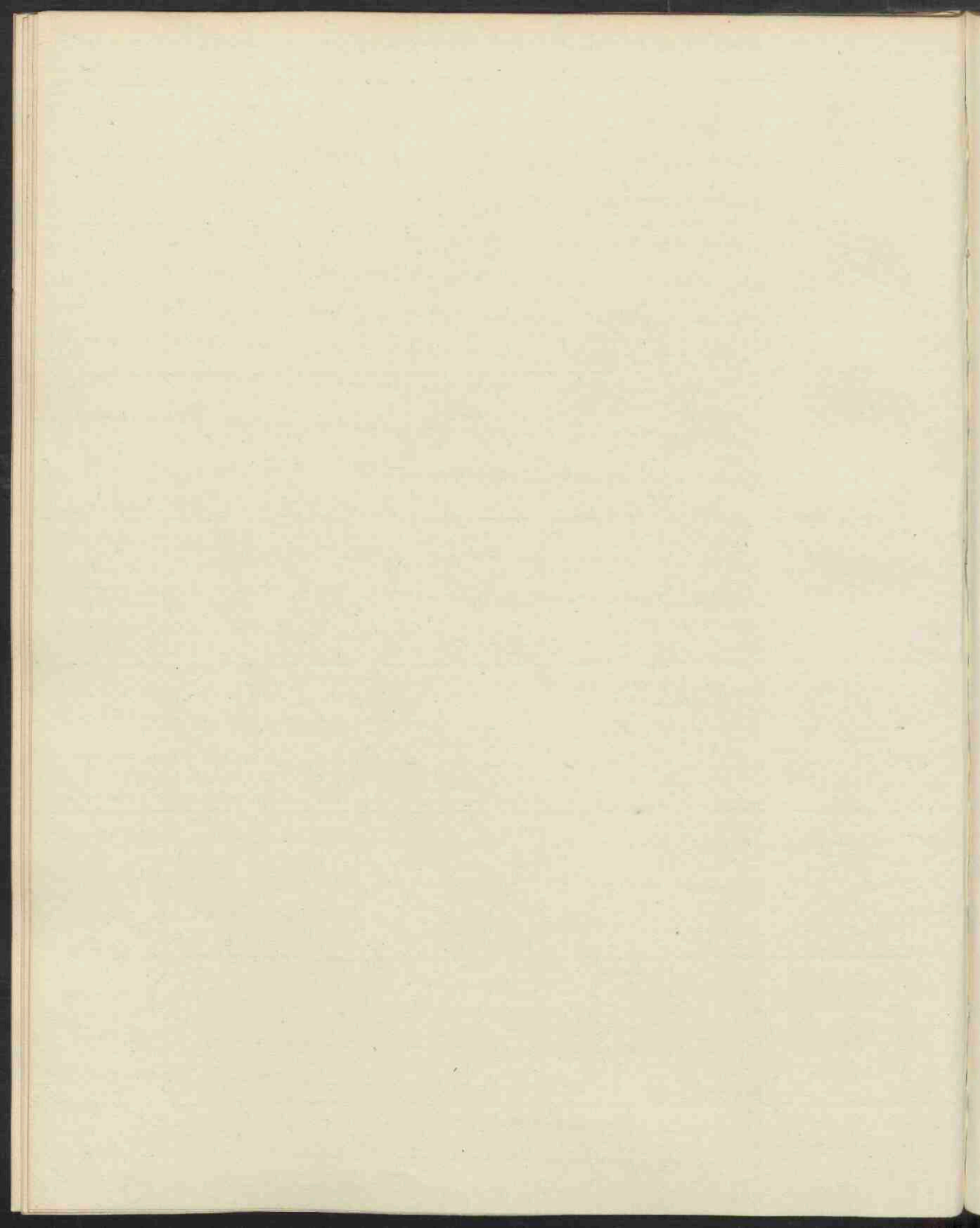
Met veel andere heeren bezocht ik de Tentoonstelling van de "Association pour l'encouragement et le développement des arts industriels". Het doel is vooral de behoorlijke kunst en op de fabriek naderhand toe te passen. Dit streven is in den geest van onzen tyd en wordt ook reeds in Engeland aangetroffen. De tentoonstelling was hier de eerste van dien aard, geheel door vereeniging van byzondere personen. Men was zeer goed gezind; er waren veel fraaye voorwerpen; doch de uitbekendste fabrikanten hadden er nog geen

deet aan deze tentoonstelling genomen.

Ik ging met Boumbanin by den Hr Perrot, waer
tuy den Hr Stalle ontmoeten, en ont de nyghtheid der
twiske spraken. By den Hr Quetelet en anderen gin
gen wy nergoef.

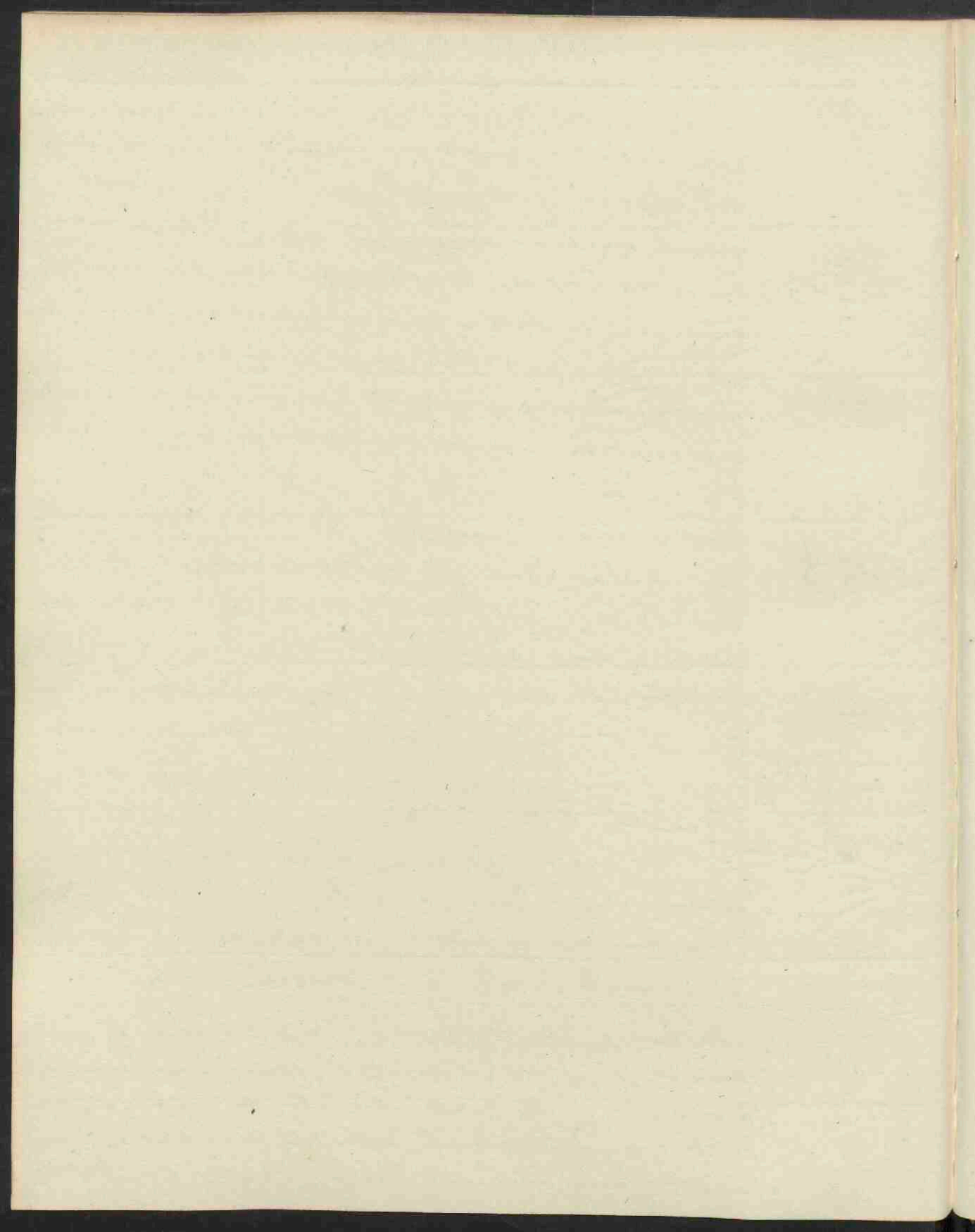
Wy bejagen ons vervolgens naar de gezangenis
der Petits Carmes, waer de Hr Despotiaud en
eenige andere keere, eroneens kwamen. Dit is een
oude gezangenis, die vroeger twel voor Geschiededigen
en veroordeelden tussens politieke misdrygen ge
bruikt waerd, en nu bysonder voor Correctionne
te veroordeelden bestemd is. Hier zyn voor de
mannen slechts twienze cellen; algemeen werken
zy in grante verbroeken. De slaapploaten zyn van
kortin tyd zoo ingesigt, dat elk door cirkers pla
ten en van boven en van baren door draadwerk ge
heel afgeroenderd is. Deze koojen kwamen my zeer
daadmatig voor. De gezangenis van de
vrouwen is er nieuw by gebouwd en bestaat
uit 105 cellen, insiarran er 70 besondt waren.
Dese waren zoo als gewoonlyk ingesigt; doch de
gansen en alle tuffchenruimten waren eny en ke
krompen. Men had, zoo ons de Hr D. zeide, niet
meer plaats. Doch by my kwam de vraag op of daw
de vrouwen gezangenis noodzakelyk naud die de
mannen, wesen maekt, en zelf, zoo dat zelf, van
het zengit en sekant geene behoudlyke afscheiding is
kanne gemaakt worden. My dunkt dat het
juist omgekeerd wenschelyk soude zyn. Wy za
gen ook de kapel, waerheen de vrouwen gelluygert

worden gebragt en zoo ingesloten, dat hy zich
 naarmogelyk beweegen konnen. Ik konde dit al
 los onmogelyk bewonderen. De geestelyke rustloos
 aan welke de zyn van de nachtsomring oppoeden
 gen is, gaven zynkij getingenis van het calcon-
 thalid, dat trouwenz eert sedert eenige maan-
 den in werking is. Ongetwyfeld zal het eenzaam
 opelusten in cellen de vromdeelden. Jegenz dene
 vromme knoersels bingramer en onderzoopenen
 maken; doch of hy daardoor zoo veel verbatend in de
 maatschappij zullen tempkeren, kondt my niet zeer
 onzeker want.

Uly waeren met veel kennissen aan tafel en gin-
 gen daarna zaans in de Vandeville, te weten
 David, Weinlich, Engel, Asher, van Riede, Vis-
 tering, v Baumkauer en ik. Wy zagen twee stuk-
 ken „Bataille des dames” en „Les demostelles de St-
 Cyr”. Ik vond die stukken niet zeer schoon, en was
 ook niet zoo appetogen over het spel van Del-
 phine Fiv, de la Comédie française. Zy kwam
 my niet natuurelyk genoech voor. Overigent was
 ik vermaad en maakte de benaamdheid my scha-
 pen; zoo dat ik niet zeer geticht was om ge-
 maegen uit de vertooning te scheppen.

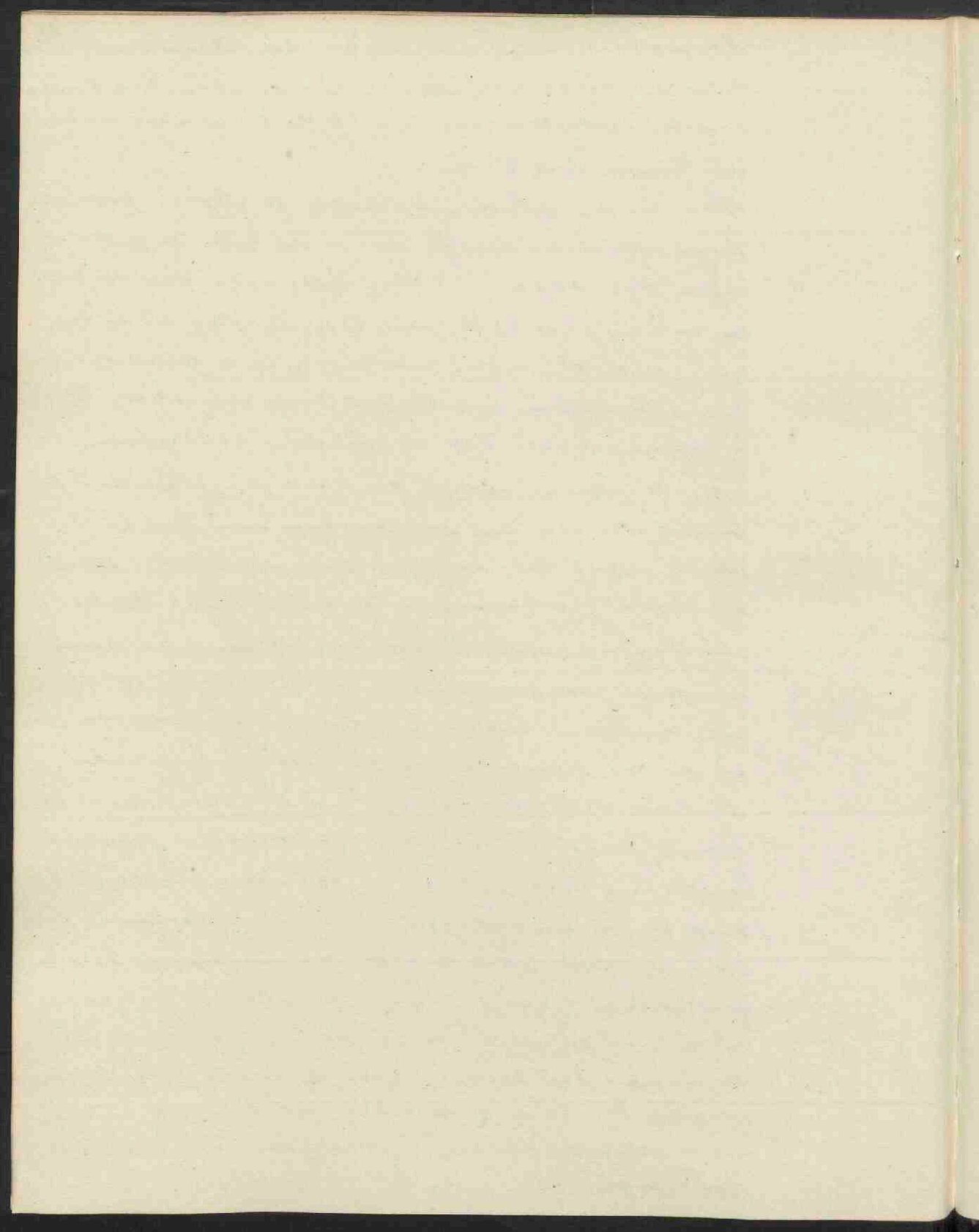
Zaterdag 24 Septemb. Ik had veel in te portelen,
 door het groot aantal boeken en stukken die ik kato-
 men heb. Ik poegde besaaken te maken, en door
 de afstanden groot waren, besteedde ik er veel tyd aan
 en vond toch niemand thuis. Ik ging by Selesq,

Arrivabene; - den vriendelyken heer Heuschling welke ik op 'zyn bureau en in 'zine woning. Aan het Bureau van den Moniteur bekam ik de nummer, die over het Congres handelen.

Het maas, gisteren en heden de Septemburfeste, naar myn vriendige herinnering aan de gebroeders van 1830. Men bespeende van die feest ten weinig; het volk weet en niets van, en de beschaafde lieden weten wel dat er niets wezenlyk gewichtig of aethan gelukkig te herdenken valt. Het meerkwaadigste heb ik tusschen goed gezien. Dit was een groote optocht, die reeds ten gelegenheid der kermisfeesten van den Hertog van Brabant plaats gehad had, doch nu herhaald werd. Deze loost van vertoorningen is historisch: Renssen en rennieren, gelden en braderochappen met hunne insignien, wapens waarop de verschillende banen, pen vertoond werden; - allerlei zinneligheden, zoo als die der Invereldbeelen, en heel an dese zaken; - de Burgemeester, eenige ambtenaren, veel burger te paard; - nog meer te voet; - musiek, militairen vutery, enz. Dit alles vermaakt het volk eenige oogenblikken; maar beschaamt heeft het niet meer. Men is niet leuwandig en trake, loot genaeg meer, om aan die plompe rennieren rennieren genaegen te vinden; en de Corporation die huse knocht en praecht by zulke gelegenheden pleigten ten toon te spreiden, zyn eifentlyk verdwenen, en er waeren slechts in schyn eenigermate in het land gehouden.

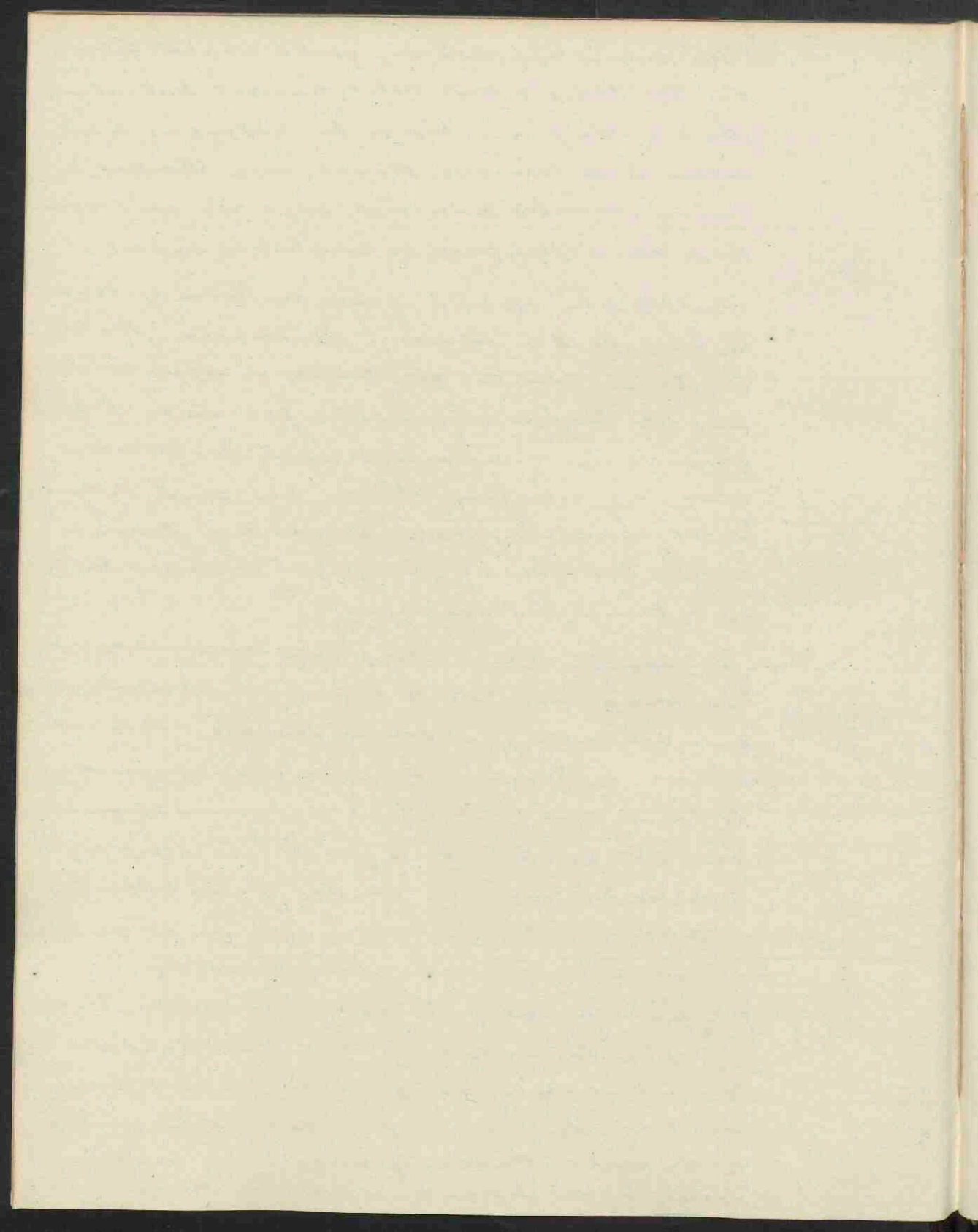

Uly waren nog met een groot aantal leden van het Congres aan tafel, meestal Duitschers. Sta hier eten gingen wy in het koffyhuys, wandelden in de levendige Straten van Brussel, en zielden althans waarsnel, naar zoo het wy niet lang denzelfden weg de terugreis maakten.

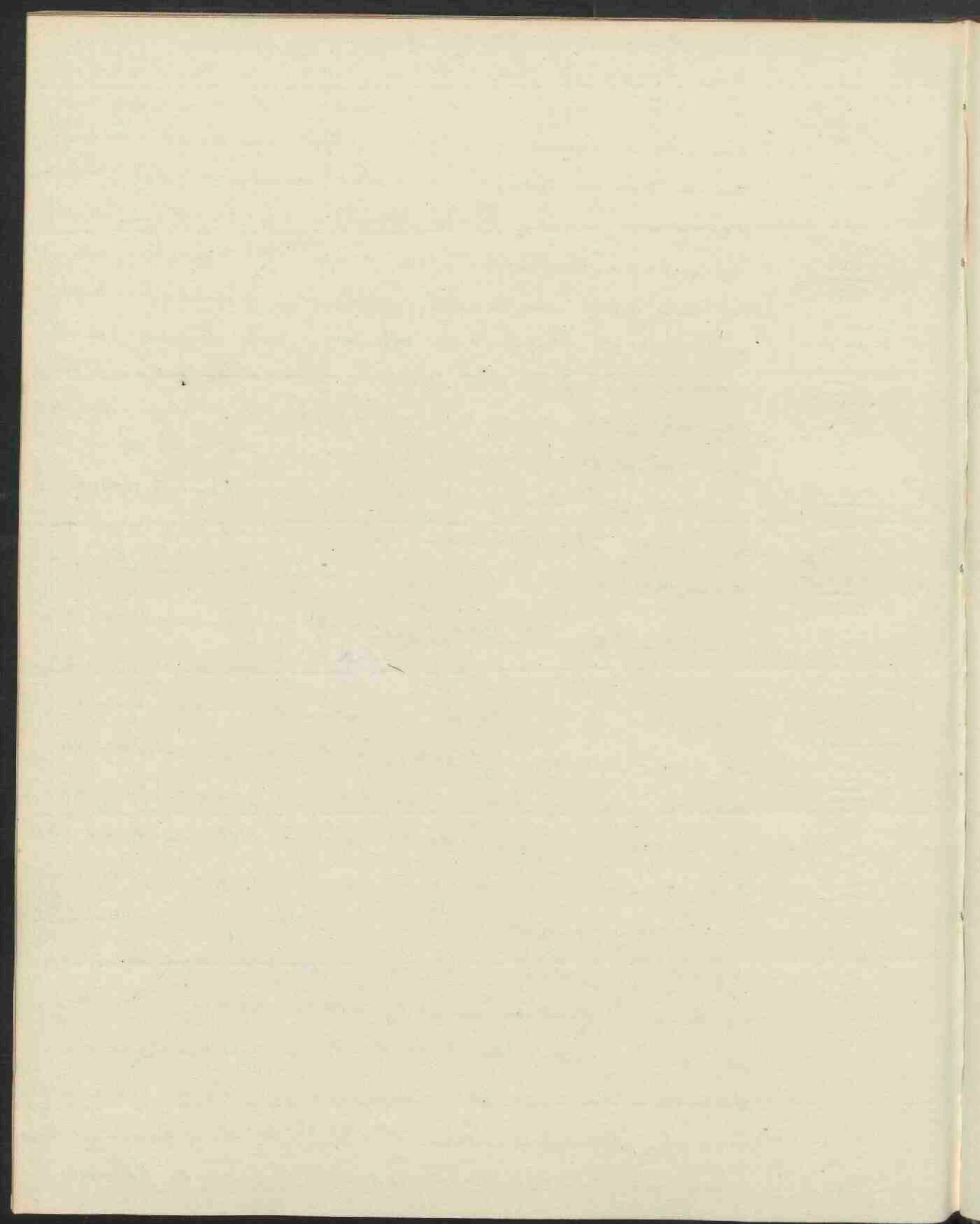
To half tien vertrok ik met den trein op Keulen. In vond de H^o Hermann, uit München, Stulle uit Berlyn, Weinlich uit Dresden en Affler uit Hamburg; de Capitula ging slechts tot Leuk. Ons voortentreef werd niet vermeld; te Aachen bleven wy zeer lang stil, en vernamen later, dat de storm de Engelsche postboot in Ottersee te laat had daer aankomen, en dat onze trein op de Breinen wachtten moest.

Zondag 25 Sept. Het gevolg der vertoefing was, dat de trein die te vyf ure moest aankomen eerst over acht ure keeren bereikte. Toen was de trein op Berlyn reeds vertrokken en eveneens de stoomboot op Arnhem, waarmede ik gaarne had had hinstaan te gaan. En bleef wy niets anders over dan den dag op een andere wyze te besteden. Het tudeer was tehuus, de H^o Lucie liet stelde wy voor een uittoeg naar den Draakenfels te maken, hetgeen ik gaarne aannam. Wy reeden op den Spoorweg naar Bonn, van daar met de stoomboot naar Königswinter, en wandelden toen naar den Draakenfels, gedieltelyk reed ik op een esel. Onderweg bezagen wy de Steen, graene aan den Wolkenberg maar de Steenen was

den Dam van Keulen gebroken wanden. Men
 ziet duidelyk den vulcanischen, zieleuvoorwerpen
 aard van dezen steen, haermaal by hier niet als
 basalts voorkomt. Toen wy boven waeren
 veranderte het weder dat vroeger zeer schoon,
 gemeeft waer; zyne wind en negeu veruuepen
 den rannachtigen. Wy kwamen in Koenigs,
 winter met het vallen van den avond en veer
 ven met de boot tot Keulen. De negeu hield
 wel weder op, maar schoon waerd de avond niet.
 My deed het tuit veel gemoegeu den Drachenfels
 nog eens te bestygen, waerwaer ik was veel ter
 inuuevingen heb. Ite waer ik ook afscheid
 nam den Hr Meintlich in wien ik een zeer on
 derrigten en goedhartigen man gevonden had.

Maandag 26 Septemb. Dezen morgen te 10.
 ven ure vertrok ik met de stoomboot die ge
 woonlyk te vier ure in Arnheim aankomt.
 Ik had op nieuw tegenspaed, een felle storm,
 die steeds toenam, maekte de vaert langzaam
 en zelf eenigzins bedenkelyk. Onze boot waer
 klein en smal, was dat by het draagen de wind
 haer zeer op zyde wierp en men beducht waerd voor
 omslaan. Lange reuuegers gingen een land een
 zy kunne beredening bereikt hadden. Wy lagen
 eenigen tyd stil by Wesel. Eindeelyk waerde de
 kapitein het wy tot Limmurik te varen, waer wy
 met den avond aankwamen. Ik had weinig lust
 voor een korten nacht in de herberg te gaan.

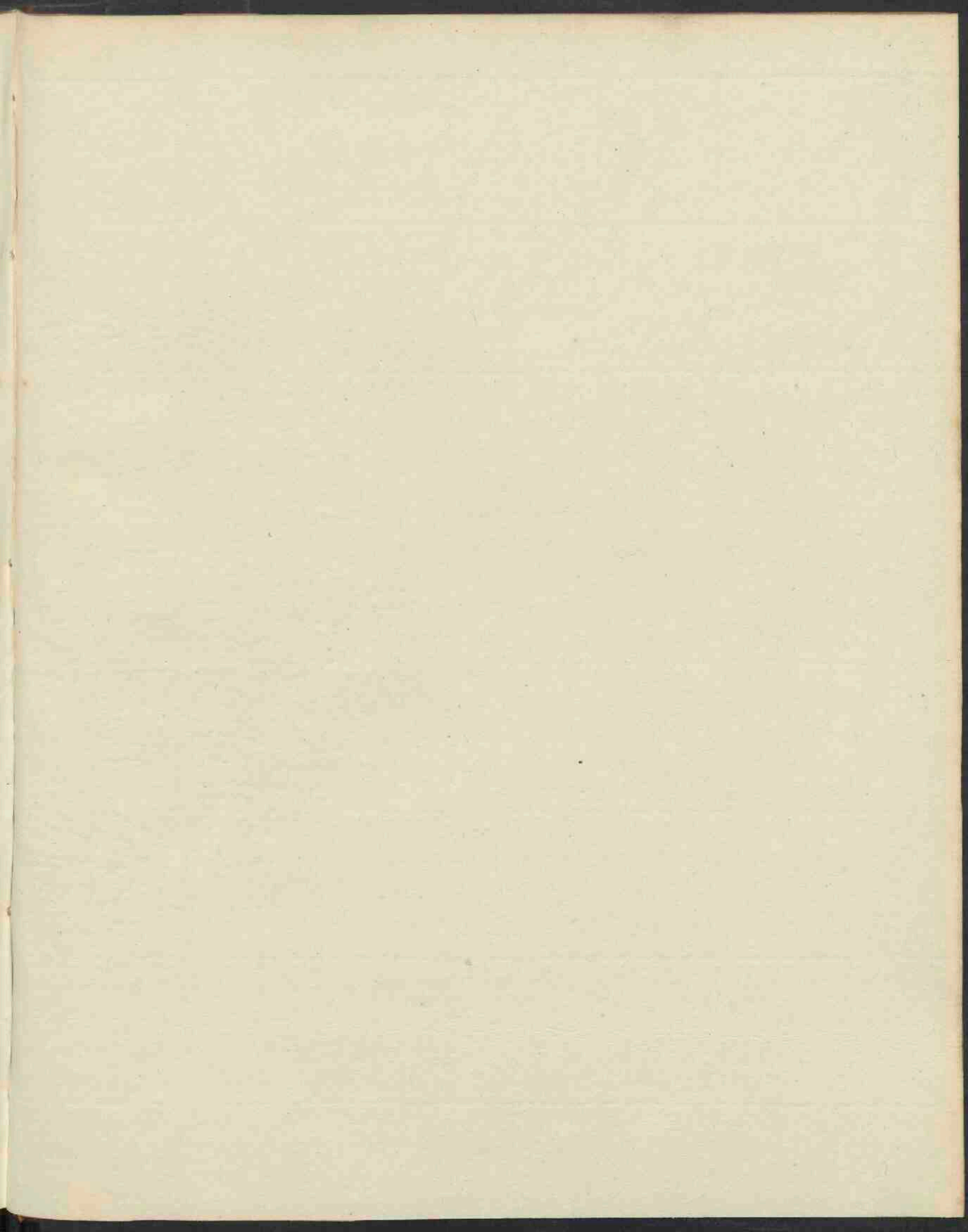

92.

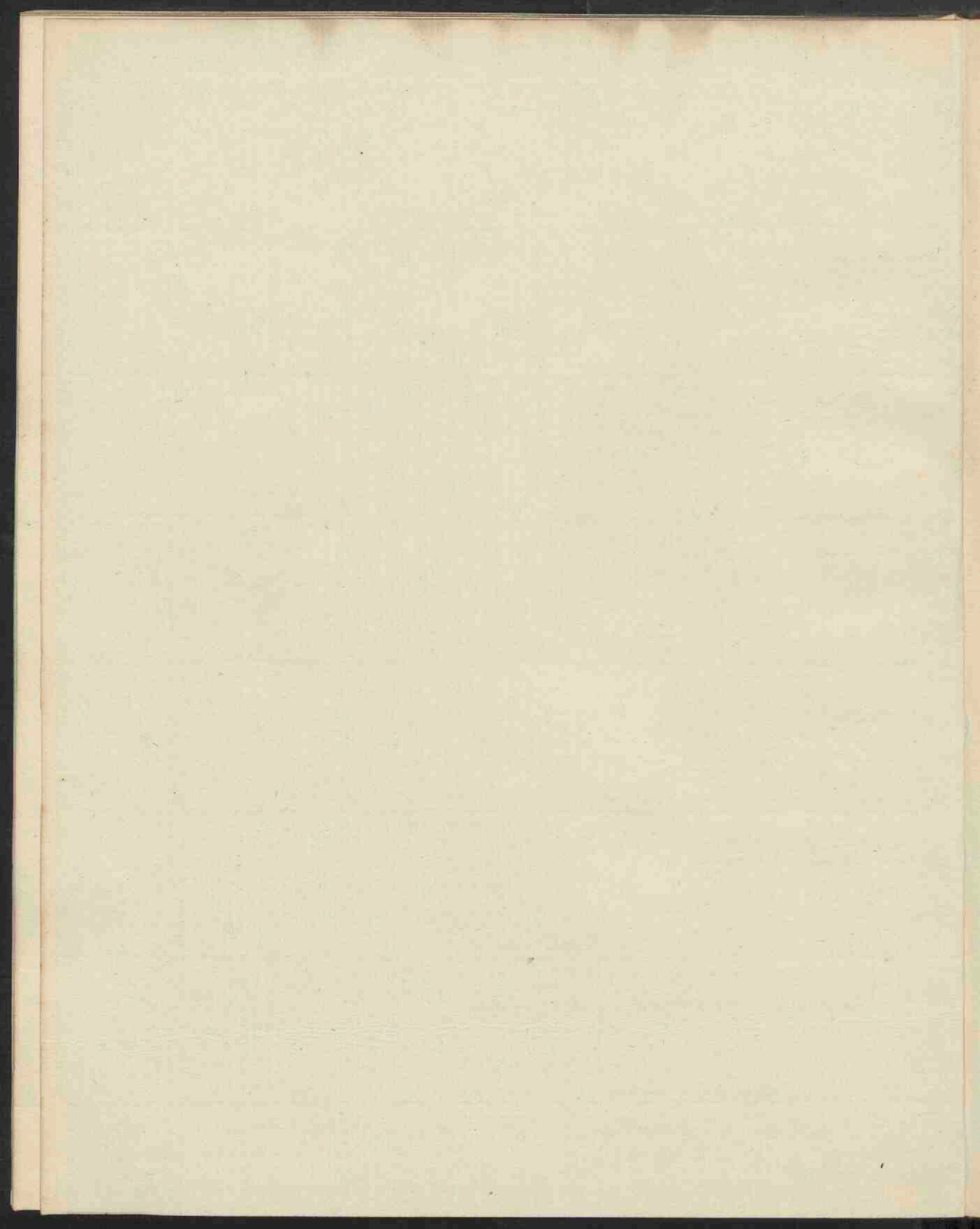
Ik bleef dus aan boord; dronk thee en over-
nachtte in de kajuit. Slechts een der reisigers
doed hetzelfde, een wijnhandelaar uit Bordeaux,
met wien ik gaad en onderhandend gespraken
had. Het gezelschap was klein en tusschen
belangryke gemesten; van landgenooten was
en alleen de Mr Rougers die met zyne dochter
uit Paars Comptamen.

Dinsdag 27 Septemb. Te zes ure vrees
my dezen morgen van Linnérik naar Aro-
land. Te half 9 aangekomen had ik een ge-
ruimen tyd beschikbaar, daar de trein eerst
te 11 u 40 min. vertrok. Ik maakte eerst
eene wandeling, en vervolgens bezocht ik de
familie Beyerman in hare nieuwe woning
naby de Stad. Te half twee kwam ik
te Utrecht aan, vond vrouw en kindje zeer
wel, en verkennde my als gewoonlyk over de
gaed valbragte reis.

a 2727 #

W. H. V.

